

Verslag vanuit Gaza *maar Israël kijkt mee*

IN HET NIEUWS 4-5

Poolpionier
Louwrens
Hacquebord
(1947-2026)

IN HET NIEUWS 11

Viroloog
Is hantavirus op
cruiseschip een
wake-up call?

IN HET NIEUWS 6-7

Kritiek
Europese
rechters: open
voor dialoog

BUITENLAND 26-27

Eindexamens
Scholieren preppen met pen, papier en AI

IN HET NIEUWS 8-9

NIEUWSBRIEVEN
De hele dag op de hoogte
nrc.nl/nieuwsbrieven/actueel

REDACTIE
redactie@nrc.nl
nrc.nl/overons

ABONNEMENTSVRAGEN
ga voor meer informatie
naar nrc.nl/service

Deze uitgave komt voort uit
Algemeen Handelsblad (1828)
en Nieuwe Rotterdamse
Courant (1844)

PRIJS €4,70
Jaargang 56
no. 182
BELGIË € 5,70

IN HET LAND

DEN HAAG

GUUS VALK

De invloed van Schoof is blijvend

Het kabinet-Schoof staat al een tijdje in het rariteitenkabinet van de politieke geschiedenis, ergens tussen het eerste kabinet-Balkenende, met de LPF, en het kabinet-Colijn V, dat er in 1939 maar twee dagen zat. Het kabinet van PVV, VVD, NSC en BBB is voer voor quizvraagmakers, satireschrijvers en politieke geschiedschrijvers geworden, veilig opgeborgen in het collectieve geheugen.

Toen eerder dit jaar het kabinet-Jetten aantrad, met D66, VVD en CDA, beloofde de nieuwe premier te breken met de chaos die onder zijn voorganger Dick Schoof was aangericht in Den Haag. Jetten had het in zijn regeringsverklaring impliciet over een terugkeer naar het oude Den Haag. Politiek moest weer saai worden, was de boodschap. En als je die dagen ambtenaren sprak, was de opluchting merkbaar: we gaan eindelijk weer normaal doen in Den Haag.

Maar beide beelden kloppen niet, denk ik, nu ik het kabinet-Jetten tien weken aan het werk heb gezien. De geest van Dick Schoof waart nog rond in Den Haag, en onder Rob Jetten blijkt de oude politieke cultuur hardnekkig. Er is helemaal niet gebroken met het kabinet-Schoof, de oude politieke cultuur is voortgezet.

Schoof was barok, Jetten is eerder brutalistisch. Het geklungel onder Schoof oogde grotesk, openrette-achtig, terwijl dat drama nu ontbreekt. Er regeert ook geen uiterst rechtse partij meer, zoals toen de PVV. Wel schoof de VVD opnieuw aan. Maar veel elementen van die tijd, waar in de verkiezingscampagne nu juist zoveel kritiek op was, zijn opnieuw terug te zien: rammelende wetgeving, geen afstemming tussen de coalitiepartijen, openlijke ruzies, een obsessie met beeldvorming, een verwaarlozing van bestuurlijke discipline, en, misschien nog wel het meest: geen overkoepelend verhaal, geen plan.

De asielwetten die minister Bart van den Brink (Asiel en Migratie, CDA) tevergeefs door de Eerste Kamer probeerde te krijgen, onder meer tegengewerkt door coalitie-

partijen D66 en CDA, zijn een voorbeeld waarin alles samenkomt. Het gaat om wetten die zijn ingediend door het vorige kabinet, door een PVV'er nog wel, Marjolein Faber, om alles nog extra ironisch te maken. Afgekraakt door de Raad van State, de gemeenten, de politie, eigenlijk door iedereen, maar het kabinet zette ze door.

Waar is het verhaal waarmee het kabinet Nederland wil besturen?

Het onvermogen van het kabinet is ook op andere momenten zichtbaar. In de mislukte AOW-bezuinigingen bijvoorbeeld, in de ruzie met links én rechts over UNRWA-geld, in het gebrek aan coördinatie om op zoek te gaan naar meerderheden. Jetten beloofde veel in de campagne. Maar nu hij regeert, moet hij resultaten behalen. Gebeurt dat niet, dan beschadigt het vertrouwen in politiek. Uiterst rechts zal daar als eerste van profiteren.

Waar is het verhaal waarmee het kabinet Nederland wil besturen? Waar blijft de urgentie? De vele Haagse instituties, de hoge colleges van staat, de wetenschap, de ambtenaren en, ja, ook de journalistiek, hadden (terecht) bakken met kritiek op Schoof. Jetten heeft die kritiek nog niet gekregen. Waarom eigenlijk niet?

Het begint te wringen dat Jetten kabinet steeds wordt vergeleken met de kabinetten vóór Schoof. Alsof er een oude situatie hersteld is en Schoof de anomalie was. Er is alleen een nieuw normaal ontstaan in Den Haag. Het is het normaal van chaos, gebrek aan samenwerking en interne samenhang, van gebrek aan respect voor deugdelijke wetten. Jetten kabinet is een product van dat nieuwe normaal. De invloed van Schoof en zijn coalitie is blijvend. We moeten alleen nog aan het idee wennen.

Guus Valk vervangt deze week Gemma Venhuizen

INDUSTRIE

Directeur Pols van Milieudefensie stapt over naar Tata Steel

Pols, meer dan tien jaar directeur van Milieudefensie, wil zijn ervaring „mee naar binnen” nemen. Milieudefensie heeft „geen begrip” voor zijn overstap.

Ruben Stift

AMSTERDAM

Milieudefensie-directeur Donald Pols stapt over naar Tata Steel Nederland. Na vijftien jaar aan het hoofd van de actiegroep wordt Pols per 1 juni leider bij de communicatieafdeling en directeur duurzaamheid bij de staalgigant.

Milieudefensie, dat Tata Steel al jaren aanwijst als een van de grootste uitstoters van Nederland, reageert verbolgen. „Wij zijn verrast door het vertrek van Donald Pols en zeer teleurgesteld in zijn keuze om naar Tata Steel te gaan”, schrijft de voorzitter van de Raad van Toezicht Marty Smits in een verklaring. Milieudefensie neemt

daarom „per direct” afscheid van Pols.

Pols groeide de afgelopen tien jaar uit tot het gezicht van Milieudefensie, dat onder andere klimaatrechtszaken voerde tegen olieconcern Shell. Onlangs kondigde Milieudefensie aan een nieuwe zaak aan te spannen tegen ING om zo snel mogelijk klimaatneutraal te worden.

‘Logische volgende stap’

In een schriftelijke reactie op zijn nieuwe baan spreekt Pols van een „logische volgende stap”. „Ik heb jarenlang van buiten de druk opgevoerd op bedrijven om klimaatambities om te zetten in concrete actie - ook via de rechter. Die ervaring neem ik mee naar binnen.”

Tata Steel is blij met Pols zijn komst. „Donald heeft ons jarenlang scherp gehouden - en daar zijn we hem dankbaar voor”, schrijft directievoorzitter Hans van den Berg. Volgens Van Den Berg hebben de duurzaamheidsplannen van de staalgigant „mensen nodig die ons blijven uitdagen, ook als dat ongemakkelijk is. Donald is zo iemand.”

Directeur Donald Pols (links) van Milieudefensie tijdens de tweede klimaatzaak van Milieudefensie tegen Shell. FOTO KOEN VAN WEEL / ANP

Een hoofdconductor van de NS met een bodycam. Anders dan op die van de NS komt op de Albert Heijn-bodycams een schermpje waarop wie wordt gefilmd zich terugziet. FOTO SEM VAN DER WAL/ANP

PRIVACY

Wat gebeurt er met de opnames van de bodycams bij Albert Heijn?

Beveiligers van Albert Heijn krijgen ook bodycams. Wanneer mag de camera worden ingezet en wat kun je met de beelden?

Sjoerd Klumpenaar

AMSTERDAM

Wie in Amsterdam of Rotterdam boodschappen gaat doen bij Albert Heijn, kan vanaf woensdag een beveiligiger met een bodycam tegen het lijf lopen. In navolging van onder meer de NS, gemeentehandhavers en de politie begint de supermarktketen een tijdelijke proef waarbij het concern in vier vestigingen externe beveiligers uitrust met bodycams. Dit is hard nodig omdat het aantal meldingen van geweld tegen winkelpersoneel hoog is en niet afneemt, zegt directeur winkels en logistiek Sonja Boelhouwer dinsdag in een interview met het AD.

Van de bodycams, een kastje met voorop een schermje en een cameraalens, moet volgens Boelhouwer „een de-escalerende werking” uitgaan. Als de situatie erom vraagt, zet de beveiligiger in kwestie de camera aan en zegt dat hardop. Wie wordt gefilmd, ziet zichzelf vervolgens live op het schermje terug.

Albert Heijn is niet de enige supermarkt die deze stap zet. Branchevoetstuk Dirk van den Broek heeft personeel al langer uitrust met bodycams. Naar tevredenheid, zo laat een woordvoerder weten: „In de winkels waar ze worden gebruikt, zien we dat het aantal inci-

denten afneemt en dat zowel medewerkers als klanten een groter gevoel van veiligheid ervaren.” Er gelden strenge regels voor het gebruik van bodycams bij supermarkten. De Autoriteit Persoonsgegevens (AP) stelt dat de inzet van bodycams potentieel „een grote impact op de privacy en vrijheden” van winkelend publiek heeft. Volgens een woordvoerder van de AP mogen supermarkten dan ook alleen bodycams inzetten in gebieden met een bewezen hoger risico op criminaliteit. Supermarkten moeten aantonen dat ze alle reguliere middelen hebben ingezet om hun personeel veilig te houden. Buiten de vestiging moet ook duidelijk zijn aangegeven dat er binnen mensen met bodycams lopen. Alleen getraind personeel mag de camera's dragen. De beelden mogen niet onbeperkt bewaard worden en niet door iedereen worden ingezien.

Selecte groep

Albert Heijn laat weten dat het op alle vlakken voldoet aan de regels van de AP. Alleen een selecte groep personeel mag de beelden inzien. Na veertien dagen wordt al het beeldmateriaal gewist. Politie en justitie kunnen de beelden inzien. Jaarlijks ontvangt de supermarktketen naar eigen zeggen meer dan duizend meldingen van geweld

tegen medewerkers. Ze worden uitgesloten, bespuugd en soms zelfs fysiek mishandeld. „Wat er op straat gebeurt, lijkt zich ook naar de winkel te verplaatsen, alsof de supermarkt daar onderdeel van is”, aldus Boelhouwer in het AD.

Op de vraag of mensen zich tegenover een filmende bodycam heel anders gaan gedragen, biedt de wetenschap nog geen eenduidig antwoord. Wel voelen de dragers van bodycams zich veiliger.

Bij een worsteling heb je doorgaans weinig aan de beelden van bodycams

Annelies Vredeveld
Rechtspsycholoog

De politie en handhavers in grote gemeenten maken al langer gebruik van bodycams. In Amsterdam dragen handhavers op straat sinds de zomer van 2019 zichtbare camera's op hun lichaam. Uit een proefproject bleek een jaar later dat handhavers er enthousiast over zijn: ruim 70 procent zei na de pilot de camera te willen behouden. Het veiligheidsgevoel verbeterde ook, staat in het onderzoeksrapport. Het percentage handhavers dat zich 'al-

tijd' of 'vaak' onveilig voelde, daalde van 30 procent naar 19.

In de rechtszaal dienen beelden van bodycams als ondersteunend bewijs. Maar de beelden van bodycams geven niet per se meer inzicht in een situatie. „Zeker bij momenten waarop de drager rent of er een worsteling plaatsvindt, heb je doorgaans weinig aan de beelden van bodycams”, licht rechtspsycholoog Annelies Vredeveld toe.

Ze stuurt een video door van onderzoeksjournalisten van *The New York Times*. Op de video zijn hevige bewegende bodycambeelden te zien van wat op een gevecht lijkt. In werkelijkheid doen de twee journalisten samen een dansje, blijkt als je het tafereel vanaf een vaste camera bekijkt. Vredeveld: „Wat scheelt is dat bodycams ook geluid opnemen. Daar gaat het vaak om: je wilt horen wie iets gezegd heeft en wanneer, en hoe een situatie zich vervolgens ontwikkelde.”

Hoewel de bodycams in principe zijn bedoeld om het gedrag van agressieve klanten, treinreizigers of voorbijgangers bij te sturen, snijdt het mes aan twee kanten. Immers, ook het gedrag van de beveiligiger die de camera draagt, wordt vastgelegd. Bij politie, handhaving en hoofdconducteurs in de trein kun je als je gefilmd bent ook zelf de beelden opvragen. Dat geldt straks ook

bij de bodycams van Albert Heijn, laat de supermarktketen weten.

Kans op meeneed verkleinen

Dat de beelden op te vragen zijn, kan waardevol zijn als het achteraf tot discussie komt over hoe een situatie is verlopen, zegt rechtspsycholoog Vredeveld. „In zulke situaties kan een bodycam de doorslag geven.” Ze is gespecialiseerd in zaken waarbij verklaringen van agenten afwijken van wat er op de beelden van hun bodycam te zien is. Dat komt volgens haar omdat herinneringen niet altijd overeenkomen met wat de bodycam heeft vastgelegd. „Mijn advies is dat agenten eerst een proces-verbaal opmaken, daarna de beelden bekijken en als dat nodig is hun verklaring aanpassen - maar daar dan wel transparant over zijn.” Zo verklein je volgens Vredeveld het risico dat agenten meeneed plegen door te liegen in een proces-verbaal. Want als ze eerst de beelden zien en constateren dat een misstap van hun kant niet zichtbaar is, kunnen ze die eventueel weglaten.

Voor Albert Heijn werkt de bodycam toch vooral als aanvulling op het uitgebreide netwerk van beveiligingscamera's dat al in elke winkel hangt. De supermarkt zal de maatregel alleen doorvoeren „bij winkels waar nu al externe beveiligers staan”, aldus de woordvoerder.

Een brandende auto na een aanval van het Israëlische leger, waarbij volgens Palestijnse autoriteiten de journalist Mohammed Wishah werd gedood. FOTO YOUSEF AL ZANOUN/AP

AMSTERDAM

De heuvel van schaamte. Zo noemen journalisten in Israël het uitzichtpunt buiten de zuidelijke Israëlische stad Sderot. Het is een van de weinige plekken waar zij het verwoeste Gaza kunnen bekijken.

Sinds 7 oktober 2023 is de heuvel een vaste plek voor live-verslaggeving omdat toegang tot Gaza door de Israëlische regering wordt geblokkeerd. Op dezelfde plek komen Israëliërs dagelijks met verrekijkers naar de verwoesting in Gaza kijken.

Ondanks het officiële bestand in Gaza laat Israël geen buitenlandse journalisten toe in het bezette gebied. Palestijnse journalisten zijn al tweeënhalf jaar de ogen en oren van de wereld om verslag te doen van de genocide in Gaza.

Sinds 7 oktober 2023 zijn zij doelgericht aangevallen. Ruim 250 Palestijnse journalisten in Gaza zijn door Israël gedood. De aanvallen zijn onderdeel van een „bewuste poging om de documentatie, berichtgeving en publieke bekendmaking van Israëlische wrede daden tegen Palestijnen de kop in te drukken”, aldus de Palestijnse mensenrechtenorganisatie Al Mezan in een rapport. Ook het Committee to Protect Journalists (CPJ) schrijft dat door de pers de „mond te snoeren” Israël het zwijgen oplegt aan „degenen die vastleggen en getuigen van wat mensenrechtenorganisaties en VN-deskundigen unaniem als genocide bestempelen”.

Hooggerrechtshof steunt regering

De afgelopen tweeënhalf jaar hebben diverse organisaties tevergeefs opgeroepen onafhankelijke toegang tot Gaza toe te staan. De Foreign Press Association

PERSTOEGANG GAZA

Nog steeds komt er geen buitenlandse journalist Gaza in, behalve met het Israëlische leger

Israël laat sinds 7 oktober 2023 geen buitenlandse journalisten in de bezette Gazastrook toe, met uitzondering van georganiseerde tours met het Israëlische leger. Internationale petities en juridische stappen in Israël haalden niets uit.

Tekst **Lucia Admiraal**

(FPA) in Jeruzalem, die honderden journalisten in Israël en bezet Palestina vertegenwoordigt, spande in december 2023 een rechtszaak aan bij het Israëlische Hooggerrechtshof. De zaak werd afgewezen, het hof onderschreef de motivatie van de regering.

Israël gebruikt al sinds oktober 2023 het argument dat het om veiligheidsredenen geen journalisten toelaat in Gaza: de aanwezigheid van internationale media zou een strategisch gevaar kunnen zijn voor het leger, en Israël zou de veiligheid van journalisten niet kunnen waarborgen.

„Het is aan de media zelf om te beslissen of het te gevaarlijk is in Gaza”, zegt Tania Kraemer, correspondent voor Deutsche Welle en voorzitter van de FPA, telefonisch vanuit Jeruzalem. „Een van onze argumenten is dat er een mechanisme kan zijn voor het toelaten van journalisten, net als er is voor buitenlandse humanitaire werkers die in Gaza werken”, zegt Kraemer, ook al worden die laatste ook in toenemende mate geweerd. Tijdens eerdere Gaza-oorlogen wist de FPA wel succesvol toegang te eisen via het hof.

Nadat de FPA begin 2024 opnieuw een zaak aanspande, verleende het hof de regering tien keer uitstel om daarop te reageren. Op 4 januari dit jaar kwam de regering met een reactie waarin het opnieuw de veiligheid van journalisten aanhaalde als reden voor de ban van buitenlandse media.

Ook verwees de regering naar de zoektocht van het lichaam van een sinds 7 oktober 2023 in Gaza vastgehouden Israëlische soldaat, die zou worden belemmerd door de aanwezigheid van journalisten. Inmiddels is dat lichaam gevonden, na de doorzoeking en verwoesting van een Palestijnse begraafplaats, maar de ban is nog steeds van kracht.

Volgens critici houdt de FPA door de juridische weg te bewandelen de façade in stand dat er sprake is van eerlijke rechtsspraak in Israël. „Doorgaan met deelname aan deze schijnvertoning dient niemand, behalve de Israëlische regering”, aldus +972 Magazine, een Engelstalig journalistiek platform over Palestina en Israël.

Open brief

„Wat is het alternatief?”, reageert Kraemer. De FPA heeft volgens de voorzitter tevergeefs een beroep gedaan op verschillende regeringen en diplomaten, in de hoop dat zij zich zouden inzetten voor toegang. „Overall waar we aanklopten, bleven de deuren voor ons gesloten.”

De FPA is niet de enige organisatie die zonder succes toegang heeft geëist. Afgelopen juli begonnen enkele journalisten het online initiatief Freedom to Report: Gaza mission. Ze stelden een open brief op waarmee zij de Israëlische regering en Hamas opriepen journalisten toe te laten. De brief werd door ruim tweeduizend journalisten ondertekend.

„Dit gaat niet alleen over Gaza. Het gaat om het verdedigen van het univer-

Het is aan de media zelf om te beslissen of het te gevaarlijk is in Gaza

Tania Kraemer
voorzitter Foreign
Press Association

sele recht op onafhankelijke verslaggeving ter plaatse in conflictgebieden overal ter wereld”, aldus de brief. De Braziliaanse fotograaf André Liohn, een van de initiatiefnemers, noemt de houding van journalisten „passief”: „Ze zijn bang om als activist gezien te worden. Israël is er een meester in om dat label tegen journalisten te gebruiken,” zegt hij telefonisch uit Noorwegen.

De petitie heeft ook tot kritiek geleid. Zo is de oproep zowel gericht aan de Israëlische regering als aan Hamas. Dat is opmerkelijk, want zonder toestemming van Israël als bezettingmacht van Gaza, dat hermetisch is afgesloten van de buitenwereld, komt geen journalist Gaza in.

In het verleden hadden journalisten, wanneer zij Gaza in konden, ook toestemming nodig van de Hamas-autoriteiten. De petitie is om die reden zowel aan de Israëlische regering, als aan een Hamas-vertegenwoordiger in Qatar gestuurd, zegt Liohn. Er is geen reactie gekomen, niet uit Israël, noch uit Qatar.

De brief benoemt het hoge aantal Palestijnse journalisten dat is gedood in Gaza, maar doet geen expliciete oproep voor hun bescherming. Ook lijken de bewoordingen van de brief een contrast

te suggereren tussen onafhankelijke buitenlandse journalistiek en Palestijnse journalisten ter plaatse. Vergelijkbare kritiek viel de FPA ten dele.

„We vragen niet om toegang omdat onze Palestijnse collega's hun werk niet doen”, benadrukt Kraemer. „Integendeel: ze hebben geweldig werk verricht in onmogelijke omstandigheden; ze zijn onze ogen en oren in Gaza. Wat we zeggen is dat deze last niet alleen hoeven te dragen. We zouden samen met onze Palestijnse collega's moeten kunnen werken.”

Brief aan Nederlandse minister

In juni en augustus 2025 riepen de Nederlandse Vereniging voor Journalisten (NVJ) en Free Press Unlimited (FPU) in een brief aan toenmalig minister van Buitenlandse Zaken Caspar Veldekamp (NSC) op om druk uit te oefenen op Israël voor de bescherming van Palestijnse journalisten en onafhankelijke toegang tot Gaza.

Afgelopen december herhaalden zij hun oproep aan demissionair minister van Buitenlandse Zaken David van Weel (VVD). In een reactie van het ministerie van 18 september 2025, ingezien door NRC, staat dat de minister de kwestie van onafhankelijke mediatie tot Gaza heeft benoemd tijdens de ontbieding van de Israëlische ambassadeur op 29 juli. Algemeen secretaris van de NVJ Thomas Bruning noemt de reacties van de ministers „diplomatieke antwoorden”.

Zwarte voorpagina's

Op 1 september 2025 kleurden de voorpagina's en sites van ruim 250 mediaorganisaties zwart uit protest tegen de Israëlische aanvallen op journalisten in Gaza. Volgens Mouin Rabbani, Midden-Oosten-deskundige en redacteur van het online tijdschrift Jadaliyya, hadden (hoofd)redacteurs van internationale media zich veel resoluter kunnen opstellen en druk kunnen uitoefenen op Israël. Hij noemt het „scheef” dat veel media wel vermelden dat zij geen onafhankelijke toegang hebben tot Gaza, maar dat zelden wordt gemeld dat in Israël zelf militaire censuur van kracht is.

Volgens Rabbani hadden media meer Palestijnse journalisten kunnen inhuren. „In plaats daarvan zie je dat media als de BBC zich enerzijds volledig neerleggen bij de beperkingen die Israël heeft opgelegd, en anderzijds Palestijnse journalisten zwartmaken.” Rabbani verwijst naar de bewering van de BBC dat de in augustus door Israël vermoorde Palestijnse Al Jazeera-journalist Anas al-Sharif, die door Israël als „terrorist” werd gelabeld, eerder voor een mediateam van Hamas werkte, zonder bronnen of uitleg te geven.

„Media hadden gezamenlijk heel duidelijk moeten maken: als wij geen toegang krijgen, krijgen jullie ook geen toegang, door geen Israëlische politici of functionarissen meer te citeren.” Het tegenovergestelde is het geval, zegt Rabbani. „In berichtgeving worden consequent Israëlische bewindspersonen en woordvoerders geciteerd. Je moet als journalist nu eenmaal bewindspersonen citeren. Maar het wordt vaak gedaan zonder enige context. 'Israël zegt...' is geen journalistiek.”

Op pad met het Israëlische leger

De enige manier om Gaza binnen te komen als buitenlandse journalist, is *embedded* (ingebod) te gaan met het Israëlische leger. Het leger houdt daarbij de volledige controle over het gebied dat wordt bezocht en wat mag worden gedocumenteerd. Met Palestijnen spreken gebeurt niet. Video's en foto's moeten voor publicatie worden gedeeld met de militaire censor.

Sinds oktober vinden die tours van

het Israëlische leger plaats binnen de „gele lijn”, het oostelijke deel van Gaza dat onder volledige controle van het leger staat en circa 58 procent van het grondgebied beslaat.

Met name Israëlische journalisten zijn veelvuldig meegegaan, en in beperkte mate journalisten voor internationale nieuwsorganisaties zoals de *The New York Times* en de BCC die daarvoor een directe uitnodiging van het leger ontvingen. Dat laatste geldt doorgaans niet voor kleinere media.

De Israëlische journalist Noga Tarnopolsky, correspondent voor France 24, deelde haar ervaringen tijdens een *embed* met het CPJ: „Journalisten konden zich niet vrij bewegen, geen contact leggen met burgers en niet onafhankelijk verslag doen. Ieder van hen mocht slechts een kort, gecontroleerd gesprek voeren met de woordvoerder van het leger”, aldus Tarnopolsky. „Alles was in scène gezet. We hebben geen enkel persoon gezien, we konden niets vastleggen. Dit was geen journalistiek werk - het was theater.”

FPA-voorzitter Tania Kraemer noemt de afweging om mee te gaan op verstuur van het leger een „dilemma” voor journalisten, omdat het „de enige manier is om de verwoesting te zien. Tegelijkertijd blijven wij benadrukken dat *embeds* geen vervanging zijn van onafhankelijke toegang”. Diverse nieuwsorganisaties hebben volgens haar besloten niet (meer) met de tours mee te gaan.

Joeri Boom, voormalig oorlogsverslaggever voor onder meer NRC die zowel *embedded* als onafhankelijk werkte in onder meer Afghanistan, Irak en Soedan, spreekt ook van een dilemma. „Zodra je je aankondigt als journalist bij strijdende partijen worden er zaken voor je weggehouden. Het is altijd eenzijdige journalistiek.”

Volgens Boom moeten redacties goed bekijken wat het doel is, en waar de morele ondergrens van deelname ligt. „Soms biedt het een opening om los van de strijdende partijen zelf op onderzoek te gaan. Maar als het ter plekke onmogelijk is om te controleren wat je gastheer zegt, en je alleen maar gestuurd wordt, dan kan ik me voorstellen dat het beter is dit niet te doen.”

Naast de inhoudelijke risico's en de veiligheid van de journalist schuilt er een ander gevaar in deelname aan de *embeds* van in Gaza, zegt Boom: „Zij kunnen laten zien 'Kijk, media gaan naar Gaza met het Israëlische leger'. Als journalist kun je gebruikt worden als propagandapoppetje om oorlogsmisdadigen goed te praten.”

Legitimeringen leger

In oktober 2024 leidde het Israëlische leger journalisten van onder andere de BBC, *The New York Times* en *The Associated Press* rond door dorpen in het door Israël bezette Zuid-Libanon.

Het Libanese journalistieke platform The Public Source analyseerde de verslaggeving die voortkwam uit deze tours. De met name in Israël gevestigde deelnemende journalisten namen in hun verslaggeving de legitimeringen van het leger voor de invasie van Zuid-Libanon over, aldus het medium, en citeerden veelvuldig Israëlische militairen en functionarissen.

„Laten we het voorbeeld van Oekraïne nemen”, zei Mohamad Bazzi, universitair hoofddocent journalistiek en directeur van het Centrum voor Nabije Oostenstudies aan New York University, tegen The Public Source. „Als Rusland een soortgelijke 'embed'-operatie zou opzetten, is het onwaarschijnlijk dat westerse journalisten zouden instemmen (...) onder dergelijke omstandigheden, met Russische troepen op Oekraïens grondgebied.”

Van boven naar beneden: **journalisten** bij een vrachtwagen met humanitaire hulp. **Israëlische soldaten** bekijken de verwoeste stad Jaballa in Gaza. **Een journalist in Israël** met op de achtergrond Gaza. FOTO OHAD ZWIGENBERG/AP, ERIK MARMOR/GETTY IMAGES, LIONEL URMAN/ANP

WHO: mogelijk mens op mens overdracht van hantavirus op cruiseschip

Een luchtfoto van de Hondius, dat voor anker ligt voor de kust van de hoofdstad van Kaapverdië. FOTO AFP

HANTAVIRUS

Besmetting tussen mensen is zeldzaam. Een Nederlands koppel en een Duitser zijn na de uitbraak van het virus overleden. Een Britse passagier is in kritieke toestand naar een ziekenhuis in het Zuid-Afrikaanse Johannesburg overgebracht.

Hugo Schiffers
AMSTERDAM

Mogelijk heeft het hantavirus zich van mens op mens overgedragen op het Nederlandse cruiseschip de Hondius. Dat meldt de Wereldgezondheidsorganisatie (WHO) dinsdag. Het schip ligt nog altijd voor anker voor de kust van de Kaapverdische hoofdstad Praia in de Atlantische Oceaan.

„We weten dat sommige van de gevallen nauw contact met elkaar

hebben gehad”, zei epidemioloog Maria van Kerkhove van de WHO tijdens een persconferentie. „En overdracht van mens tot mens kan zeker niet worden uitgesloten, dus als voorzorg gaan we daarvan uit.” Het risico voor het bredere publiek blijft volgens de gezondheidsorganisatie laag.

Evacuatie naar Nederland

Ondertussen heeft Oceanwide Expeditions, de Nederlandse rederij die het schip bezit, laten weten dat twee bemanningsleden met klach-

ten, een Nederlander en een Brit, per helikopter worden geëvacueerd. Ook een derde opvarende wordt geëvacueerd. Ze zullen medische zorg krijgen. In een interview met de Amerikaanse zender NBC News zei de rederij dat hun medische toestand stabiel is.

Een Nederlands koppel van rond de zeventig jaar oud en een Duitser zijn na de uitbraak van het virus overleden. Een Britse passagier is in kritieke toestand naar een ziekenhuis in het Zuid-Afrikaanse Johannesburg overgebracht, hij ligt

daar op de spoedeisende hulp. Het virus is tot nu toe alleen bevestigd bij de overleden vrouw van het Nederlandse koppel en de Brit in het ziekenhuis.

Zeldzaam

Mens op mens overdracht van het hantavirus is zeldzaam, meestal wordt het overgedragen door het inademen van deeltjes in de lucht afkomstig van urine, speeksel of uitwerpselen van een knaagdier. Maar van ratten aan boord lijkt volgens Van Kerkhove geen sprake. De WHO vermoedt dat de uitbraak op het cruiseschip wordt veroorzaakt door de Andes-variant van het virus. Dat is de enige variant waarvan er gevallen bekend zijn van besmetting tussen men-

Mens op mens overdracht van het hantavirus is zeldzaam

sen.

De Andes-variant is onder meer te vinden in Argentinië, waar het Nederlandse koppel aan boord ging. De gezondheidsorganisatie gaat er nu van uit dat de Nederlanders aan land besmet zijn geraakt, mogelijk tijdens het vogelspotten of een andere buitenactiviteit, en zo het virus aan boord hebben gebracht.

Beschermend materiaal

Na de evacuatie van de twee bemanningsleden vaart het schip mogelijk door naar de Canarische eilanden, melden verschillende media. Daar zou verdere medische screening kunnen plaatsvinden door de WHO en mogelijk ook Nederlandse gezondheidsautoriteiten.

Het geankerde schip is in de tussentijd opnieuw bevoorrad, zegt Van Kerkhove. Iedereen met symptomen aan boord van het schip en degenen die voor de patiënten zorgen, dragen volgens haar beschermend materiaal.

De WHO probeert intussen contact op te nemen met passagiers van de vlucht tussen Sint Helena en Johannesburg die op 25 april door de Nederlandse vrouw is genomen na overleden van haar man. De vrouw was besmet met het hantavirus en werd tijdens haar reis onwel, waarna ze overleed in een ziekenhuis in Johannesburg.

Marion Koopmans, bijzonder hoogleraar in de virologie aan het Erasmus MC in Rotterdam. FOTO DAVID VAN DAM

INTERVIEW **MARION KOOPMANS** HOOGLERAAR VIROLOGIE

‘Nederland is nog steeds niet goed voorbereid op een pandemie’

Voor virologen is de ontdekking van het hantavirus een van de vele uitbraken wereldwijd om in de gaten te houden. Het toont ook aan waarom ieder land investeringen in pandemische paraatheid behoeft. „Iedere pandemie begint als epidemie.”

Christiaan Pelgrim
AMSTERDAM

Een zeldzaam virus, afkomstig uit een dier. Mensen die in quarantaine moeten. Vermoedens dat het virus ook tussen mensen is overgedragen. De eerste sterfgevallen.

Hoogleraar virologie Marion Koopmans (Erasmus MC) snapt wel dat er met de coronapandemie nog vers in het geheugen zoveel belangstelling is voor de uitbraak van het hantavirus op het Nederlandse cruiseschip Hondius, voor de kust van Kaapverdië. Voor sommigen roept het associaties op met ‘coronacruise’ Diamond Princess, die in februari 2020 twee weken in quarantaine moest voor de kust van Japan. Meer dan zeventig opvarenden raakten besmet, veertien overleden.

Maar voor Koopmans is de uitbraak op de Hondius een van de vele wereldwijde uitbraken om in de gaten te houden. „Die zijn er elke maand wel ergens.” Ze noemt chikungunya, een infectieziekte die mensen kunnen oplopen na de beet van een gelekoortsmug of Aziatische tijgermug. „Daar zien we nu een flinke toename van in verschillende delen van de wereld en dat gaat ook geïmporteerd worden naar Europa. En zo kan ik wel meer voorbeelden geven.”

Virologen zijn altijd beducht op het ontstaan van een nieuwe pandemie, die de hele wereld overgaat, dus houden zij lokale uitbraken nauwlettend in de gaten. „Want iedere pandemie”, zegt Koopmans, „begint als epidemie”. De uitbraak op de Hondius toont volgens haar, net als al die andere uitbraken, „waarom ieder land investeringen in pandemische paraatheid nodig heeft”.

Tussen mensen overgedragen

Later deze maand beginnen in Den Haag de openbare verhooren van de parlementaire enquêtecommissie naar het coronabeleid. Ondanks de ervaring die Nederland nu heeft met een pandemie, en ondanks alle rapporten die er al over verschenen zijn: Nederland is nog steeds niet goed voorbereid op een volgende pandemie, vindt Koopmans, die ook wetenschappelijk directeur is van het Pandemic & Disaster Preparedness Center in Rotterdam, waar wetenschappers pandemische en klimaatgerelateerde dreigingen onderzoeken. „Dát er nieuwe epidemieën en pandemieën gaan komen, is zeker”, zegt Koopmans. „Alleen niet wanneer.”

De kans dat deze uitbraak van het hantavirus een pandemie veroorzaakt, lijkt klein. De Wereldgezondheidsorganisatie (WHO) houdt er rekening mee dat het virus tussen mensen is overgedragen, maakte de organisatie dinsdag

bekend. Meestal worden hantavirusen overgedragen door knaagdieren, bijvoorbeeld via luchtdeeltjes uit hun uitwerpselen.

Maar deze mededeling is niet zorgwekkend, volgens Koopmans. Het past bij wat bekend is over de hantavariant waar sprake van lijkt te zijn: het andesvirus. Dat is eerder „beperkt overdraagbaar” gebleken tussen personen, zegt Koopmans, dus van een zorgwekkende mutatie hoeft geen sprake te zijn. „Maar heel veel weten we nog niet, dus we moeten voorzichtig zijn met het trekken van conclusies.”

Koopmans vindt dat de politiek „aanzelend” is over de noodzaak van het investeren in een permanente paraatheid voor een volgende epidemie of pandemie. Het vorige kabinet besloot hierop te bezuinigen. Het schrapt de 300 miljoen euro per jaar die het kabinet-Rutte IV had uitgetrokken voor onder meer het opzetten van een soort crisiscentrum bij het RIVM, de Landelijke Functie Opschaling Infectieziektebestrijding (LFI). En voor onderzoeken naar onder meer het beter medellieren van uitbraken en het sneller beschikbaar krijgen van voldoende ziekenhuisbedden, hulpmiddelen en vaccins.

Privacybelemmeringen

Het kabinet-Jetten hield de bezuinigingen aanvankelijk in stand, maar draai-

de in maart alsnog een deel ervan terug. Er wordt nu tot 177 miljoen euro per jaar voor uitgetrokken.

„Ik zou niet zeggen dat we nu goed voorbereid zijn”, zegt Koopmans. „Wel op kleinere uitbraken die relatief beheersbaar zijn. Maar bij een uitbraak die snel blijft uitdijen, lopen we al snel tegen dezelfde problemen aan als bij Covid, denk ik.”

„Dan heb ik het over capaciteit bij GGD’s, waar nu ietsje meer in geïnvesteerd is, capaciteit in de zorg, capaciteit van testen, capaciteit van allerlei spullen.” In normale tijden, zegt ze, is er weinig testcapaciteit nodig voor huisartsen en ziekenhuizen. „Als je dat moet opschalen, zal dat weer tijd kosten.” En bij het delen van cruciale informatie tussen ziekenhuizen, GGD’s, laboratoria, het RIVM en onderzoekers ziet Koopmans nog te veel privacybelemmeringen. „Dat zijn een paar voorbeelden waarvan ik denk: hier zijn we niet veel beter in geworden.”

Als land moet je gewoon voorbereid zijn op de volgende pandemie, vindt Koopmans, „of daar nu veel of weinig geld voor beschikbaar is. Als je pas gaat investeren zodra het nodig is, blijf je achter de feiten aanlopen.”

Kan het cruiseschip dan dienen als wake-up call? Ze zucht. Hoe vaak moet het dan nog in het nieuws komen? Het zou niet nodig moeten zijn, want we weten dit allang.”

De kans dat deze uitbraak van het hantavirus een pandemie veroorzaakt, lijkt klein

Advertentie

EEN VN-CRASH COURSE

De Verenigde Naties lijken tandelozer dan ooit. Maar begrijpen we deze organisatie niet verkeerd? En wie profiteert er als de VN verloren gaan?

Luister elke dinsdag een nieuwe aflevering bij NRC en in alle podcast-apps. Ga naar nrc.nl/wereldzaken voor meer over de podcast

nrc

REPORTAGE **BLOKKEN**

Vorbereiden op de eindexamens: stresspillen, AI en ouderwets papier

In totaal 185.454 eindexamenleerlingen preppen optimaal voor hun toetsen. Hoe doen ze dat? *NRC* leert een middag mee met vier scholieren. „Je probeert de stress bij jezelf te houden: we willen elkaar niet gek maken.”

Door **Pim Molenaar** Foto's **Dieuwertje Bravenboer**

AMERSFOORT

Er hangt een zweem van spanning in de bibliotheek van Het Eemhuis in Amersfoort. Vanwege de eindexamens, die vrijdag beginnen, liggen de studietafels bezaaid met schriften, examenbundels, samenvattingen, laptops en grafische rekenmachines. Aan die tafels zitten leerlingen te blokken, de concentratie is van hun gezichten af te lezen. Soms is ook de wanhoop zichtbaar, als een leerling het hoofd in de armen op tafel legt.

Eenzelfde soort geladenheid is voelbaar aan de tafel van vwo-leerlingen Hanna (18), Dante (17), Sara (18) en Carmen (18). Hun leven wordt deze periode beheerst door de eindexa-

mens, zo vertellen de leerlingen van het Farel College in Amersfoort. Zelfs hun algoritmes staan er „vol mee”. Irritant, zegt Carmen: „Dan denk ik: rot op TikTok, ik ben al de hele dag aan het leren.”

Iedere scholier blokt anders. Dante, deze middag in de weer met natuurkunde, maakt veel gebruik van AI. Voor de taalvakken is hij vooral bezig met proefexamens, maar: „hoe meer diepgang, hoe meer AI”. Natuurkundige afleidingen, bijvoorbeeld, uploadt Dante in Microsoft Copilot en dan laat hij per tussenstap het antwoord toelichten. Dat Dante Copilot gebruikt en geen ChatGPT is een financiële afweging, want „anders kan je maar een beperkt aantal van dit soort handelingen per dag gratis doen”. Bang voor een AI-dwaa spoer is hij niet. Het klopt „bijn altijd wel” en ter controle vergelijkt hij

de Copilot-uitleg met de modelantwoorden van de examenbundel.

Ook Dantes tafelgenoten gebruiken AI. Hanna wanneer ze „een antwoord op een examen vraag niet snapt”, Carmen laat ChatGPT van een „lange lap tekst” oefenvragen maken en Sara gebruikt haar om „specifieke vragen” over examenstof te stellen.

Pillen tegen de stress

Toch valt het vanmiddag op hoeveel papier door de handen gaat. De leerlingen schrijven, onderstrepen en markeren, het meeste studiewerk wordt verricht op papier. Op tafel liggen schriften met aantekeningen en antwoorden, afvinklijstjes en examenbundels en samenvattingen. Volgens Hanna loopt het vooral thuis uit de hand. „Het papier ligt dan overal, mijn hele kamer is na een dag studeren een bende”,

zegt ze met een bundel bedrijfseconomie voor haar op tafel.

Intussen slaakt Carmen een diepe zucht. Ze is aanbeland bij de Verlichting, voor het vak geschiedenis, maar „geeft elke keer hetzelfde foute antwoord” bij het proefexamen. Ze luistert ook naar geschiedenispodcasts, maar dat mag voor deze examen vraag nog niet baten. Dat is stressvol, al „hoort dat er ook wel weer een beetje bij”.

Stress is tijdens alle voorbereidingen inderdaad nooit ver weg, zo stellen de vier leerlingen. Sara heeft moeite haar hoofd „rustig” te houden, waardoor ze een halfuur voor een examen ‘anti-stresspillen’ met bètablokkers inneemt. Dat helpt haar „lichaam rustig te houden”. Carmen gebruikt ook pillen, die „zorgen voor ontspanning”. Ook Hanna herkent zich in de stress. „Soms word ik wakker en denk ik: Oh

„Soms word ik wakker en dan denk ik: ‘Oh my God’”

Hanna Peters
vwo-eindexamenleerling, Farel College Amersfoort

Eindexamenleerlingen studeren in bibliotheek Eemland in Amersfoort voor hun examens.

Advertentie

nrcwebwinkel >

Vier het voorjaar met de mooiste aanbiedingen

BUSHNELL Spotting scope trophy xtreme 20-60x65

Adviseprijs
fabrikant 359,99
199,-

- Omhoog draaibare oogschelp
- Volledig multi-gecoate lenzen
- Draaibare statief kraag en geleverd in een zachte draagzak

BUSHNELL Waterproof Explorer 8x42

Adviseprijs
fabrikant 199,-
99,-

- Zeer gebruiksvriendelijk en waterbestendig (IPX7)
- Natuurgetrouwe kleurweergave
- Ideaal voor vogelspotten, concerten en andere buitenavonturen

CAMOUFLAGE Vogelhuis

met camera en AI

Adviseprijs
fabrikant 219,-
199,-

- Werkt continue door zonne-energie en de ingebouwde 5200 mAh lithium-ion batterij
- Verstelbare ingangsringen trekken verschillende vogelsoorten aan
- Hoge resolutie beeldmateriaal, neemt op in Full HD1080-video of ZMP-foto

STEINER Safari Ultrasharp 10x26

Adviseprijs
fabrikant 169,-
129,-

- Close Focus: 3,5m
- 10 jaar garantie
- Bescherming tegen strooiligheid en koude wind vanaf de zijkant

BUSHNELL Nitro 10x42 Black Roof

Adviseprijs
fabrikant 469,99
369,-

- PC3 gecooate BAK-4 prima's, fantastische prestaties bij weinig licht
- EXO Barrier lenscoatingtechnologie
- ED Prime Glass

my god. Als ik het niet haal, heb ik het gevoel dat ik de twee jaar na de havo voor saus [niets] heb gedaan.”

Een grote stressfactor is de zogeheten 5,5-regel: alle cijfers voor de eindexamens moeten gemiddeld minstens een 5,5 opleveren. Sara vindt die regel „stom”, zo zegt ze. „Ik sta er nu goed voor, maar als je voor een paar vakken een laag cijfer haalt, is het alsnog klaar.”

‘Positieve mindset’

Toch wordt de examenstress volgens de vier leerlingen onderling niet veel besproken. Waarom niet? „Je probeert het bij jezelf te houden, omdat we elkaar niet gek willen maken”, zegt Carmen, doelend op het delen van noodscenario's, studeerplanningen en cijfers voor proefexamens. Hanna: „Je weet namelijk nooit of je wel op de goede manier leert, dat geeft ook stress.”

Maar als de leerlingen elkaar niet gek maken, doet hun telefoon dat wel voor ze, zeggen ze. Het blijft een uitdaging om gefocust te studeren met de verleidingen op hun telefoon. Carmen probeert TikTok zoveel mogelijk te vermijden, want anders „ben ik weer een uur verder en heb ik geen zin meer om te leren”. Leerlingen proberen hun telefoons in een andere kamer te houden, of buiten handbereik - al lukt dat niet altijd.

Onderaan de streep trachten de leerlingen, zo goed en kwaad als het gaat, positief te blijven. Volgens Dante staat of valt het succes van de eindexamens met een „positieve mindset”. „Je hebt een eigen ritme en je moet aardig blijven voor jezelf.” Ook Hanna is optimistisch: „Als je het al jaren kan, waarom nu dan niet? Je hoeft niet alleen maar tinnen te halen.”

Toch is het vanaf vrijdag pompen of verzuipen, met een hoge inzet. Slagen of zakken, of, in de woorden van Dante, „een hele grote plus, of een hele grote min”.

Vanaf linksboven, met de klok mee: eindexamenleerlingen Sara, Dante, Carmen en Hanna.

Examens VMBO, LAKS en 5.5-regel

Op vrijdag **8 mei** beginnen de centrale schriftelijke eindexamens. Met dit jaar ruim 144.000 kandidaten: 54.149 vmbo'ers, 53.455 havisten en 36.635 vwo'ers. Ze krijgen op donderdag 11 juni de uitslag te horen. Voor 41.215 leerlingen die de basisberoepsgerichte of kaderberoepsgerichte leerweg van het vmbo volgen, begonnen de examens al eerder. Tussen 1 april en 17 juli maken ze praktijkexamens voor de beroepsgerichte vakken. Ze horen op 3 juni of ze die succesvol hebben afgelegd. Daarnaast maken deze leerlingen in deze periode digitale centrale examens voor de algemene vakken - zoals Nederlands, Engels en wiskunde.

Het Landelijk Actie Komitee Scholieren (LAKS) heeft zoals elk jaar een site en telefoonlijn geopend, waarop scholieren kunnen klagen over de examens. Daarnaast is dit jaar voor het eerst een 'stresslijn', voor leerlingen met behoefte aan een luisterend oor.

Het LAKS is ook een petitie begonnen om de **5.5-regel** af te schaffen. Ook vindt het LAKS dat de centrale examens te veel druk leggen op leerlingen en het pleit voor alternatieve toetsen. „Zo kan er bijvoorbeeld worden gekeken naar flexibele en digitale examens voor alle leerlingstypen, zoals nu binnen het vmbo en voor sommige vakken op het havo en vwo al gebeurt”, zegt voorzitter Thijmen Widlak.

MET GALA

Sterren trekken zich weinig aan van kritiek op hoofdsponsor Jeff Bezos

Omdat Amazon-baas Jeff Bezos en zijn vrouw Lauren Sánchez Bezos dit jaar hoofdsponsors waren van het jaarlijkse Met Gala in New York, werd tevoren opgeroepen tot een boycot. Maar daar gaven maandag maar weinig genodigden gehoor aan.

Nathalie Wouters

AMSTERDAM

Het leek de meest controversiële editie uit de geschiedenis van het Met Gala te worden, de gala-avond waar elk jaar op de eerste maandag van mei geld ingezameld wordt voor de kostuumafdeling van het Metropolitan Museum of Art in New York. Amazon-oprichter Jeff Bezos en zijn vrouw Lauren Sánchez Bezos waren dit jaar namelijk hoofdsponsor; naar verluidt maakten ze 10 miljoen dollar over en ze waren ere-voorzitters van de avond.

De Britse actiegroep Everyone Hates Elon - een referentie naar die andere techmiljardair - plakte de straten van New York de afgelopen weken vol posters die oproepen tot het boycotten van „the Bezos Met Gala”. Ze projecteerden video's van Amazon-medewerkers die vertelden over hun slechte werkomstandigheden op prominente gebouwen in New York. Op het penthouse van het Bezos-paar verscheen in metershoge letters: „Als je het Met Gala kunt kopen, dan kun je ook meer belasting betalen”. Afgelopen vrijdag verstopte de actiegroep driehonderd flesjes met nep-urine in het Metropolitan Museum of Art: een referentie aan de rechtszaak die drie pakketjesbezorgers van Amazon aanspanden omdat ze geen plaspauze mochten nemen en dus in flesjes moesten urineren.

Anna Wintour, tot voor kort hoofdredacteur van de Amerikaanse *Vogue* en sinds 1995 voorzitter van de gala-avond, kreeg veel kritiek op haar keuze voor Bezos. Hoe kon zij, die regelmatig fundraisers organiseert voor Democratische kandidaten, nu zo'n prominente rol geven aan een man die technologie levert aan Trumps immigratiedienst ICE, geld doneerde aan de inauguratieceremonie van Trump en de film van Melania Trump financierde?

Alleen Mamdani komt niet

Van tevoren kopten media dat Meryl Streep - die op dit moment een gefictionaliseerde versie van Anna Wintour speelt in de film *The Devil Wears Prada 2* - de avond zou boycotten. Maar Streep is nog nooit bij het Met Gala geweest en heeft zich ook niet uitgesproken tegen de avond. Over Zendaya werd hetzelfde geschreven, maar zij gaf aan afwezig te zijn vanwege de drukke promotietours rondom haar serie *Euphoria* en film *The Drama*.

De enige echte boycot kwam van Zohran Mamdani. De nieuwe burgemeester van New York meldde in april al dat hij niet zou komen naar het event dat 100.000 dollar (zo'n 85.000 euro) per kaartje vraagt. Een breuk met zijn voorgangers, die vrijwel altijd aanwezig waren.

Van boven naar beneden: Nicole Kidman (l), Lauren Anthony-Bezos (m) and Anna Wintour (r). EPA. Demonstranten tijdens het MET Gala. Madonna met haar cape. FOTO'S SARAH YENESELI/EPA, GETTY IMAGES EN ANGELA WEISS/AFP

Hij gaf aan liever te focussen op „het betaalbaar maken van de duurste stad van de Verenigde Staten”. Op zijn officiële Instagram-account postte Mamdani op de dag van het Met Gala een erbetoon aan „de arbeiders die de mode-industrie draaiende houden”.

Verder was de rode loper maandag als vanouds met supersterren overladen. Beyoncé kwam zelfs voor het eerst in tien jaar weer opdagen. Ze was net als Nicole Kidman en Venus Williams mede-voorzitter van de avond.

Hoe kon Anna Wintour zo'n prominente rol geven aan Jeff Bezos, die ICE technologie levert?

De grote vraag was: welk modehuis durfde Lauren Sánchez Bezos te kleden? Dat werd Schiaparelli, het Franse modehuis waar tegenwoordig een Amerikaanse ontwerper aan het roer staat. Ze droeg een exacte kopie van de zwarte jurk die te zien is op het schilderij *Madame X* van John Singer Sargent uit 1884. De Amerikaanse socialite die op dat schilderij afgebeeld staat had aanvankelijk één loshangend schouderbandje, maar dat werd destijds zo schandelijk bevonden dat Sargent het schouderbandje opnieuw schilderde, deze keer keurig op z'n plek. Sánchez Bezos liet het bandje de hele avond los bungelen, maar dat leverde in 2026 geen enkel shockeffect op.

Het was bepaald niet de enige letterlijke referentie naar een kunstwerk van de avond, want de dresscode luidde 'Fashion is Art'. Dat klinkt breed interpreteerbaar, maar leverde vooral een enorme parade vrij brave Griekse-godinnen-jurken op.

Cape met zes assistenten

Al zijn er altijd bezoekers die uit de band springen in de hoop viral te gaan. Madonna kwam in een cape die door zes assistenten vastgehouden moest worden, met een houten bootje op haar hoofd en een hoorninstrument in haar handen. Het bleek een referentie aan het schilderij *The Temptation of St. Anthony* van de Brits-Mexicaanse kunstenaar Leonora Carrington.

Voormalig model Heidi Klum - die elk jaar viral gaat met haar Halloweenkostuums - maakte het het bontst. Ze kwam verkleed als latex versie van de *Gesluisde Vestaalse maagd*, een werk van beeldhouwer Raffaele Monti uit 1847.

Ook viral ging de bellenblaasjurk die de Nederlandse ontwerper Iris van Herpen voor Olympisch skikampioen Eileen Gu maakte van 15.000 glazen bubbels. Terwijl ze over de rode loper liep, kwamen er bellenblaasbubbel uit dwarrelen.

Mikkelsen Harbour, op Trinity Island bij het Antarctisch Schiereiland. FOTO FRITS STEENHUISEN

Nienke Beintema

GRONINGEN

Juli 2000, acht uur 's avonds. De zon staat nog hoog aan de hemel boven de toendra op Spitsbergen. Tien studenten en twee begeleiders lopen met grote ruzzakken door het terrein, zwoegend over rolkeien en een zachte, kleiige ondergrond. De studenten zijn moe, na een lange dagmars met veel hoogteverschil. Maar de hoogleraar, voorop en met een geweer over de schouder, beent nog met ferme passen voort.

Daarginds wil hij kamperen: vlak, droog en met uitzicht over de baai. Nog even doorlopen dus, maant hij streng. *En passant* wijst hij nog even op een pol paarse steenbreek, een overvliegende roofmeeuw, een bevroeringspatroon in de bodem. Pas later, bij de tenten, ontspant hij. Dan zien we zijn brede lach doorbreken, onder zijn markante snor. Kleurrijk vertelt hij over de oude walvisvaart, over het ontstaan van dit ruige landschap, over zijn ontmoetingen met ijsberen én met mensen in het poolgebied.

Het is Louwrens Hacquebord ten voeten uit. Als directeur gaf hij jarenlang vorm aan het Arctisch Centrum van de Rijksuniversiteit Groningen. En hij had een blijvende invloed op het Nederlandse poolonderzoek, -beleid en -onderwijs. Een van die studenten in 2000, dat was ik. Ook toen realiseerde ik mij al: wát uniek, dat een hoogleraar elke twee jaar studenten meeneemt op een trektocht, op dit onherbergzame eiland.

Wollen mutsen in Rijksmuseum

Hacquebord studeerde fysieke geografie, historische geografie en archeologie in Utrecht en Groningen. In 1984 promoveerde hij cum laude aan de Universiteit van Amsterdam op zijn onderzoek naar Smeerenburg, de zeventiende-eeuwse Nederlandse walvisvaartnederzetting op Spitsbergen. Als eerste had hij daar de resten opgegraven van traankokerijen, huizen en graven. Hij had daarmee informatie blootgelegd die nog niet bekend was uit geschriften of schilderijen. Die schetsen vaak een romantisch beeld van de walvisvaart, maar het werk van Hacquebord liet zien dat er niets romantisch aan was. Smeerenburg was een efficiënte, industrieel georganiseerde seizoensnederzetting waar jonge mannen werkten onder barre omstandigheden - en vaak niet oud werden. De wollen mutsen die het team vond, en die opmerkelijk goed bewaard zijn gebleven, zijn nog steeds te zien in het Rijksmuseum. Ze werden symbolisch voor hoe achter simpele objecten een heel stuk geschiedenis kan schuilgaan.

Eind jaren 70 kwam Hacquebord in dienst als onderzoeker bij het Arctisch Centrum in Groningen, waarvan hij later directeur zou worden. Hij leidde onderzoeksexpedities naar Spitsbergen, Groenland, het Russische poolgebied en ook Antarctica. Een van de hoogtepunten was zijn veldwerk rondom het Behouden Huys

NECROLOGIE **LOUWRENS HACQUEBORD (1947-2026)**
GEOGRAAF EN ARCHEOLOOG

Hij had een blijvende invloed op het poolbeleid en onderwijs

Poolpionier Louwrens Hacquebord zette het Nederlandse poolonderzoek op de kaart. De Groningse emeritus-hoogleraar Arctische en Antarctische Studies overleed vorige week op 78-jarige leeftijd.

Louwrens Hacquebord, in 2013. FOTO CORNÉ SPARIDAENS/DVHN

op Nova Zembla, waar Willem Barentsz en zijn mannen overwinterden in 1596-97. Ook hier wierp zijn onderzoek nieuw licht op het dagelijks leven. De mannen bleken zich in de donkere winter te hebben vermaakt met houtbewerking, en poolvossen te hebben gegeten. Ook liet Hacquebord zien dat het Behouden Huys op historische platen steevast in spiegelbeeld staat afgebeeld.

„Louwrens was een doorzetter”, vertelt zijn collega Frits Steenhuisen, zelf al sinds 1992 onderzoeker bij het Arctisch Centrum - en de tweede begeleider tijdens die studententocht in 2000. „Niet alleen in het veld, maar ook als het ging om dingen voor elkaar krijgen.” Vergunningen voor Nova Zembla, financiering buiten de gebaande paden... „Neem nu die studentexcursies”, zegt Steenhuisen. „In 1994 zei Louwrens tijdens een van zijn colleges: ‘Als je de kans krijgt, moet je echt eens naar Spitsbergen gaan.’ Toen riep er een student door de zaal: ‘Nou, regel dat dan maar voor ons!’ En dat deed hij dus.”

Zo'n excursie was voor studenten een fantastische kennismaking met het poolgebied, benadrukt Steenhuisen. „Dat landschap pakte ze beet - en liet ze vaak nooit meer los. Veel van onze studenten zijn daarna verdergegaan in het poolonderzoek. Daar was Louwrens heel trots op.”

De hoogleraar drukte ook zijn stempel op het internationale beleid. Hij kende overal mensen: bij universiteiten wereldwijd, maar ook in Den Haag en bij andere overheden. Hij regelde dat Nederland in 1998 als waarnemer mocht aanschuiven bij de Arctische Raad, een overlegorgaan van alle Noordpoollanden. „Hij zag er meteen het belang van in dat Nederland daar zou meepraten”, vertelt Steenhuisen. „Vanuit onze historische betrokkenheid, maar om ook invloed te kunnen uitoefenen op het hedendaagse gebruik van het Noordpoolgebied.”

Stemrecht Antarctisch Verdrag

Hacquebord roerde zich ook aan het andere uiteinde van de aardas. In 1990 speelde hij een belangrijke rol tijdens de eerste Nederlandse Antarctica-expeditie - een onderneming die serieuze wetenschappelijke publicaties opleverde, maar er ook aan bijdroeg dat Nederland stemrecht verkreeg in het Antarctisch Verdrag.

Just doordat Hacquebord zo rechttoe-zee was, kreeg hij zoveel voor elkaar, stelt Steenhuisen. „Hij kon soms wat direct overkomen, maar dat was dus wel heel effectief”, zegt hij met een lach. „En tegelijkertijd was Louwrens ook heel zorgzaam, voor zijn studenten en zijn collega's. En hij had veel vertrouwen in zijn mensen.”

Hacquebord maakte ook graag een breder publiek enthousiast voor het poolgebied. Hij schreef een dozijn boeken en kon zeer energiek vertellen in podcasts en interviews, bijvoorbeeld in het boekenprogramma van Wim Brands. „Dat is wat me misschien wel het meest bijblijft”, besluit Steenhuisen. „Hoe Louwrens zijn passie voor het poolgebied kon overdragen op andere mensen. Dat proberen wij voort te zetten.”

Henk Niemeijer uit Glimmen stooft zich aan de vele vliegtuigjes van en naar luchthaven Eelde.

EELDE

Rond lunchtijd verbreekt het eerste lesvliegtuig de stilte boven Glimmen. Langs de huizen en over de tuin van Henk Niemeijer (51) trekt een zware bromtoon, die blijft hangen wanneer het vliegtuig uit het zicht is verdwenen. Even later volgt een tweede. Dan een derde. Op heldere dagen kan het zo uren doorgaan.

Niemeijer woont al ruim dertig jaar in het dorp, dat op ongeveer drieënhalve kilometer van Groningen Airport Eelde ligt. Zijn huis ligt onder een vliegroute. De eerste keren dat een toestel overkwam, dacht hij: ach, dat hoort bij een vliegveld in de buurt. Maar ze bleven komen. „Op een gegeven moment veranderde er iets”, zegt hij. „Ik was er de hele tijd mee bezig.”

Als bestuurslid van Plaatselijk Belang Glimmen schoof Niemeijer de afgelopen jaren dan ook geregeld aan bij overleggen met de luchthaven. Daar bracht hij steeds hetzelfde punt in: de geluidsoverlast moet omhoog. Met het nieuwe luchthavenbesluit van het ministerie van Infrastructuur en Waterstaat, leek daar eindelijk ruimte voor te komen.

Maar tot Niemeijers verbazing kreeg het vliegveld juist ruimere openingstijden: „Ik dacht: hoe is het mogelijk dat we al last hebben en dat dit er nog bij mag? Dat betekent nog minder rustmomenten voor omwonenden.”

Regionale vliegvelden werden al in 2014 verplicht tot het opstellen van een nieuw luchthavenbesluit. Bij Groningen Airport Eelde duurde die overgang uitzonderlijk lang: meer dan tien jaar opereerde de lucht-

REPORTAGE LUCHTHAVEN EELDE

Urenlang gebrom op heldere dagen: 'Die lesvliegtuigen blijven boven je huis cirkelen'

Groningen Airport Eelde verruimt de openingstijden om beter te kunnen concurreren met andere luchthavens. In de omliggende dorpen wordt gevreesd voor een verergering van de geluidsoverlast. „Overdag al voortdurend lesvliegtuigen en als je in bed ligt, nog een vakantievlucht naar een Spaans eiland.”

Door **Nina Folkerts** Fotografie **Kees van de Veen**

haven onder een tijdelijke regeling, waardoor omwonenden minder goed beschermd waren tegen geluidsoverlast.

Het nieuwe besluit, dat in november in werking trad, moet omwonenden beter beschermen tegen geluidshinder. Waar eerder het geluid vooral bij de start- en landingsbaan werd gecontroleerd, gebeurt dat nu ook op meerdere plekken in de omgeving.

Tot verbijstering van omwonenden werden echter de vliegtijden óók verruimd: passagiersvliegtuigen mogen nu tussen 6.00 uur en middernacht landen en opstijgen, in plaats van tussen 6.30 uur en 23.00 uur.

In de omliggende dorpen sloeg het besluit in als een bom. De Vereniging Omwonenden Luchthaven Eelde (VOLE) sprak in een persbericht van een lawine van bezwaren. „Het stemt droevig. Omwonenden en natuur blijven achter zonder goede rechtsbescherming”, schrijft de voorzitter. Ook dorpsverenigingen uit onder meer Glimmen, Tynaarlo en Donderen lieten van zich horen. Op platforms uitten bewoners hun onvrede; op glimmen.net was zelfs sprake van 'opstand' tegen de plannen.

De gemeente Groningen en de lokale GGD keren zich eveneens tegen de ruimere openingstijden. Die zouden haaks staan op het kabinetsbeleid om vluchten die slaapverstoring veroorzaken juist terug te dringen.

Vooral lesvluchten

De discussie over geluidsoverlast rond Groningen Airport Eelde speelt al jaren en bereikte rond 2020 een kookpunt. De luchtvaartopleiding van vliegtuigmaatschappij Martinair verhuisde toen van Lelystad naar Eelde en fuseerde met de evenknie van de KLM. In die periode steeg het aantal vliegbewegingen: in 2020 telde de luchthaven 39.387 starts en landingen, in 2024 in totaal 58.014. In dat jaar kwam 73 procent van alle vliegbewegingen voor rekening van het lesverkeer. En dat aandeel neemt nog altijd toe.

Die toestellen vliegen in oefencircuits rondom dorpen als Eelde-Paterswolde, Yde, Glimmen en Donderen, soms met meerdere propellervliegtuigen tegelijk, waardoor volgens omwonenden op vliegdagen een vrijwel continu 'bromgeluid' is te horen. „Vakantievluichten stijgen op en dan is het geluid weg”, zegt Jan Wittenberg (78) van VOLE. „De lesvliegtuigen cirkelen om je huis.”

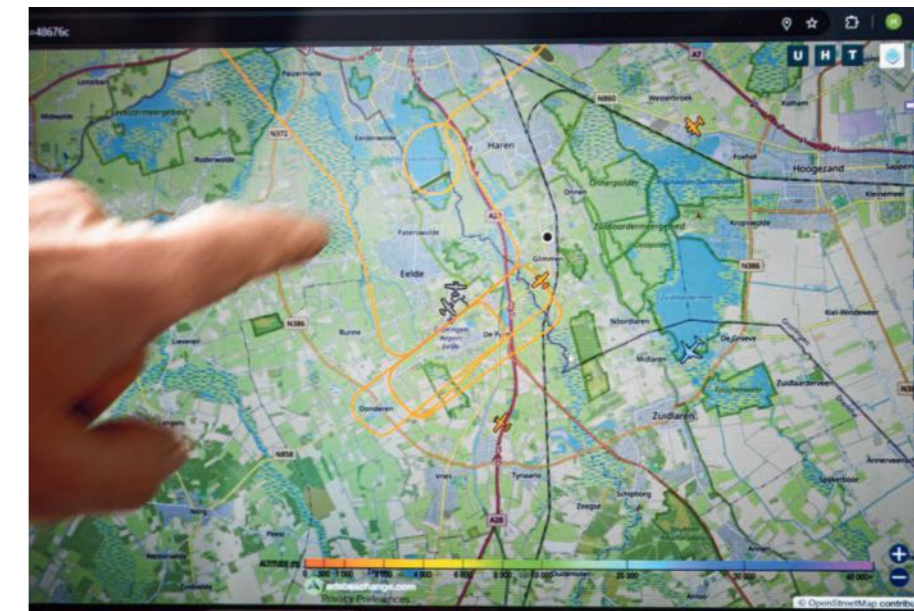
Omwonenden vrezen dan ook voor erger overlast door de ruimere openingstijden. „Dan heb je overdag al de hele tijd lesvliegtuigen boven je hoofd gehad en lig je in bed terwijl er nog een vakantievlucht naar een Spaans eiland overkomt”, zegt Wittenberg.

In 2024 kreeg het Meldingenloket vliegverkeer GAE 1.894 meldingen over hinder van het vliegveld. De meeste hadden betrekking op lesvluchten. Daarmee lag het aantal iets lager dan in eerdere piekjaren, toen het loket jaarlijks rond de tweeduizend klachten registreerde.

De luchthaven heeft de extra uren nodig om maatschappijen aan te trekken, zegt directeur Meilte de Groot in haar kantoor bij Groningen Airport Eelde. Hoewel het merendeel van de bewegingen bestaat uit lesvluchten, verdient de luchthaven daar relatief weinig aan. Passagiersverkeer is de belangrijkste inkomstenbron.

Maar commerciële vluchten zijn schaars. Vanaf de luchthaven vertrekken nu enkele seizoensvluchten naar Spanje, het Verenigd Koninkrijk, Bulgarije, Griekenland en Turkije. Gemiddeld gaat het om twee tot vier passagiersvluchten per dag.

Volgens De Groot verliest de luchthaven terrein aan concurrenten als Rotterdam en Eindhoven, die gunstiger liggen voor vluchten naar Zuid-Europa. Die achterstand werd dit jaar zichtbaar, toen maatschappijen als TUI en Corendon enkele tientallen vluchten vanaf Groningen

De vliegroutes rondom luchthaven Eelde.

Een vliegtuig boven het huis van Henk Niemeijer in Glimmen.

schrapten. „Dus hebben we gezegd: geef ons een eerlijker speelveld, met een half uurtje extra ruimte.”

Rode cijfers

Hoe belangrijk die groei is voor het vliegveld, blijkt ook uit de financiën. Al jaren draait de luchthaven met overheidssteun: de provincies Groningen en Drenthe (beide aandeelhouders) trokken eind 2023 samen 46 miljoen euro uit voor de komende tien jaar, vooral voor brandweer, beveiliging en andere publieke taken. Maar ook met die bijdrage schrijft het vliegveld rode cijfers.

Uit de eigen meerjarenstrategie blijkt dat de luchthaven pas bij 200.000 tot 225.000 passagiers kostendekkend kan draaien. Voor een financieel stevigere positie noemt ze 350.000 reizigers. Vorig jaar ontving Eelde volgens cijfers van het Centraal Bureau voor de Statistiek circa 102.000 reizigers.

Het verruimen van de vliegtijden lost het financiële tekort dan ook niet direct op, zegt De Groot. „Maar maatschappijen willen wel vaker vanaf Eelde vliegen als ze meer ruimte krijgen.” Die groei moet helpen andere functies overeind te houden. „Zonder vliegveld hadden we bijvoorbeeld geen transporten van en naar het Universitair Medisch Centrum Groningen.” Het gaat om enkele honderden ambulancevluchten per jaar, onder meer voor donororganen en medische teams.

Volgens De Groot erkennen omwonenden dat belang. Uit een draagvlakonderzoek, uitgevoerd in aanloop naar het nieuwe luchthavenbesluit, bleken zeven op de tien respondenten Groningen Airport Eelde als 'zeer' belangrijk voor de regio te beschouwen. Ze noemden vooral de bereikbaarheid van Noord-Nederland, werkgelegenheid en de rol van de luchthaven bij me-

dische vluchten. Daarnaast sprak 63 procent zich positief uit over de verruimde openingstijden.

Maar ook dat draagvlakonderzoek werd onderdeel van het conflict. Bewonersorganisaties betwisten de uitkomsten en stellen dat de peiling het sentiment rond de luchthaven vertekent. Respondenten uit grote delen van Groningen, Drenthe, Friesland en Overijssel telden mee, terwijl inwoners van dorpen onder de aanvlieg- en circuitroutes volgens hen juist onvoldoende vertegenwoordigd waren. „Natuurlijk heeft iemand in Overijssel minder bezwaar dan iemand in Glimmen”, zegt Wittenberg. „Die

heeft er totaal geen last van.”

De luchthaven liet de peiling later opnieuw uitvoeren, met nagenoeg dezelfde uitkomsten, maar volgens bewoners was het vertrouwen toen al beschadigd. Dorpsverenigingen in Glimmen en Donderen lieten zelf onderzoek doen. Daaruit bleek een tegengesteld beeld: onder omwonenden van beide dorpen gaf 71 procent aan sterk tegen de uitbreiding van de openingstijden te zijn.

In januari vroeg een inwoner van Eelde om het nieuwe luchthavenbesluit voorlopig te schorsen, uit vrees voor verstoring van de nachtrust van zijn gezin. De Raad van State wees het verzoek af. Volgens de rechter blijven de gevolgen van de verruiming beperkt en moeten de extra vluchten binnen de bestaande geluidsruimte blijven.

Rustige regendagen

Ook daar wringt het voor omwonenden: de ervaren overlast past niet altijd in de manier waarop die wordt gemeten.

In de tuin van Niemeijer in Glimmen trekken op een zonnige woensdag in april onafgebroken lesvliegtuigen over. Een dag eerder regende het. „Dat zijn voor ons de goede dagen”, zegt hij. „Dan blijven de lesvliegtuigjes aan de grond. Op zonnige dagen halen ze dat allemaal weer in.”

Volgens de vliegschool is dat onvermijdelijk. „We vliegen met eenmotorige lesvliegtuigen, waarmee je met slecht weer niet kan vliegen”, zegt Mark Gerritsen (44), hoofd training van de KLM Flight Academy. Voor het aantal vluchten op lesdagen geldt geen vaste bovengrens. „We proberen wel te variëren in routes en zo min mogelijk boven bebouwing te vliegen.”

In de officiële cijfers is die piekdrukke nauwelijks terug te zien, zegt omwonende en expert in de aero-akoestiek Pieter Sijtsma (62). De geluidsbelasting wordt namelijk niet per dag gemeten, maar gemiddeld over een heel jaar. De Inspectie Leefomgeving en Transport (ILT) controleert of het vliegveld binnen die jaarnorm blijft. Vorig jaar werd die volgens de ILT niet overschreden.

„Drukke dagen verdwijnen in dat jaargemiddelde”, zegt Sijtsma. „Ze worden als het ware 'verdund' door rustige dagen, waardoor de overlast op één dag veel hoger kan zijn dan wat de cijfers laten zien.” Ook ziet hij dat het vliegveld zijn maximale geluidsruimte nog niet volledig benut. „Er is dus ruimte voor groei, terwijl bewoners nu al overlast ervaren.”

Zwaardere geluidsbelasting in avond

Directeur De Groot bestrijdt dat ruimere openingstijden automatisch meer overlast betekenen. Vluchten in de vroege ochtend en late avond tellen in de geluidsberekening zwaarder mee, omdat die als storender gelden. Daardoor 'verbruiken' ze sneller de geluidsruimte dan dezelfde vlucht overdag. „We zullen in totaal dus minder vliegen”, zegt ze. „Het zal ook niet iedere ochtend en avond zijn. Ik denk dat het best mee zal vallen.”

De verruimde openingstijden gelden volgens haar ook niet voor lesvluchten. „Omwonenden hoeven dus niet bang te zijn dat die langer doorgaan.” De luchthaven heeft bovendien besloten geen extra vliegscholen meer naar Eelde te halen.

KLM Flight Academy verving in 2025 een groot deel van de vloot door modernere toestellen. Volgens Gerritsen zijn die stiller en zuiniger. Niemeijer merkt sindsdien wel verschil, maar de overlast blijft. „Op dagen dat ze veel vliegen, is er nog steeds veel lawaai”, zegt hij.

Wittenberg en VOLE gaan het luchthavenbesluit aanvechten bij de Raad van State. Daarmee dreigt een dossier dat al jaren voortleept in een lange juridische procedure te belanden. „Ons belangrijkste doel is uiteindelijk de bescherming van omwonenden en de natuur”, zegt Wittenberg. „Als dat lang duurt, dan is het maar zo.”

Op glimmen.net was zelfs sprake van een 'opstand' tegen de verruiming

Publiek tijdens Bevrijdingspop, het bevrijdingsfestival in Haarlem. FOTO REMKO DE WAAL/ANP

De Jostiband was een van de Ambassadeurs van de Vrijheid en trok van festival naar festival met een helikopter. FOTO ROB ENGELAAR / ANP

Nederland viert de vrijheid

Dansen op een festival, met elkaar een vrijheidsmaaltijd delen in een stadion of een defilé bijwonen. Veel Nederlanders vierden dinsdag de vrijheid op de tal van evenementen die op 5 mei georganiseerd werden. Op verschillende plekken was het behoorlijk druk.

In Haarlem waren zo'n 75.000 bezoekers op het terrein, meldde de organisatie aan NH nieuws. Vooraf-

gaand aan het optreden van popgroep de Bankzitters moest de instroom op het terrein vertraagd worden en vroeg de beveiliging bezoekers bij het hoofdpodium ruimte te maken.

In Utrecht riep de organisatie op niet meer naar het festival te komen. Steeds meer mensen hebben ook echt een vrije dag op Bevrijdingsdag, meldde het FD. Vier jaar geleden

stond in 8 procent van de cao's 5 mei vastgelegd als feestdag. Vorig jaar is het percentage gestegen naar 13 procent. En dat mag nog wel meer worden, vond premier Rob Jetten. Tegen de NOS zei hij dat 5 mei als officiële feestdag een „goed idee” vond. „Dat ga ik ga zeker met de Sociaal-Economische Raad, die daarover gaat, bespreken, dat we dit nog mooier kunnen vieren met elkaar.”

De Britse veteraan Paul Terry bezocht het vrijheidsdefilé in Wageningen. FOTO VINCENT JANNINK / ANP

In veel steden waren festivals, zoals hier in Assen. FOTO MARCEL J. DE JONG/ANP

Premier Jetten praat met demonstranten in Utrecht. FOTO FREEK VAN DEN BERGH/ANP

Deelnemers aan een vrijheidsmaaltijd in de Johan Cruijff Arena. FOTO RAMON VAN FLYMEN/ANP

ALPINE A390 GT

400 PK ELEKTRISCH

ALL WHEEL DRIVE

ALPINE ACTIVE TORQUE VECTORING

DEVIALET® HIFI AUDIOSYSTEEM

GEPRODUCEERD IN FRANKRIJK

ALPINECARS.NL

Ontdek nu

MONUMENTENZORG

Het bedrijf dat het Nationaal Monument op de Dam van rode verf ontdeed, heet Kunstwacht. Dat onderhoudt voor honderd gemeenten kunstwerken en monumenten in de openbare ruimte, vertelt directeur Jesper Schreuder. „We zien de laatste jaren vaker leuzen die te maken hebben met de huidige oorlogen.”

Het Nationaal Monument werd in één dag weer schoon. 'We wisten niet direct of het zou lukken'

Bernette Beckeringh

AMSTERDAM

Iets na 5.00 uur gaat maandag de telefoon bij het Delftse bedrijf Kunstwacht. Twee blauwe busjes rukken uit naar het hart van Amsterdam. Bij aankomst is het even schrikken. „Het was veel verf, heel veel rode verf”, vertelt directeur Jesper Schreuder aan de telefoon.

„We wisten niet direct of het zou lukken om het op tijd vóór de herdenking die avond schoon te maken. Het Nationaal Monument is gemaakt van travertijn, dat is een vrij zachte steensoort. Het leek misschien of we het met een hogedrukspuit hebben bewerkt, maar we hebben het schoongestoomd. Eerst gingen er twee busjes richting Amsterdam, uiteindelijk zijn we opgeschaald naar vijf busjes en acht medewerkers.”

Schreuder werkt al ruim achttien jaar bij Kunstwacht. Hij kwam er via via terecht. Eerst hield hij zich bezig met het onderhoud van kunst, sinds 2025 runt hij het bedrijf, samen met drie partners.

Voor ruim honderd gemeenten in Nederland beheert en verzorgt Kunstwacht publieke beelden, monumenten, gedenktekens, muurdecoraties en bijzonder straatmeubilair: met 3,6 miljoen euro omzet (2024) is het het grootste bedrijf in Nederland dat zulk onderhoud verricht.

„In 2002 werd Paul Schulten, mededirecteur van Kunstwacht, door de gemeente Delft gevraagd om mee te denken over het beheer en onderhoud van alle kunst en monumenten in de stad. Hij had op dat moment een ander bedrijf, Archeoplan, dat archeologische vondsten restaureerde. Dat is het begin geweest van het dit bedrijf. Daarna ging het snel.”

Het Nationaal Monument op de Dam vereist meerdere keren per jaar onderhoud, vertelt Schreuder. „Voor 4 mei voeren we standaard een schoonmaakbeurt uit. Meestal ronden we dat een paar dagen voor de herdenking af. Op de dag zelf komen we altijd nog een keer langs voor de laatste check. Normaal gesproken zouden we om zeven uur 's ochtends starten, gister zijn we wat eerder begonnen.”

„Het was veel verf, heel veel rode verf”

Jesper Schreuder
Directeur
Kunstwacht

Hoeverveel mensen heeft Kunstwacht nodig om alle monumenten van honderd gemeenten te onderhouden?

„We zijn met twintig man. Die hebben allemaal verschillende specialiteiten. We hebben houtspecialisten, keramiekspecialisten, mensen die zich bezighouden met fijne restauraties, specialisten in reiniging, we hebben mensen die kunnen lassen. Zo breed als je het maar kan verzinnen.”

„Kunstwerken zijn zo divers. Sommige stukken zijn enorm fragiel. Andere zijn weer van natuurlijke materialen gemaakt, zoals boomstammen of gras. De spullen die we bij een schoonmaak of restauratie gebruiken kunnen daarom variëren. Ik zou een lijstje willen opnoemen, maar dat zou oneindig zijn. Maar denk aan bladgoud, restauratiemortels, voegmiddelen, hout, beton, polyester. Alles waarvan kunstwerken gemaakt worden, gebruiken wij ook.”

Hebben gemeenten voldoende financiën om hun kunstwerken en monumenten te onderhouden?

„Tot in de jaren negentig waren er nau-

welijks budgetten voor onderhoud van kunst in de openbare ruimte. Als een kunstwerk omviel, werd het bij wijze van spreken gewoon weer rechtgezet. Nu zijn gemeenten er bewuster mee bezig, door budgetten op te stellen. Maar er is nog steeds niet altijd geld voor. We proberen gemeenten daarom zo goed mogelijk te adviseren. Een kunstwerk dat zodanig is verouderd dat het gevaarlijk wordt of technisch niet meer in orde is, heeft natuurlijk meer prioriteit dan een werk dat alleen verkleurd is.”

„Bij ons komen de meest uiteenlopende meldingen binnen. Denk aan bekladdingen - de laatste jaren vaker leuzen die te maken hebben met de huidige oorlogen. Maar het komt ook voor dat er bomen op kunstwerken vallen of dat er auto's tegenaan gereden zijn.”

Gaat er weleens wat mis tijdens de schoonmaak?

„Gelukkig niet, ik klop het direct af. We hebben met dit soort werk zelden haast, de bekladding gisteren op de Dam was echt een uitzondering.”

SPINWOOD

2-in-1 tuinbank

Met gratis beschermhoes

- Van bank naar picknicktafel in een handomdraai
- Gemaakt van tropisch hardhout en dubbel gecoat staal
- Kan het gehele jaar buiten blijven

Te bestellen tot en met 7 mei

Met één eenvoudige handeling transformeer je de Spinwood tuinbank moeiteloos tot een praktische picknicktafel. Dit slimme design zorgt overdag voor een ruime zitplek en 's avonds voor voldoende tafelruimte om gezellig samen te eten. De tuinbank is vervaardigd uit gecoat staal en diverse hardhout soorten, zorgvuldig geselecteerd voor het Nederlandse klimaat.

Bestel nu > nrcwebwinkel.nl/spinwood

Het monument op de Dam werd in de nacht voor Dodenherdenking beklad met rode verf. Specialisten van Kunstwacht waren het monument de hele dag aan het 'schoonstomen'. FOTO RAMON VAN FLYMEN / ANP

Onder meer president Zelensky, president Macron en premier Carney waren aanwezig in Jerevan
FOTO'S AFR AP

ANALYSE EUROPESE POLITIEKE GEMEENSCHAP

Europese leiders en Canadese premier Carney sturen boodschappen naar de VS en Rusland

Zo'n veertig Europese leiders van binnen en buiten de EU kwamen bijeen in Armenië voor een topontmoeting. De aanwezigheid van de Canadese premier Mark Carney moet Rusland en de Verenigde Staten duidelijk maken dat het Westen nog bestaat.

Michel Kerres

AMSTERDAM

Het werd in Brussel al gekstempeld de „NAVO zonder VS” genoemd. De halfjaarlijkse vergadering van leiders uit heel Europa, de Europese Politieke Gemeenschap (EPG), had deze week voor het eerst een niet-Europeaan als gast: Mark Carney, premier van NAVO-bondgenoot Canada, pleitbezorger van de multilaterale orde én uitgesproken criticus van Trump.

António Costa, voorzitter van de Europese Raad, maakte er geen geheim van waarom de Canadees aan mocht schuiven bij het Europese overleg in Armenië. Hij wordt gezien als politieke geestverwant van Europa en bondgenoot in de permanente controverses met het Witte Huis en de strijd met het Kremlin. Costa: „In een wereld waarin de chaos toeneemt [...] moet Europa aan de frontlinie staan om de internationale op regels gebaseerde ordening, verankerd in het VN Handvest [...] te verdedigen. De wereld is niet alleen in toenemende mate instabiel, maar ook

multipolair. Die ontwikkeling vereist multipolaire samenwerking om vrede en veiligheid te waarborgen. Op al die niveaus denkt Canada niet alleen hetzelfde, het is ook een partner.”

Op de vergadering werden weinig harde afspraken gemaakt, maar dat is ook niet het belang van de bijeenkomst. De EPG werd na de grootschalige inval van Rusland in Oekraïne opgericht naar een idee van de Franse president Emmanuel Macron. Na de inval drong snel tot EU-leiders door dat de oorlog gevolgen had voor heel Europa en dat het voor de EU belangrijker dan ooit was om niet-EU-landen in Europa aan zich te binden. Het gesprek was belangrijker dan collectieve actie.

Ondanks het gebrek aan direct meetbaar resultaat kwamen de ruim veertig leiders voor de achtste keer bijeen. Het is, zeggen EU-diplomaten, belangrijk voor politici om elkaar te ontmoeten, in grote vergaderingen, maar vooral onderling. De EU-leiders zien elkaar een paar keer per jaar in EU-verband, voor overleg tussen EU-landen en niet-EU-landen bestond nog geen platform.

Terugtrekking militairen

Regeringsleiders gebruiken de EPG ook

om in één dag een hele reeks gesprekken te voeren. EU-Commissievoorzitter Ursula von der Leyen sprak bijvoorbeeld met de Britse premier Keir Starmer af dat de EU en het VK gaan onderhandelen over Britse deelname aan een nieuw Europees investeringsfonds dat jonge techbedrijven zal financieren.

De Oekraïense president Volodymyr Zelensky drukte de Europese collega's nog eens op het hart Oekraïne te blijven steunen. Hij zette Rusland nog even op zijn nummer. „Rusland heeft aangekondigd dat de parade op 9 mei in Moskou het zonder militair materieel moet stellen. Ze kunnen het zich niet veroorloven - en ze vrezes drones boven het Rode Plein. Dat is veelzeggend. Het laat zien dat ze nu niet sterk zijn.”

In de onderlinge gesprekken zal ongetwijfeld de aanvaring tussen de Amerikaanse president Donald Trump en de Duitse kanselier Friedrich Merz over de oorlog in Iran ter sprake zijn gekomen. Trump trok vrijdag de aandacht met de aankondiging vijfduizend Amerikaanse militairen uit Duitsland terug te trekken en een belofte van zijn voorganger om kruisraketten in Europa te plaatsen niet na te komen. Europeanen hielden er al rekening mee dat de VS militairen uit Europa zouden halen, maar waren verbolgen over de plompe aankondiging en de suggestie dat de terugtrekking een straf was voor Duitse kritiek op de oorlog.

NAVO-chef Mark Rutte onderstreepte tegen verslaggevers dat Europese NAVO-partners „de boodschap” van de VS begrepen hebben. De meeste landen laten de VS militaire bases gebruiken voor de oorlog in Iran en een aantal landen laat alvast schepen richting de Straat van Hormuz varen om te assisteren bij een vrije doorvaart, ná aankondiging van een staakt-het-vuren.

Steun voor pro-Europese leiders

Naast groepsfoto en dealmaking is de EPG vooral een podium voor politieke symboliek. De uitnodiging van Carney liet zien dat de bijeenkomst benut wordt om een boodschap te sturen aan de rest van de wereld: het Westen bestaat nog, al liggen Europa en het Witte Huis behoorlijk met elkaar overhoop.

De locatie van de vergaderingen is ook symbolisch. Een keer per jaar is de EPG in een EU-land, de andere keer in een niet-EU-land. Zo werd een bijeenkomst in het Verenigd Koninkrijk bevestigd om te onderstrepen dat Londen en Brussel gezamenlijke belangen hebben als het om defensie gaat. Ook was er een top in Moldavië om de bevolking duidelijk te maken dat Europa de pro-Europese (lees: anti-Russische) koers van president Maia Sandu steunt. Het was een heldere boodschap aan het Kremlin: Moldavië hoort bij Europa als de bevolking daarvoor kiest.

Deze keer vlogen de regeringsleiders naar de Armeense hoofdstad Jerevan. Het signaal was ook dit keer duidelijk én gericht aan het Kremlin. Europa is niet van plan de Kaukasus als exclusieve Russische invloedssfeer te behandelen en steunt de pro-Europese koers van de Armeense premier Nikol Pasjjanjan.

„Decennialang waren we er enigszins aan gewend geraakt dat Armenië in zekere zin een satellietstaat van Rusland was”, zei Macron. „Armenië heeft ervoor gekozen zich van deze beperking te bevrijden en zich tot Europa te wenden. We kunnen niet doen alsof dit niet bestaat”.

Deze dinsdag volgt een formele top tussen Armenië en de EU. Daarbij staat economische samenwerking centraal. De EU helpt Armenië ook bij de bestrijding van door Rusland verspreide anti-Europese propaganda, in de aanloop naar de verkiezingen op zondag 7 juni.

COLUMN CAROLIEN ROELANTS

Voorlopig zitten de Saoediërs op de centen

Jammer dat hier geen foto bij staat van het ‘vliegende stadion’ van de futuristische Saoedische metro-pool Neom. Want spectaculair, 350 meter boven de grond! Maar de kans is klein dat u er in 2034 tijdens het WK voetbal een wedstrijd zult bijwonen. Niet zózeer omdat u niet van plan bent voor dat WK naar Saoedi-Arabië te reizen - misschien wilt u te zijner tijd wel degelijk het Nederlands elftal toejuichen - maar omdat het de vraag is of het gebouwd gaat worden.

Het stadion maakt in de oorspronkelijke plannen namelijk integraal deel uit van The Line, een streep van een stad van 170 kilometer lang, 500 meter hoog en 200 meter breed, het ‘concept van het nieuwe wonen’. Maar er kwamen financiële problemen (lage olieprijs, tegenvallende buitenlandse investeringen) en de technische mogelijkheden bleken overschat (vervoer binnen die streep bijvoorbeeld), en het ‘nieuwe wonen’ is voorlopig gereduceerd tot 2,4 kilometer AI-datacenters.

Dergelijke aanpassingen van plannen dateren al van vóór de Amerikaans-Israëlische oorlog tegen het overbuurland Iran; ik heb er eerder over geschreven. Maar het Iraanse tegengeweld tegen zijn Arabische burens, inclusief de afsluiting van de Straat van Hormuz, heeft de situatie natuurlijk verder verslechterd. Wel een hogere olieprijs, zoals hier aan de benzine te merken is, maar een stuk minder export, van vorig jaar 7 miljoen vaten per dag naar nu 4 miljoen vaten per dag.

Drie weken geleden besloot het Saoedische staatsinvesteringsfonds PIF dan ook zich de komende periode te concentreren op de binnenlandse economie. Er wordt minder gerekend op buitenlandse investeerders, die sowieso niet staan te springen om naar een koninkrijk-in-oorlog te komen. De meeste gigaprojecten worden bevroren, zie Neom, en financieel rendement heeft prioriteit.

Wat allang boven de markt hing, het vertrek van de Verenigde Arabische Emiraten uit het oliekartel OPEC, maakt het de Saoediërs bovendien nog wat moeilijker de olieprijs in eigen voordeel te beïnvloeden. Als grootste producent konden zij anderen in toom houden, maar de Emirati's gaan straks, post-Hormuz zal ik maar zeggen,

gewoon exporteren wat ze nodig vinden, het kan ze niet schelen wat de Saoediërs ervan vinden.

En de Emirati's staan bepaald anders in het leven dan de Saoediërs. Met wapens en oliegeld kopen ze in de regio nuttige vrienden (u weet, vaak ongure types zoals in Soedan; en Israël) terwijl de Saoediërs juist internationale branden proberen te blussen met het oog op de eigen stabiliteit en economische ontwikkeling. De onderlinge verhouding is dan ook al geruime tijd heel moeilijk.

Waarom schreef ik nu deze column? Omdat Saoedi-Arabië een rijk en machtig en ambitieus land is en de tijden zo enorm zijn veranderd. Dat vind ik interessant. Sinds prins Mohammed bin Salman in 2015 samen met zijn vader aantrad (zijn vader koning en hij sterke man) heeft hij eerst oorlog gevoerd (Jemen), vervolgens vrouwen bevrijd en activisten gevangen gezet (en vermoord: Khashoggi), en ten slotte een plan voor reuzenprojecten geproduceerd, Vision 2030. Maar wat nu? Hoe staat Bin Salman erin nu de wind tegen staat?

Hoe staat Bin Salman erin nu de wind tegen staat?

Ik begrijp dat de twee grootste projecten hoe dan ook doorgaan, de Wereldtentoonstelling in Riad in 2030 en dat WK voetbal, in vijftien stadions waarvan elf nieuwe (of tien, zie boven, of nog minder). Maar verder is alles onzeker.

Vorige week maakte Saoedi-Arabië bekend uit de LIV Golf-toernooien te stappen waarin het in vier jaar vijf miljard dollar heeft geïnvesteerd. Ongeveer tegelijk bleek dat New Yorkse Metropolitan Opera het zonder Saoedische subsidie zal moeten stellen - de Saoediërs hadden de komende acht jaar in totaal 200 miljoen dollar toegezegd. De Britse voetbalclub Newcastle United, die op Saoedisch geld drijft, maakt zich grote zorgen over een gesprek dat eraan zit te komen.

En hoe zit het met die beloofde 1.000 miljard dollar aan investeringen in de VS waarmee MBS in november Trumps liefde kocht? Ja, erg interessant.

Carolien Roelants is Midden-Oostenexpert.

IN
MEI &
JUNI

TOT WEL
70%
KORTING

VOORJAARS OPRUIMING

bij de **VLOERKLEDENSPECIALIST.NL**

Het voorjaar is hét moment om ruimte te maken voor iets nieuws. Bij Vloerkledenspecialist.nl doen we dat ook: **vanaf 1 mei t/m 30 juni ruimen we op.** Een selectie unieke vloerkleden gaat met aantrekkelijke kortingen de deur uit - **oplopend tot wel 70%**. Onze vloerkleden zijn stuk voor stuk bijzonder en op is in dit geval ook écht op. Tijdloos design, hoogwaardige kwaliteit - zonder concessies. Kom langs in onze showroom of bekijk de collectie online.

WITWASSEN

ING schikt in Belgische witwaszaak

De Belgische centrale bank deed in april vorig jaar aangifte tegen ING België voor medeplichtigheid aan witwassen.

Lize Geurts

AMSTERDAM

ING heeft voor 1,6 miljoen euro geschikt in de witwaszaak rond de voormalige Belgische minister Didier Reynders.

Volgens het Brussels parket deed Reynders tussen 2001 en 2017 245 contante stortingen voor een totaalbedrag van 836.500 euro. Ook zou hij tussen 2017 en 2024 779 e-tickets hebben gekocht via de Belgische Nationale Loterij, goed voor 202.491 euro. Die waardebonnen zou Reynders contant hebben aangekocht en op een 'speelrekening' van de Nationale Loterij hebben gestort, waarna de opbrengsten witgewassen terug op zijn rekening verschenen.

Didier Reynders, in september 2024. FOTO OLIVIER HOSLET/EPA

ING had volgens het parket eerder melding moeten maken van de stortingen. De bank is al eens berispt voor gebrekkige witwascontroles. In 2018 betaalde de bank een boete van 775 miljoen euro die door het OM werd opgelegd voor nalatigheid bij het voorkomen van witwassen.

Didier Reynders was tot enkele dagen voor de doorzoeking van zijn huizen in december 2024 Euro-commissaris voor Justitie. Daarvoor was hij in België minister van Financiën, Defensie en later Buitenlandse Zaken. Het onderzoek in de zaak-Reynders loopt nog.

OORLOG IN OEKRAÏNE

Zes doden bij aanvallen Oekraïne

Bij Russische aanvallen zijn zes doden gevallen. President Zelensky noemde de aanvallen „ronduit cynisch“.

AMSTERDAM

Bij Russische aanvallen op de Oost-Oekraïense provincie Poltava zijn in de nacht van maandag op dinsdag vijf mensen om het leven gekomen. Dat meldt de gouverneur van de provincie Vitali Djakivnytsj op Telegram. 37 mensen raakten gewond. In de provincie Kharkiv viel één dode bij nachtelijke aanvallen.

Rusland vuurde raketten en aanvalsdrones af, schrijft gouverneur Djakivnytsj. Die raakten een energiecentrale, meldt het Oekraïense staatsgasbedrijf Naftogaz. Daarbij vielen vijf dodendrie medewerkers van de centrale en twee reddingswerkers. Door de aanval kwamen bijna vierduizend huishoudens zonder gas te

zitten. De Oekraïense president Volodymyr Zelensky noemde het dinsdag „ronduit cynisch“ dat Rusland aanvalt in de dagen voor het door president Vladimir Poetin eenzijdig aangekondigde staakt-het-vuren van 8 en 9 mei. Zelensky vindt het „onbegrijpelijk“ dat er in aanloop van het tijdelijk bestand nog altijd aanvallen worden uitgevoerd.

Net zoals in afgelopen jaren kondigde Poetin het staakt-het-vuren aan om de Dag van de Overwinning op 9 mei te vieren - dat is de dag waarop de overgave van Duitsland in de Tweede Wereldoorlog wordt herdacht en er een militaire parade in Moskou plaatsvindt.

Zelensky kondigde maandag ook een staakt-het-vuren aan dat al in de nacht van 5 op 6 mei in zou gaan. Als Moskou het bestand zou verbreken, zal Kyiv volgens Zelensky „wederkerig handelen“. Een eerder tijdelijk bestand rond Orthodoxe Pasen bleek weinig waard en kwam al snel ten einde. (NRC)

nrc webwinkel >

Vier het voorjaar met de mooiste tuinbeelden

ARS MUNDI
Tuinstecker kat

89,-
40 x 11 cm
Hoogte incl. stang 120 cm

ARS MUNDI
Tuinbeeld koolmees set van 3

89,-
7 x 10 x 4 cm

ARS MUNDI
Tuinbeeld zwaluwkoppel

79,-
18 x 14 x 6 cm

ARS MUNDI
Tuinbeeld vogels op tak brons

299,-
27 x 18 x 17 cm

ARS MUNDI
Tuinstekers vogels set van 3

129,-
7 x 4,5 x 12 cm
Hoogte stang 40-42 cm

Bestel nu > nrcwebwinkel.nl/tuinbeelden

Vanaf 9 mei te beluisteren in je favoriete podcast-app

KOE KOEKS KIND

Een dna-test zet het leven van podcastmaker Cas Reijnders en zijn familie op z'n kop: zijn vader blijkt niet zijn genetische vader. In de nieuwe NRC-podcast Koekoekskind duikt hij samen met Kim Bos in de wereld van sjoemelende gynaecologen.

Vanaf 9 mei te beluisteren in je favoriete podcast-app
Ga naar nrc.nl/koekoekskind voor meer over de podcast

Een schap met tabak in een Belgische supermarkt vóór de nieuwe wetgeving. FOTO CO DE KRUIJFF/ANP

TABAKSWET

Tabak vanaf 2027 weer te koop in Belgische supermarkt

Het tabaksverbod in supermarkten was eerder ongrondwettelijk verklaard.

Or Goldenberg

AMSTERDAM

Belgische supermarkten mogen vanaf volgend jaar weer tabak verkopen. Het Grondwettelijk Hof van België oordeelde vorig jaar november dat het tabaksverbod in supermarkten ongrondwettelijk was. De Belgische regering heeft gezegd dat het geen nieuwe wet gaat maken om het verbod op een andere manier te handhaven, schrijven Belgische media.

Sinds april vorig jaar mogen winkels groter dan 400 vierkante meter geen tabaksproducten meer verkopen. Kleinere winkels, zoals nachtwinkels, mochten nog

wel tabak verkopen, maar met een uitstalverbod. Dat betekent dat tabaksproducten afgedekt moesten worden bewaard in de winkelschappen, totdat de klant het product overhandigd krijgt.

De wet was het initiatief van de Belgische minister van Volksgezondheid Frank Vandenbroucke, die zich inzet voor een rookvrije generatie. Nog voordat het verbod inging, stapte tabaksgigant Philip Morris met de belangenorganisatie van zelfstandige supermarkten Buurtsuper.be naar het Grondwettelijk Hof. Volgens hen is het onderscheid op basis van winkelvloeroppervlakte willekeurig waardoor het gelijkheidsbeginsel geschonden zijn.

Dat argument bleek succesvol. De hoogste rechtbank van België oordeelde in november 2025 dat het onderscheid dat de Belgische wet discriminerend maakt. De regering kreeg tot het einde van het jaar om een nieuwe en betere wet

te maken, anders zou het verbod vervallen. Minister Vandenbroucke heeft nu dus laten weten dat ze geen nieuwe wet zullen maken.

Vanaf volgend jaar mogen Belgische supermarkten vanwege deze uitspraak opnieuw tabak verkopen, het uitstalverbod blijft wel van kracht. Toch zeggen niet alle

supermarkten Lidl en Aldi kondigden aan niet van plan te zijn sigaretten opnieuw aan te bieden

supermarkten te willen profiteren van de overwinning van de tabakslobby. Zo kondigden Lidl en Aldi aan dat ze ondanks de versoepeling van de wet niet van plan zijn om opnieuw sigaretten en vapes aan te bieden in hun schappen.

Minister Vandenbroucke richt zich nu op vapes. Vanaf 1 september 2028 mogen alleen nog vapes zonder smaak of met tabakssmaak worden verkocht in België.

België volgt met het smaakjesverbod het voorbeeld van Nederland, waar zo'n verbod al langer van kracht is. Bovendien geldt sinds 1 juli 2024 al een verbod voor tabaksverkoop in supermarkten en horeca. Dat verbod geldt voor alle supermarkten. En de afbouw gaat door. In 2030 mag tabak niet meer worden verkocht in tankstations, en vanaf 2032 mogen tabaksproducten alleen nog in speciaalzaken worden verkocht.

Ondertussen kiest het Verenigd Koninkrijk voor de meest radicale aanpak in Europa. Het land gaat de verkoop van tabak verbieden aan iedereen die na 31 december 2008 geboren is. Dit generationale tabaksverbod is onderdeel van wat ze in het land de 'tobacco endgame' noemen.

OORLOG IRAN

Hegseth: 'Iran duidelijke agressor Straat van Hormuz'

AMSTERDAM

De Verenigde Arabische Emiraten zeggen voor de tweede dag op rij door Iraanse luchtaanvallen te zijn getroffen, zo hebben de autoriteiten van het land dinsdagmiddag gemeld op X.

In een verklaring noemt het ministerie van Buitenlandse Zaken van de Golfstaat de aanvallen „een ernstige escalatie” en een directe bedreiging voor de veiligheid van de staat. De VAE hebben volgens het ministerie van Buitenlandse Zaken het „volledige en legitieme recht” om erop te reageren.

Op maandag zou een drone een olie-installatie hebben getroffen in de VAE, waarna een brand uitbrak. Dat was de eerste aanval op de Golfstaat sinds de Verenigde Staten en Iran ruim drie weken geleden een staakt-het-vuren overeenkwamen. De voorzitter van de Europese Commissie Ursula van der Leyen noemde deze aanvallen maandag „een duidelijke schending van soevereiniteit en internationaal recht”.

Op dinsdag reageerde de Amerikaanse minister van Defensie Pete Hegseth op de situatie. Hegseth noemde Iran de „duidelijke agressor” na de beschietingen in de Straat van Hormuz van afgelopen maandag.

Hij voegde eraan toe dat de nieuwe militaire missie van de Verenigde Staten, 'Project Freedom', de zeestraat weer vrij toegankelijk zal maken voor commerciële tankers en vrachtschepen die al wekenlang vastzitten. Hegseth benadrukte dat de operatie een defensieve en tijdelijke missie betreft. „We zijn niet uit op ruzie”, zei de Amerikaanse minister van Defensie.

Hij kondigde aan dat bij nieuwe Iraanse aanvallen op commerciële schepen er „overweldigende kracht” zal worden gebruikt. (NRC)

POLITIEKE CRISIS

Roemeense pro-Europese coalitie gevallen

De Roemeense premier Bolojan leidde een minderheidsregering nadat de sociaal-democraten zijn coalitie hadden verlaten.

Lize Geurts

AMSTERDAM

De pro-Europese regering van de Roemeense premier Ilie Bolojan is dinsdag met een motie van wantrouwen weggestemd door het parlement. Dat melden internationale persbureaus en Roemeense media.

Omroep Digi24 schrijft dat de motie is aangekomen met „het grootste aantal stemmen voor een motie in de geschiedenis van Roemenië”: 281 vóór, 4 tegen.

Sinds afgelopen april leidde Bolojan namens de Partidul Naional Liberal een minderheidsregering in Roemenië. De Partidul Social Democrat (PSD), de grootste partij in het parlement, had de coalitie verlaten uit onvrede, en trok op met de rechtse Aliana pentru Unirea Românilor voor de motie van wantrouwen.

Bolojan trad in juni 2025 aan als minister-president. Hij voerde maatregelen door die het grote be-

De Roemeense premier Ilie Bolojan. FOTO VADIM GHIRDA/AP

grotingstekort van het land moesten stelpen, waaronder een belastingverhoging en bevestiging van pensioenen. Die maatregelen waren impopulair bij de achterban van PSD en de partij zei dinsdag dat Bolojan er „niet in is geslaagd om daadwerkelijke hervormingen door te voeren”.

Bolojan noemde de motie dinsdag „cynisch, omdat geen rekening wordt gehouden met de context waarin we ons bevinden”. Voorafgaand aan de stemming zei hij: „Ik heb de positie van premier aanvaard, wetende dat dit enorme druk met zich meebrengt [...] maar ik heb ervoor gekozen om te doen

wat dringend en noodzakelijk was voor ons land.”

Het is niet waarschijnlijk dat er snel nieuwe verkiezingen komen. Waarschijnlijker is dat de pro-Europese president Nicusor Dan, die in mei 2025 spannende verkiezingen won van de radicaal-rechtse George Simion, de partijleiders uit het parlement bijeenroept om te onderhandelen over een nieuwe coalitie. De sociaal-democraten van PSD hebben al vaker gezegd in een nieuwe pro-Europese coalitie onder een andere premier te willen stappen. Voorlopig wordt Bolojan interim-premier met beperkte bevoegdheden.

REPORTAGE **BOUW MEGAMOSKEE**

Rond een nieuwe moskee in een seculiere wijk in Istanbul woedt meer dan een cultuuroorlog

Tegenstanders van het plan voor een grote moskee in Istanbul zien het als de zoveelste poging van de partij van president Erdogan om het seculiere leven onder druk te zetten. Voorstanders klagen over gebrek aan gebedsruimtes. „Het debat wordt vaak teruggebracht tot ‘voor of tegen een moskee’. Maar daar gaat het eigenlijk niet om.”

Het gebied bij de Kadiköy-pier, waar de nieuwe moskee gepland is.
FOTO ANADOLU VIA REUTERS CONNECT

Suzan Yücel
ISTANBUL

Elke dag na een protest tegen een nieuwe moskee komt een handvol buurtbewoners uit de wijk Caferaga in Istanbul bijeen. Hoewel het officieel een algemene vergadering is waar bewo-

ners uiteenlopende kwesties kunnen aankaarten, wordt de agenda al snel door één onderwerp gedomineerd: het gebedshuis dat gepland staat op een parkeerplaats die nu ruimte biedt aan zo'n duizend auto's. Dat parkeerterrein is cruciaal in een overvol district waar automobilisten vaak vergeefs naar een plek zoeken.

Aan het hoofd van de tafel zit Hanife Dagistanli, die sinds 2024 wijkhoofd is

van de Caferaga-buurt. „Wij zijn niet alleen tegen een moskee hier. We zijn tegen elke vorm van bebouwing op deze plek”, zegt zij. „Wij willen dat dit terrein openblijft en wordt gebruikt voor het publieke en ecologische belang.” Om dat betoog kracht bij te zetten is ze een petitie tegen de bouw van de moskee begonnen en vraagt ze aanwezige buurtbewoners die te ondertekenen.

De nieuwe moskee moet verrijzen op het plein bij de Kadiköy-pier, waar dagelijks duizenden passagiers aankomen met ferry's vanuit de Europese kant van Istanbul. Daarmee wordt de moskee een van de eerste gebouwen die bezoekers van de wijk zien zodra ze aan land gaan. Voor veel bewoners betekent dit dat de moskee niet alleen een religieus gebouw wordt, maar ook een nieuw en gezichtsbepalend gezicht van het district Kadiköy, dat aan de Aziatische kant van Istanbul ligt.

Volgens de plannen gaat het om een omvangrijk complex van ruim 33.500 vierkante meter, bestemd voor een moskee en voorzieningen zoals een fontein en een cultureel centrum. De moskee moet plaats bieden aan zo'n twintigduizend gelovigen; er komt ook een parkeergarage en een herinrichting van het plein. Juist de schaal maakt het project controversieel in Kadiköy. Het district geldt als een meer seculier en cultureel liberaal deel van Istanbul, dat al jaren wordt bestuurd door oppositiepartij Republikeinse Volkspartij (CHP).

Moskeeën op symbolische plekken
Voor veel bewoners voelt de komst van

de moskee als de zoveelste episode in een al jaren sluimerende cultuuroorlog, in de stad en in Turkije als geheel, tussen een seculiere levensstijl en een steeds zichtbaardere aanwezigheid van religie in de openbare ruimte. Dat blijkt ook tijdens de bijeenkomst als buurtbewoners hun vragen en zorgen mogen uiten.

„Als je naar zulke projecten kijkt, moet je ze niet alleen technisch beoordelen, ze zijn ook politiek van aard”, zegt Ardil Acar (26), die actief is binnen de lokale Turkse arbeiderspartij TIP. Een deel van de aanwezige buurtbewoners knikt instemmend mee.

„Sociaal gezien probeerde de AKP, de partij Erdogan, haar culturele invloed in Istanbul te versterken via symbolische plekken zoals het Taksimplein”, zegt Acar later op een terras. Rond dat centraal gelegen plein speelde jaren geleden een vergelijkbare discussie over de bouw van een grote moskee. In 2021 opende de Taksimmoskee haar deuren, ondanks verzet.

Enorme concentratie van mensen
Het idee voor de megamoskee in Caferaga is niet nieuw. Al in 2015 diende het Turkse directoraat voor religieuze zaken, Diyanet, in samenwerking met het ministerie van Milieu en Stedelijke Ontwikkeling een verzoek in. Het project stuitte toen op verzet van het Kadiköy-bestuur en van de Kamer van Architecten, die naar de rechter stapten. In eerste instantie kregen zij gelijk, waardoor het plan in 2020 werd geschrapt. Na een beroepsprocedure werd de annulering in hoger beroep te-

ruggedraaid en lag het project eind 2025 weer op tafel, waarna de weg voor de bouw alsnog werd vrijgemaakt.

„Het debat wordt vaak teruggebracht tot ‘voor of tegen een moskee’. Maar daar gaat het eigenlijk niet om”, zegt wijkhoofd Dagistanli (49) twee weken na de wijkbijeenkomst op haar kantoor. Ze is een vast aanspreekpunt en bekend gezicht in de wijk omdat ze actief in contact staat met buurtbewoners. „Stel dat men daar een groot opgergebouwd bioscoop wilde bouwen, iets dat juist aantrekkelijk zou zijn voor mensen die nu tegen de moskee zijn. Ook dan zouden wij bezwaar maken. Het probleem is dat je een enorme concentratie van mensen creëert op een plek die al overbelast is, zonder dat er een plan is hoe de infrastructuur dat moet opvangen”, zegt ze.

De plek waar de moskee gebouwd moet worden

Advertentie

NIJWSBRIEVEN

Film & series
Elke woensdag

Wat moet je deze week kijken? Tips en achtergronden over boeiende films, series en tv-programma's

Voor abonnees

Schrijf je in via
nrc.nl/nieuwsbrieven

nrc

nrcwebwinkel

Unieke korting op laadpaal voor NRC-lezers

Adviesprijs fabrikant 749,-
599,-
Exclusief installatiekosten

VATTENFALL

Slimme laadpaal met exclusieve korting voor NRC-lezers

Van plan een laadpaal voor je elektrische auto te kopen? Groot gelijk, een eigen laadpaal heeft veel voordelen. Zo laad je met een eigen laadpaal voordelig en gemakkelijk thuis op en heb je altijd een beschikbare laadplek.

- Stijlvol laadpunt met 5-inch touchscreen
- Veilig en snel thuis opladen (tot 22kW)
- Zorgeloze installatie thuis of zakelijk
- Slim laden en thuislaadcashback mogelijk

Thuisladen is vaak de voordeligste manier om je elektrische auto op te laden. Ontdek nu de zorgvuldig geselecteerde Autel MaxiCharger, inclusief professionele installatie bij jou thuis. Via de Vattenfall-Laadomgeving ontvang je altijd de nieuwste veiligheidsupdates, kun je eenvoudig zakelijke laadkosten verrekenen en heb je 24/7 inzicht in al je laadsessies. Bovendien bespaar je extra op je laadkosten dankzij Slim laden. Extra voordeel: deze laadpaal is geschikt voor Slim laden én thuislaadcashback via ERE's.

Ga naar nrcwebwinkel.nl/laadpaal

Secretaris-generaal van de Raad van Europa
Alain Berset in Kyiv in februari 2025.
FOTO DANYLO ANTONIUK ANADOLU VIA AFP

Rik Rutten

STRAATSBURG

Als rechters in de politieke belangstelling staan, valt het debat al snel uiteen in twee ruziënde kampen. Het ene kamp wil de invloed van rechters betugelen. Het andere kamp vreest de gevolgen van zulke politieke inmenging voor de vrije rechtspraak.

Zo leek het ook te gaan met de kritiek op rechters en mensenrechtenverdragen in de migratiediscussie. Conservatieven in Europa richten hun pijlen al jaren op de rechters van het Europees Hof voor de Rechten van de Mens, die toetsen aan het Europees Verdrag voor de Rechten van de Mens, het EVRM. De afgelopen tijd zagen ze hun kritiek plots gangbaarder worden, tot in de hoogste kringen.

In een open brief sprak een groep van negen Europese premiers – uit onder meer Denemarken, België, Italië en Oostenrijk – zich vorig jaar uitzonderlijk hard uit. Het Hof zou hun pogingen om het migratiebeleid aan te scherpen, bijvoorbeeld bij het uitzetten van criminele vreemdelingen, in de weg zitten.

Bij de interpretatie van het EVRM, zo schreven ze, beschermde het Hof te vaak „de verkeerde mensen”. (Het kabinet-Schoof was verdeeld, tekende de

INTERVIEW ALAIN BERSET SECRETARIS-GENERAAL RAAD VAN EUROPA

‘We zijn niet opgericht voor kalme tijden. We zijn er om lastige discussies te voeren’

Kritiek op Europese rechters wordt steeds gangbaarder, zelfs tot in de hoogste kringen. Critici zeggen dat het Europees Hof voor de Rechten van de Mens een strenger migratiebeleid verhindert. „Als negen landen zo'n discussie aanslingeren, dan moeten we het daarover hebben.”

brief niet en viel kort daarna over asiel).

Dus je zou denken: nu schieten ze bij de Raad van Europa, de hoeder van het Hof, vol in de verdediging. Onlangs nog spraken mensenrechtenorganisaties zich uit tegen de „aanhoudende aanvallen” op het internationaal recht, ook op het EVRM.

Aanvankelijk leek dat ook de koers van de hoogste baas van de Raad van Europa, secretaris-generaal Alain Berset: „Een juridisch orgaan moet nooit onder politieke druk staan”, was zijn afgemeten eerste reactie op de brief.

Maar dat is niet het hele verhaal, blijkt op de werkkamer van Berset in Straatsburg, waar de Raad van Europa zetelt, een organisatie waar 46 Europese landen bij zijn aangesloten en die zich toelgt op democratie, rechtsstaat en mensenrechten. Met onder andere een tribunaal en een claimscommissie werkt de raad aan renschap voor de Russische oorlog tegen Oekraïne. Op een steenworp afstand zit het Hof waar de discussie over is losgebrand. En dat is prima, wil de secretaris-generaal duidelijk maken. „Als negen landen zo'n discussie aanslingeren en druk zetten op het Hof, dan zit er een zorg achter. En ik vind: oké, dan moeten we het daarover hebben.”

Dat neemt niet weg dat Berset het opneemt voor het Hof en zijn rechters. Die worden soms wel erg gemakkelijk als zondebok aangewezen. Voer de dis-

cussie zuiver, benadrukt hij, in de politieke arena en zonder verwijten aan de rechters zelf.

In de Moldavische hoofdstad Chisinau vindt half mei een bijeenkomst plaats van ministers uit de 46 lidstaten – waaronder veel niet-EU-landen zoals het VK en Turkije. Die zal uitmonden in een politieke verklaring over het EVRM.

Die verklaring zal, zo is de verwachting, van rechters vragen de ruimte van regeringen om hun eigen migratiebeleid op te stellen zwaarder mee te wegen. Zo'n tekst is niet bindend, maar heeft doorgaans wel invloed op rechterlijke uitspraken.

Nog even over die brief. U was daar niet gelukkig mee. Waarom?

„Ik heb er geen geheim van gemaakt dat ik de manier waarop deze discussie begonnen is verkeerd vond. De keuze voor een open brief, die niet eens aan ons was geadresseerd en die wel de EU en de NAVO noemt, maar niet de Raad van Europa... Officieel hebben we hem nog steeds niet ontvangen.

„Maar dat gezegd hebbend: die brief was er wel, de zorgen ook. Ik vond wel: laten we er dan ook een goede, politieke discussie van maken, waar die thuishoort, met inspraak van alle aangesloten landen.”

U vond dat ze inhoudelijk recht van spreken hadden. Waarom?

„Ik kan natuurlijk ook zien, en iedereen met mij, dat er in een fors aantal landen een terugkerende discussie is over migratie. Wat doen we daarmee? Welk beleid hoort daarbij? Dat is een legitiem gesprek.”

Er zijn ook organisaties die zeggen: van het Hof en het EVRM moet je afblijven.

„Ik had kunnen zeggen: nee, dit gaan we niet doen, niet onze zaak. Met mijn politieke ervaring kan ik u precies vertellen wat er dan zou zijn gebeurd. Dan zou de druk verder zijn opgelopen, en nog verder, en op een gegeven moment ben je alle controle kwijt en explodeert het. Of je kiest ervoor dat proces te kanaliseren. Dat vond ik het juiste om te doen, en daar sta ik achter. Ziet u die tekst daar?”

Hij wijst naar een opengeslagen boekwerk in een vitrine, in de hoek van zijn werkkamer.

„Die tekst, dat is het Europees Verdrag voor de Rechten van de Mens. Dat verdrag dateert van 4 november 1950. Kunt u nagaan, vijf jaar na het einde van de oorlog, en het is getekend door Duitsland en Frankrijk, elkaars grote vijanden in de oorlog. Dat was nooit gelukt zonder dat men bereid was het gesprek aan te gaan met andersdenkenden, met mensen die elkaar mischien helemaal niet mochten.

„Ik wil maar zeggen: we zijn niet opgericht voor kalme, rustige tijden. Nee, we zijn juist opgericht om moeilijke tijden te doorstaan. Ik wil deze tijd natuurlijk niet met toen vergelijken, maar we zijn er wel om lastige discussies met elkaar voeren.”

De afgelopen maanden is er van alles voorgesteld om het Hof bij te sturen. Van een inlegvel bij het verdrag tot het advies van een jurist aan de Belgische regering om conservatievere rechters te benoemen. Wat vindt u daarvan?

„Onze organisatie bestaat bij de gratie van de landen die er lid van zijn. We zijn niet zomaar uit de hemel komen vallen. En de benoeming van de rechters is nu eenmaal grotendeels een politiek proces. Wie stellen de rechters aan? De lidstaten zijn verantwoordelijk voor een voordracht, zij stellen drie gekwalificeerde namen voor. Daarna wordt er gestemd door de parlementaire

De rechters lezen ook de krant, zij zien dat er politieke druk wordt uitgeoefend op het Hof

re assemblee van de Raad van Europa, en daar zitten leden uit alle nationale parlementen [Nederland heeft zeven vertegenwoordigers, uit de Eerste en Tweede Kamer]. Dat zijn stuk voor stuk verkozen politici.”

Dus als een regering conservatievere rechters voordraagt, vindt u dat prima?

„Dat is aan hen. Dat is toch democratie: dat we daadwerkelijk de ruimte geven aan democratisch gekozen organen om eigen beslissingen te nemen. Dat wil natuurlijk niet zeggen dat een democratische regering niet naar de ander, naar de oppositie, naar alle delen van de bevolking moet luisteren. Laat dat duidelijk zijn. Democratie is nu eenmaal niet altijd comfortabel.”

Merkt u dat de rechters van het Hof onder druk staan door deze discussie?

„De onafhankelijkheid van onze rechters is een groot goed en een van mijn belangrijkste rollen is om die onafhankelijkheid te beschermen. De rechters lezen ook de krant, zij zien dat er politieke druk wordt uitgeoefend op het Hof. Ik wil dat ze weten: het is niet jullie taak bij het Hof om hier een antwoord op te geven. Dat antwoord moet niet op de rechters worden afgeschoven, dat is aan politici.”

Hoe groot is de invloed van het EVRM op het migratiebeleid volgens uzelf?

„Het risico van de discussie die we nu zien is dat het EVRM een zondebok wordt voor de politieke discussie over migratie. Het Hof heeft in de afgelopen tien jaar meer dan 430.000 zaken behandeld. Daarvan waren 450 zaken die verband hielden met migratie, een per duizend. Het EVRM is gewoon niet de grote barrière die sommige landen erin zien.”

Misschien scheppen die paar zaken een belangrijk precedent voor nationale rechters?

„In mijn tijd als minister in Zwitserland [dat ook lid van de Raad van Europa is], heb ik een referendum meegeemaakt over het uitzetten van criminele vreemdelingen. Het parlement was in meerderheid tegen, de regering ook. Maar u weet, Zwitserland is een directe democratie, dus kon de bevolking erover stemmen en men stemde voor. Die harde regels staan nu in de wet. En we hebben geen enkel probleem gehad met het EVRM, noch bij het invoeren, noch bij het handhaven van deze wet.”

VOURWERKFABRIEK

Doden en gewonden bij explosie in fabriek China

AMSTERDAM

Bij een explosie in een vuurwerkfabriek in de Chinese provincie Hunan zijn maandag zeker 26 doden gevallen en tientallen mensen gewond geraakt. Het gebeurde in een fabriek in Liuyang, de stad staat bekend om zijn vuurwerkproductie.

Hoewel de explosie 's middags (lokale tijd) al plaatsvond, werd de omvang van de schade later pas duidelijk. Chinese autoriteiten waarschuwen dat het aantal slachtoffers waarschijnlijk nog zal oplopen. Bewoners binnen een straal van drie kilometer van de fabriek zijn geëvacueerd. Volgens de

BBC zijn meer dan vijftienhonderd reddingswerkers ter plekke en wordt gebruikgemaakt van robots om mensen te vinden tussen het puin.

De explosie lijkt een van de meest dodelijke in de Chinese geschiedenis. Tekenen aan de wand is de ongebruikelijk snelle reactie van de Chinese president Xi Jinping, die oproept „de zoektocht naar vermiste personen te versnellen”, aldus het Volksdagblad, de officiële krant van de Chinese Communistische Partij. Ook drong hij aan het „ongeluk zo snel mogelijk te onderzoeken en de verantwoordelijken ter verantwoording te roepen”. (NRC)

BijzondereZaken.nl

Zoek & vind alle zaken die bijzonder zijn!

Consumenten

Kunst & Antiek

TE KOOP GEVRAAGD klassieke of antieke auto's ook defect
Venema Antiques & Classic Cars
Rijksweg 17 te Drempt. Geopend op afspraak 06-53331279
info@venemaantiques.nl
www.venemaantiques.nl

WILT U ADVERTEREN?

Surf dan naar onze website
www.zadkinemedia.nl

Zaken & Transacties

CURSUS DAYTRADEN GROEPS-CURSUS 675,- 2e persoon half geld extra

Voor wie?

- ✓Ondernemers
- ✓Aanpakkers
- ✓Mensen die resultaat willen, geen theorie

Cursusdata vd Valk Breukelen: vrijdag 12 juni en 26 juni incl. koffie, broodjes en lopend buffet. Gratis parkeren
Aanmelden: 010 519 21 15 of robwessels.nl

Originele reacties cursisten

■ Hit & run

Wat ik leerde: Plan uitvoeren, winst pakken en weg wezen.

■ Ik mis jullie
Met veel interesse heb ik na mijn cursus de Zoomsessies gevolgd. Helaas stopt dit binnenkort voor mij. Ik hoop in de toekomst contact te kunnen houden. Dank voor jullie intensieve en waardevolle begeleiding.

■ Brood op de plank

Ik ben vanaf 10 maart live gegaan met 25.000 euro. Heb nu ruim 4k bij elkaar gesprokkeld. Mijn doel per rondje is € 50 en later op de dag maak ik nog een of twee trades.

WWW.ROBWESSELS.NL 010 519 21 15
Let op! U kunt snel winst boeken maar net zo snel verlies lijden

Plaats ook uw advertentie in onze rubriek Bijzondere Zaken. Dit is heel gemakkelijk, geef online op en ontvang de betaallink via e-mail.

Advertentie

Rob (links) en Robin (rechts) wonen op de alternatieve woonplek.
FOTO WOUTER VAN VOOREN

REPORTAGE ALTERNATIEF WONEN

Wijken voor ASML? Deze bewoners willen dat er voor hen ook ruimte is

Voor de nieuwe ASML-campus moet een groep bewoners hun alternatieve woonplek in Eindhoven verlaten. Maar de gemeente zou niet alleen ruimte moeten bieden aan de hightechindustrie, vinden de bewoners.

Pim van der Hulst

EINDHOVEN

Rob (46) en Robin (36) doen de poort open. Die zit goed verstopt, tussen bouwhekken die bekleed zijn met zwarte doeken. Daarachter ligt de kleine hectare waarop ze wonen. Het is een warme lentedag, bewoners zoeken beschutting in de tuin van Rob. Die deelt hij met zijn buurvrouw, zij onderhoudt de vele plantjes. Op een tuinbank liggen twee honden: een straathond uit Marokko en een

kruising tussen een mastiff en een boxer.

Ze zitten in de schaduw van de vrachtwagen waarin Rob woont, een rood met okergeel gespoten DAF uit 1971. De truck is modulair ingericht; zijn keukenblok, kastjes en draaitafel zijn vastgeklipd op vliegtuigrails die hij installeerde. Twee hoogslapers vormen de 'slaapkamers', een voor hemzelf, een voor logés. 's Avonds kan hij een film projecteren op een schermje dat hij achter een kastje vandaan trekt.

In de tuin van Rob zijn burens Danny (36), Tarik (35) en Esmee (36) aangeschoven, zoals ze dat wel vaker spontaan doen. NRC kent hun achternamen, maar die willen ze

om privacyredenen niet in de krant.

Via zijn zijn ze hier terechtgekomen, na allerlei omzwervingen. Rob, bouwver van tentoonstellingen en festivals, heeft tot zijn dertigste op 35 plekken gewoond. Daarna is hij gestopt met tellen. Hij kwam hier wonen nadat zijn relatie drie jaar geleden was uitgegaan. Robin, zelfstandige in de zorg, woonde altijd al graag in groepen. Danny stond met zijn camper aan een kanaal maar zocht meer vastigheid. Tarik, zelfstandig ondernemer in de creatieve sector, vond na de lockdown plek in de groep. Esmee, lasser en administratief medewerker, zocht een vaste plek met haar man.

Ieder heeft zijn eigen verhaal, al benadrukken de bewoners dat ze gelijkgestemden zijn. Ze willen ecologisch leven. Op het terrein vind je stickers tegen fascisme, en vóór alternatieve muziekstijlen. In de zomer vertrekken sommigen in camper of busje naar verre oorden. Hun levenswijze, *off the grid*, wordt volgens de bewoners niet altijd begrepen. Sommige familieleden kostte het even tijd eraan te wennen. Als die het terrein bezoeken, valt de scepsis volgens de bewoners vaak weg.

Ruimte maken voor ASML

Ze wonen met vijftien op het braakliggende

Het terrein waarop de bewoners wonen, die plaats moeten maken voor de nieuwe ASML-campus.
FOTO WOUTER VAN VOOREN

terrein, bijna allemaal dertiger of veertiger. Dat wordt gedoogd door de gemeente Eindhoven, al is het sterk de vraag of dat zo blijft. Na de zomer gaat de gemeente beginnen met de aanpak van wegen rondom de nieuw te bouwen campus van chipmachinebouwer ASML, tussen de A2 en Eindhoven Airport. Door verdubbeling van de naast hun terrein gelegen tweebaansweg raakt het collectief zeker de helft van het perceel kwijt. De bewoners zoeken nu een nieuwe plek.

Het collectief woont nu op een stuk grond naast een bedrijventerrein, dat grenst aan Eindhoven Airport. Vandaag zien de bewoners F-35's opstijgen, een lus maken en terugkeren naar het militaire deel van het vliegveld. Door het oorverdovende gebulder van de jachtvliegtuigen trilt de grond. Vier jaar geleden legde Eindhoven al beslag op 40 procent van het oorspronkelijke perceel, voor aanleg van de weg naar het vliegveld.

Eigenaar van de grond waarop het collectief woont, is ondernemer Rick Hunting, miljonair geworden met een bedrijf in modeaccessoires. Hij streed tien jaar met Eindhoven, dat hem een parkeerterrein noch bedrijfshal gunde op die grond en te weinig zou willen betalen om het perceel te kopen. Negen jaar geleden streken de eerste bewoners neer op het braakliggende terrein.

Nu is de grond goud waard voor ASML en de gemeente, die begin maart vierden dat de werkzaamheden voor de nieuwe campus kunnen beginnen. De chipmachinefabriek uit Veldhoven had eerder gesuggereerd

dat de regio het sterk groeiende bedrijf wel eens kon verliezen als het er niet zou kunnen uitbreiden. Uiteindelijk werd de zogenoemde Beethovendeal gesloten, waarbij landelijke en lokale overheden en het bedrijfsleven afspraken 2,5 miljard euro te steken in publieke voorzieningen in en rondom Eindhoven. ASML krijgt de grond van de gemeente in erfpacht.

De huidige bewoners hoorden eind november, op een informatieavond, dat hun grond een nieuwe bestemming krijgt. Voordat de gemeenteraad afgelopen maart het omgevingsplan voor de ASML-campus goedkeurde, was Rob inspreker op een raadsvergadering. Dat ASML gaat uitbreiden, begrijpen de bewoners, vertelde hij daar. Maar totdat het terrein onteigend of verkocht is, leven zij in onzekerheid. De gemeente zou hun manier van leven ook moeten faciliteren, vinden ze. Ze hebben maar één wens: een gelegaliseerd stuk grond. „Een plek waar ik mezelf mag zijn”, zoals Rob zegt.

Schietwilgen en treurwilgen

Hoe ze de braakliggende grond nu gebruiken, laten Rob en Robin zien tijdens een rondleiding. Daar, wijzen ze, staat de weg van een oud-bewoner. Die mag nog even blijven, omdat die man het grotendeels bestrate terrein eerder heeft voorzien van vlinderstruiken, schietwilgen en treurwilgen. De groenten die ze in hun moestuin en kas verbouwen, zoals stokbonen, broccoli en knoflook, staan in bakken of potjes. De grond eronder is zwaar vervuild geraakt

De bewoners hebben één wens: een gelegaliseerd stuk grond waar ze zichzelf kunnen zijn

door kerosinetanks die defensie er vroeger had staan. Het liefst zouden ze toiletten gebruiken met een zuiverend helofytenfilter, maar door de vervuiling kan dat niet. Er staan mobiele toiletten.

Rob en Robin lopen een tent binnen, naast een tuinmeubel en een badkuip die dienst doet als jacuzzi. In de tent staat nu even het roestige front van een oude Mercedes, omgebouwd tot dj-hokje dat ze gebruiken bij evenementen. Zo zijn er meer „projectjes”, zoals Rob het noemt. Elke maand houden bewoners in de tent een „volkskeuken”, waarbij iedereen welkom is. Dan staan er lange tafels, en wordt bijvoorbeeld soep geserveerd van pompoenen uit de kas. En afgelopen september organiseerden de bewoners een markt met wel dertig kraampjes, onder meer met zelfgemaakte schilderen, sieraden en voor hergebruik geschikt gemaakte kleding.

Hoewel ze achter hekken met zwarte doeken leven, zeggen de bewoners dat ze graag iets terug doen voor hun omgeving. Daar zijn markt en volkskeuken voorbeelden van, net als de witte buurtkast bij de in-

gang. Het is een „plantenbieb”, gevuld met stekjes en boeken. Werknemers van het naastgelegen bedrijventerrein nemen er regelmatig een kijkje als ze hun lunchwending maken. Bij de poort staat een bord met twee regels: „wees lief” en „privé is privé”.

De eenvoudige leefwijze van het wooncollectief contrasteert met de explosieve groei in de Brainportregio rondom Eindhoven. Met ASML als boegbeeld is die uitgegroeid tot een van de meest welvarende van Nederland. Mede door de expansie van de chipmachinemaker rekent de gemeente op 35.000 extra arbeidsplaatsen in de komende vijftien jaar. In die periode moeten er zo'n 40.000 woningen worden gebouwd.

Lokale politici waarschuwen inmiddels dat de focus op hightech en snelle groei er niet toe mag leiden dat minder kansrijke groepen bewoners uit beeld raken. Voor burgemeester Jeroen Dijsselbloem is Silicon Valley, de techregio rondom San Francisco, een schrikbeeld. Daar heeft de ongebreidelde groei geleid tot extreme ongelijkheid, onbetaalbare woningen en sociale tweedeling.

De Eindhovense gemeenteraad sprak vorig jaar steun uit voor initiatieven zoals het wooncollectief. De raad nam een motie aan die vroeg om financiële hulp en een gemeentelijk 'aanspreekpunt', en te leren van manieren waarop andere gemeenten illegaal gevestigde groepen bewoners hebben opgevangen. Gelegaliseerde huisvesting voor hen moet in een groeiende stad als Eindhoven mogelijk zijn, vinden de bewoners. Ze hebben zich inmiddels gemeld bij de gemeente, maar nog geen reactie gehad.

nrc carrière > samen ambities waarmaken

nrc.nl/carriere

TOEKOMST
EXPEDITIE
door imcweekendschool

CHASE
Executive Search

Voor Stichting IMC Weekendschool zoekt
Chasse Executive Search de:

Directeur-bestuurder
Strategie

Bekijk hier het profiel en solliciteer:
chassesearch.nl/vacatures

Bekijk
actuele
vacatures

Omdat mensen
met jouw advies
vooruit kunnen.

Raad van Bestuur vacatures vind je ook
via NRC Carrière.

Ga naar
nrccarriere.nl/
vacatures

nrc carrière >
samen ambities waarmaken

BELJON WESTERTERP 35 JAAR

werving en selectie
assessment
ontwikkeling
interim

BESTUURDER

VERBINDEND, INSPIREEREND LEIDER MET VISIE

wijzijnmilo.nl

Stichting Milo is een dynamische, jonge en landelijk opererende organisatie die zorg en ondersteuning biedt in de leefomgeving van kinderen en jongvolwassenen met communicatief meervoudige beperkingen. Zij heeft een directe koppeling met de leerstoel 'Ondersteunde Communicatie' aan de Radboud Universiteit. Stichting Milo vormt het hart van de activiteiten die samenkomen en elkaar versterken zoals behandeling, opleiding, innovatie en wetenschap. Kernwaarden zijn: samen, passie, professioneel en grensverleggend. Zie ook: wijzijnmilo.nl.

- Geeft richting aan de strategische koers en werkt met de directieuren Bedrijfsvoering en Expertise aan de verdere groei en borging van de expertisorganisatie.
- Stuurt op hoofdlijnen, weet wanneer de diepte gezocht moet worden, versterkt eigenaarschap van professionals.
- Wo werk- en denkniveau, affiniteit met/ervaring in zorg, onderwijs en/of bedrijfsleven en is een echte netwerker.
- Ondernemend, ziet kansen, brede scope, empathisch en ervaring met governance.

Informatie: mr. Erik Batenburg, 06 12479826, referentienummer R3769

Kijk op beljonwesterterp.nl voor volledig functieprofiel en tijdsplanning

CFR
Global Executive Search

beljonwesterterp.nl

Eindhoven Enschede Groningen Heerenveen Utrecht Zwolle

*'Er is leven na de dood' (Lied: Fr de Jonge)**Draai de eerste twee woordjes om en de stelligheid verandert op slag in twijfel;
een ogenschijnlijke futiele kleinigheid kan het leven op z'n kop zetten.*

Vandaag ben ik,

Harm Jan Tuntler

overleden, op eigen verzoek.

* Velsen, 23 oktober 1942

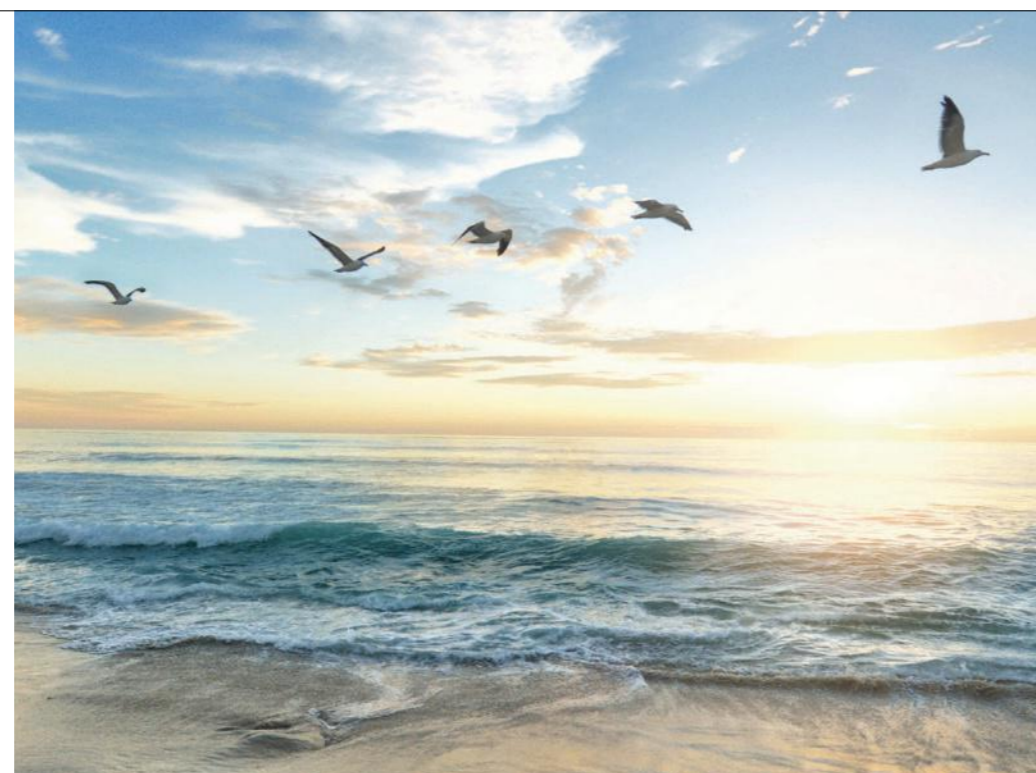
† Almelo, 4 mei 2026

Familie en vrienden zijn verdrietig, maar toonden begrip.

De bijeenkomst voorafgaand aan de crematie vindt plaats op zaterdag 9 mei om 11.45 uur in crematorium Westerveld, Duin- en Kruidbergerweg 2-6, 1985 HG Driehuis (gem. Velsen). Met familie, vrienden en belangstellenden vieren we het leven en sterven in de Marius Poel aula, waartoe u bij deze bent uitgenodigd.

Fam Tuntler
Fam Van Popta
Diederik van Halsema en Christa Dijkstra
en kinderen
Roelien van Halsema en Frank Wouters
en kinderen
Frans van HalsemaAnita Thijsen-ten Thije
(mantelzorgster en zorgvriendin)

De urn zal te zijner tijd worden bijgezet in ons graf op begraafplaats 'De Biezen', Santpoort-Nrd (gem Velsen), waar de urn van mijn overleden († 7 augustus 2025) vrouw, Sara Regina Tuntler-van Popta (Gien), ook is bijgezet en waar onze zoon Maarten Tuntler (* en † 5 mrt 1976) eveneens op de gedenksteen is genoemd. Ook Giens' grootmoeder, Sara Regina van Popta-Bruinsma († 8 aug 1959), heeft vele jaren eerder, daar haar laatste rustplaats gekregen.

Correspondentieadres: Team Mieke Greveling Uitvaartbegeleiding
o.v.v. Harm Tuntler, Brinkstraat 317, 7541 AR Enschede**Geluk, emotie,
herinnering**Op een eenvoudige, snelle en zekere manier
uw familiebericht samenstellen en plaatsen in NRC.nrcadverteren.nl/familieberichten**Commentaar****KLIMAATVERANDERING****Het organiseren van de fossiele top in Colombia was slim en noodzakelijk**

Wat doe je als je op een jaarlijkse bijeenkomst keer op keer moet vaststellen dat het belangrijkste onderwerp nooit tot concrete afspraken leidt? Juist, je organiseert je eigen bijeenkomst. Toegesplitst op precies dat onderwerp en zonder de dwarsliggende partijen. Dat is wat Colombia en Nederland deden, na weer een klimaatop (afgelopen november in het Braziliaanse Belém) waar het sneller stoppen met fossiele brandstoffen nauwelijks ter sprake kwam. Vorige week kwamen 57 landen bijeen in het Colombiaanse Santa Marta. Samen vertegenwoordigt deze groep een derde van de mondiale uitstoot van broeikasgassen, maar de echte grootverbruikers China, de Verenigde Staten, Rusland en India waren er niet bij, net zoals Saoedi-Arabië en andere golfstaten, wier economie vrijwel volledig afhankelijk is van fossiele brandstoffen.

Een slimme en noodzakelijke zet. Het is inmiddels algemeen bekend dat de wereldwijde uitstoot naar nul moet om gevaarlijke klimaatverandering een halt toe te roepen - het gebruik van fossiele brandstoffen zorgt voor driekwart van de broeikasgassen in de atmosfeer. Toch gaan er in plaats van minder broeikasgassen nog altijd alleen maar meer de lucht in. Er moet dus een plan komen, en snel.

Eerst het goede nieuws: de groep 'welwillende landen' groeit en alleen al het feit dat deze top werd georganiseerd, wordt als een succes gezien. „Doordat hier alleen landen aanwezig zijn die vooruit willen, kan de discussie over fossiele brandstoffen eindelijk inhoudelijk worden gevoerd”, zei de Colombiaanse klimaatminister Irene Vélez Torres.

Toch leidde de top niet tot concrete afspraken en blijft de weg vooruit vol grote obstakels

De deelnemers wisselden wetenschappelijke inzichten uit, spraken over de rol van fossiele subsidies en de sturende rol die centrale banken kunnen spelen. Ook deelden landen hun *best practices*, zoals Frankrijk, dat een routekaart presenteerde om voor 2050 van fossiele brandstoffen af te zijn. De stemming onder aanwezige delegaties was opgetogen, terwijl die na de eerdere klimaatoppen vaak juist somber was.

Toch moet helaas worden vastgesteld dat echt grote stappen niet zijn gezet. Ook deze top leidde niet tot concrete afspraken en de weg vooruit blijft vol met grote obstakels. Ondanks de groei van duurzame energieproductie wereldwijd, blijft de totale energieconsump-

tie ook toenemen. De verslaving aan fossiele brandstoffen blijkt hardnekkig.

De gevolgen daarvan zijn al onontkoombaar. De verschillende natuurbranden die vorige week uitbraken in Nederland en die zich zo snel uitbreidden door de uitzonderlijke droogte voor de tijd van het jaar, zijn daarvan slechts een bescheiden voorbeeld. Veel landen houden hun adem in met het natuurbrandseizoen dat pas net is begonnen. Europa warmt twee keer zo snel op als de rest van de wereld, wijst recent onderzoek uit.

Het IPCC, het klimaatpanel van de VN, schrapte deze week weliswaar het meest extreme toekomstscenario, waarin wordt gerekend met een temperatuurstijging van 3,5 graden Celsius in 2100. Maar dat is niet per se goed nieuws: ook het meest gunstige scenario, waarin de opwarming van de aarde nauwelijks toeneemt, verdwijnt. Daarmee erkent het IPCC dat de internationale afspraak die landen maakten om de wereldwijde opwarming onder de 1,5 graden Celsius te houden, niet langer haalbaar is.

De gevolgen van de uitstoot van broeikasgassen op land, oceanen en ijsmassa's vinden plaats met vertraging, soms van decennia. Wat daarvan tot nu toe te zien is, is nog maar het begin.

Advertentie

nrc webwinkel**Vier het voorjaar met de mooiste aanbiedingen**

FDB MÖBLER
M1 tuinstoel

Adviesprijs fabrikant 429,-
299,-

- › Klassiek en traditioneel Scandinavisch design
- › Gemaakt van FSC-gecertificeerd en geolied teakhout
- › Ontworpen door Thomas E. Alken

FDB MÖBLER
M20 tuinstoel

In de kleuren: ● ●

Adviesprijs fabrikant 429,-
299,-

- › Weerbestendig en sneldrogend
- › Robuust én stapelbaar design
- › Modern comfort voor elke buitenruimte

WELTEVREE
Stringlight

Adviesprijs fabrikant 379,-
299,-

- › Prachtig, kleurrijk verlichtingssnoer van 12 meter
- › Kan het gehele jaar buiten blijven (IP44)
- › Ontworpen door Floris Schoonderbeek

LAFUMA
Evolution Becomfort ligstoel

Adviesprijs fabrikant 399,95
319,95

- › Ontspan het lichaam door optimale gewichtsverdeling
- › Meerdere verstelbare standen
- › Inclusief ademend en waterafstotend kussen

FATBOY
Bolleke mini set

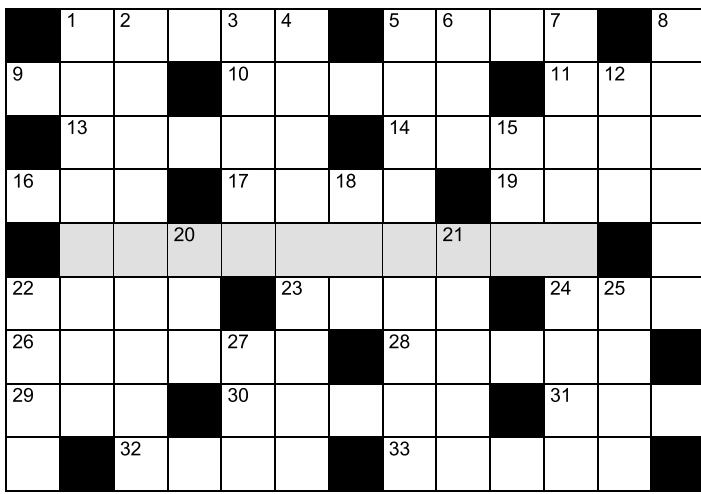
3 stuks in de kleuren: ● ● ●

Adviesprijs fabrikant 139,-
109,-

- › Slim design met ophanglus
- › Draadloos en geschikt voor buiten
- › Tot 24 uur sfeerlicht en 3 lichtstanden

Bekijk alle aanbiedingen online > nrcwebwinkel.nl/voorjaar

IN HET MIDDEN

Meer puzzels van Studio Steenhuis op steenhuispuzzels.nl

Vul in en ontdek wie of wat er midden in het nieuws staat

Horizontaal: 1. Gerard 't __, natuurkundige 5. Oude partij van Farage 9. Past voor duel of lamp 10. Bekend vanwege zijn unieke denkbeelden 11. The __ of Aquarius 13. __ Zadkine, bekend van een vreemd mensbeeld 14. Doet de aarde 16. __ Pepper 17. Australische hardloper 19. Paula van der __, regisseur 22. ____, vitamine B1-gebrek 23. Zong 99 Luftballons 24. Zo weinig tijd kan je kwijt zijn 26. Om en om naar één baan 28. 'Experts slaan alarm over toekomst' 29. Eerbetoon 30. Mariska __, zong Venus 31. 'De __ webshop is de

meest voorkomende vorm van ophichting' 32. Aziatisch brood 33. Won veertien keer Roland Garros
Verticaal: 1. Prinsentitel 2. Beginnen 3. Patat in het zuiden 4. Kunnen niet verder klimmen 5. Jaarwisselingen 6. Hoofdspecialisatie 7. Gebied onder vuur 8. Past voor trap of teefje 12. Fis 15. Reed of Rawls 18. Karl __ Knausgård, Noorse auteur 20. Holle ruimte 21. Blommestijn of Gorbatsjov 22. Past voor vlieg of snor 25. Niet roestend 27. Was ooit met zowel Bram als Freek

Oplossing puzzel 5 mei. Horizontaal: 1. GENOCIDE 7. LIJPO 11. ISBN 12. ASML 13. AVEC 15. BANKSY 17. SI 18. ADEMEN 24. KACHEL 25. EI 26. TERESA 29. UEFA 31. ETEN 32. LAURIE 33. RAND 34. KNIE **Verticaal:** 1. GRASBOTER 2. NIE 3. OSCAR 4. CB 5. INGEDAALD 6. EBBENHOUT 7. LAN 8. IJSKAP 9. PMS 10. OLYMPIADE 14. VIE 16. ANGE 19. DIJKS 20. MIC 21. VUREN 22. SLUIK 23. OEF 27. ETA 28. END 30. EEN **In het midden:** BEVRIJDINGSPOP

© Studio Steenhuis steenhuispuzzels.nl

TECHNIEK

Ik passeer op straat twee voetballende broertjes. De oudste geeft pittige feedback aan zijn broertje, zoals na een gemiste bal: „Je moet wel gewoon rennen!”

Zelf stopt hij de bal met veel elan en schopt vervolgens professioneel de bal weer terug. De bal wordt gemist en komt met een klap tegen de tenger moeder aan, die naast haar jongste staat te kijken. Zij houdt zich met moeite staande.

Met een vergenoegde, trotse blik roept de oudere broer: „Zie je wel, zelfs mama kan 'm tegenhouden.”

Henriët Hoekstra

Lezers zijn de auteurs van deze rubriek. Een Ikje is een persoonlijke ervaring of anekdote in maximaal 120 woorden. Insturen via ik@nrc.nl

COLUMN
FRITS ABRAHAMS

Pijnlijke momentjes

Pijnlijk momentje in de boekhandel. Ik wil afrekenen, leg mijn betaalpas op het daarvoor bestemde apparaatje dat de boekhandelaar hoopvol naar mij heeft toegeschoven. Dan aarzel ik, mijn pincode lijkt opeens heengevlogen naar onbereikbare verten.

„Sorry”, zeg ik hees, „ik weet het even niet meer.”

„Geen probleem, meneer!”, roept de boekhandelaar, net iets te luid, want ik zie al enkele aspirant-kopers meewarig opkijken uit een boek dat ze net hebben opgepakt. „Mij overkomt het ook wel eens”, voegt hij troostend toe. „Weet u wat u doet? Kijk nog even rustig rond. Dan komt het vanzelf.”

Ik drentel rond als een kat in een vreemde boekhandel, pak hier en daar een boek dat ik juist niet heb willen kopen. Het enige boek dat ik begeer, nu feller dan ooit, ligt voorlopig onbetaalbaar op die toonbank. Daarachter staat de boekhandelaar te overwegen met welke beleefde formulering hij mij straks dit boek zal weigeren mee te geven.

Ik neem nog één wanhopig bochtje langs enkele tafels. Juist als ik de moed heb opgegeven en mijn roemloze aftocht onvermijdelijk lijkt, komen er vier cijfers bij me binnen. Ze hadden even een frisse neus gehaald. Mogen ze? Het is geen lolletje, zo'n lange dag in de bedompte put van een geheugen.

Ik ben met de schrik vrijgekomen, maar voor hoe lang? Om heel precies te zijn: voor drie weken en vier dagen.

Ik bel een restaurant om een tafel te reserveren. Een vrouw noteert wat gegevens en sluit af met de vraag: „Wat is uw telefoonnummer?” Ik haal diep adem en zie alleen maar een blinde muur voor me oprijzen. „Even nadenken”, mompel ik.

En goddank: er komt een zeer betrouwbaar ogende cijferreeks boven de muur tevoorschijn. Ik geef die verheugd aan haar door. Maar dan zegt ze: „Ik kom een cijfer te kort.”

Verbaasd herhaal ik mijn cijfers, maar weer constateert ze dat er nog altijd een cijfer ontbreekt. Een impasse dreigt. Kan ik het helpen dat er een cijfer vandoor is gegaan?

„Zal ik maar gewoon het nummer overnemen waarmee u nu belt?” Dankbaar en opgelucht stem ik toe. „Waarvoor is het?”, vraagt ze nog. Haar restaurant heeft de hartelijke gewoonte om eventueel een bordje met een felicitatie op de tafel te plaatsen. „Voor mijn verjaardag”, zeg ik. Gelukkig vraagt ze geen leeftijd, ze zou onwillekeurig in de lach zijn geschoten als ze het antwoord had gehoord: tachtig.

Ik ben met de schrik vrijgekomen maar voor hoe lang?

Meteen na het gesprek wil ik razend nieuwsgierig op zoek naar de verkeerde cijfers die ik haar in eerste instantie had opgegeven. Maar opeens weet ik het al met grote zekerheid: het zijn de cijfers van mijn vroegere telefoonnummer - cijfers die ik al zeker vijf jaar niet meer gebruikt heb en die nu als een verwaarloosd kind mijn aandacht opeisten.

Hoe nu verder? We zullen zien. Mocht u over een poosje ditzelfde stukje in vrijwel gelijke bewoordingen op deze plek wéér tegenkomen, dan weet u wat er aan de hand is. Ik zou het buitengewoon sympathiek vinden als u verder doet alsof u niets gemerkt heeft.

FOKKE & SUKKE
VERKENNEN DE OPTIES

WE KUNNEN BIJ FRANKRIJK ERONDER

TENZIJ DE LIDL NU MET EEN NUCLEAIRE PARAPLU KOMT

RGVT

nrc > puzzels

Crux: kleine kruiswoordpuzzel voor grote denkers

Speel alle puzzels op nrc.nl/puzzels

SUDOKU

				1	5			
							1	
8		9					3	2
			3					
	8		2	5				
				7		8		
	4				6	7	9	
6		1			4			
						2		

Meer puzzels en boeken van Peter Ritmeester op pzzl.com

Plaats de cijfers 1 tot en met 9 zo in het diagram dat elk cijfer precies één keer voorkomt in elke rij, kolom, de negen vetomrande 3x3 vakken, én de vier grijze 3x3 vakken. © Peter Ritmeester PZZL.com Rechts: de oplossing van gisteren.

9	6	4	2	8	5	7	1	3
5	3	7	4	6	1	8	2	9
1	2	8	9	3	7	6	5	4
8	5	6	1	2	9	3	4	7
7	1	3	5	4	6	9	8	2
4	9	2	3	7	8	5	6	1
2	4	5	8	9	3	1	7	6
3	7	1	6	5	2	4	9	8
6	8	9	7	1	4	2	3	5

Achterpagina.

CAPITAL MEDIA SERVICES BV

CONTENT CHARISMA AWARDS

Welke onderdelen inspireren u het meest van de Jaargids Advocatuur 2026 voor Ondernemingen?

Stem via LegalTube.nl op uw favoriete inhoud van de Jaargids 2026.

Kies één of meerdere onderdelen, zoals:

- ESG Park Horst: verdient dit initiatief om Nederland te vergroenen uw steun?
- Vak & Mens: het verhaal dat de mens achter de professional personaliseert
- Visie en strategie: de meest inspirerende partner en organisatie

MAAK KANS OP EEN EXCLUSIEVE ERVARING, ZOALS:

1. Een uitnodiging voor de Zuidas-bijeenkomst op 11 juni
2. Publicatie met portretfoto in een landelijk dagblad
3. Aanplant 3 jonge bomen in ESG Park Horst + registratie 'hall of fame'

Stem vandaag nog via LegalTube.nl op uw favoriete content!

STEM NU

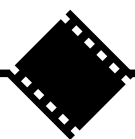

PAGINA C2-3

**Was Salieri
schuldig aan
de dood van
Mozart?**

Cultuur

FILM & SERIES

Zap

De Dodenherdenking op de Dam, maandagavond. BEELD NPO

Wat doe je als die twee minuten voorbij zijn?

In geschiedenislessen op de basisschool leerde ik waar je aan moest denken, als je twee minuten stil was op 4 mei. Er was materiaal in overvloed. Ik had een meester die Roel heette en het niet zo nauw nam met de Kijkwijzer. In groep 5 liet hij ons beelden zien uit een gruwelijk ver verleden, toen alles nog zwart-wit was. Op een dik tv'tje vooraan in de klas zagen we grote wagens vol levenloze lijven. Ooit waren dat mensen geweest.

Dus daar dacht ik aan tijdens Dodenherdenking, en het was zowel beangstigend als geruststellend. Twee minuten om je in te beelden hoe duister het hier was, in die afgebakende periode van vijf jaar. Als de kransen waren gelegd kon ik iets vrolijks en kleurrijks kijken en de volgende dag was het tijd om de vrijheid te vieren. Behalve als teken van respect was dat toch ook waar herdenken voor bedoeld was: als garantie dat de toekomst altijd vrij zou blijven. De fouten van toen, die zou niemand nog maken.

Op de middelbare school kwamen er allemaal nieuwe beelden en gedachten bij om die twee minuten stilte mee te vullen. Begin mei werden er telkens documentaires en fictiefilms uitgezonden, waarin aspecten van de Tweede Wereldoorlog werden uitgelicht die ik nog niet kende. Het was niet van de ene op de andere dag gebeurd, dat vervolgen en vermoorden van Joden, Roma, Sinti, homoseksuelen en meer minderheden. Tijdens Dodenherdenking herinnerde ik me nu ook de taal en de prenten die ik had gehoord en gezien, op tv en in geschiedenislessen. De vergelijkingen die waren getrokken tussen Joden en ratten; ongedierte. De manier waarop een groep mensen was aangewezen als oorzaak van alles wat niet goed ging. Dat stellige onderscheid: 'wij' versus 'zij'. De lichamen die meester Roel had laten zien werden allang niet meer als mens erkend; ook niet toen er nog leven in zat.

Toen maandag de twee minuten weer naderden, dacht ik - júst door al die keren van stilstaan bij het verleden - voor het eerst het merendeel van de tijd aan beelden uit het heden. Beelden van oud-minister van Onderwijs Gouke Moes, die vertelt waarom hij de Nederlandse staat wil aanklagen voor „de gevolgen van massa-immigratie”. Van Wierd Duk, die zegt dat „bepaalde vluchtelingengroepen een veel hoger percentage aan zedendelicten plegen”. Van Raymond Mens, die vanaf een leeg plein in een Amerikaanse staat verkondigt dat de mensen zich, na alle ICE-deportaties, véél veiliger voelen daar. Van Raisa Blom-mestijn, die een pleidooi houdt om „mensen met een migratieachtergrond” aan te moedigen tot „remigratie” naar „hun land van herkomst”.

En toen ik na die twee minuten de minister van Defensie haar hoofd zag buigen voor een bloemenkrans, dacht ik aan hoe ze de ochtend ervoor in *WNL op Zondag* had geopperd dat ze „de internationale wetgeving, bijvoorbeeld op asielen en rechten van de mens” wilde „aangepassen”. Of „aanscherpen”. Aangescherpte mensen-rechten. Dat komt allemaal niet uit documentaires in grijsstint. Het zijn tv-fragmenten van alledag.

Er is veel om aan te denken in die twee minuten stilte. Maar nu zou ik wel willen leren wat je na die stilte doet.

Amber Wiznitzer

Tom Hulce als Wolfgang Amadeus Mozart. FOTO FILMDEPOT

Hoe een gerucht over de vergiftiging van Mozart 'Amadeus' inspireerde

HERUITGAVE Milos Formans Oscarwinnende meesterwerk 'Amadeus' wordt opnieuw uitgebracht in Nederland. In de film brengt componist Salieri zijn rivaal Mozart ten val - maar dat is nooit gebeurd. Waar komt het gerucht vandaan, en waarom vond het zoveel weerklank bij kunstenaars?

Tristan Theirlynck

AMSTERDAM

“Het ging zó toch?” In het hof van de Oostenrijkse keizer zit Wolfgang Amadeus Mozart achter een klavier. Zojuist heeft hij een compositie van hofcomponist Antonio Salieri gehoord. Of eerder aangehoord. Het muziekstukje plempt noten als dooie vissen voor de voeten van de keizer. Toch speelt Mozart het feilloos na. Dan kijkt hij op. „Maar... zou je het niet zó doen?” Salieri's dooie compositie begint spontaan te dansen. Mozart doet het moeiteloos; hij kijkt erbij als een apporrende hond.

Dit is de sleutelscène uit Milos Formans *Amadeus*. Hierin blijkt Salieri „de patroonheilige der middelmatigen” en Mozart een genie.

Maar Salieri wordt niet alleen vernederd door Mozart - ook door God. Want hoe kan Hij 'Zijn stem' gunnen aan deze frivole zondaar? Zo ongeveer drie uur later eindigt de film met Mozart in een juten zak, en Salieri in een gekkenhuis.

En met acht Oscars. *Amadeus* was een megasucces in 1984. „Alle verwachtingen zijn overtroffen”, zei de distributeur destijds tegen NRC. Mozart-platen waren nooit zo hip: de *Amadeus*-soundtrack werd zesenhalf miljoen keer verkocht. En zelfs Salieri werd weer ge-

draaid - eventjes dan.

Maar de film had nog een onbedoeld effect. Een smadelijk negentiende-eeuws gerucht werd wéér wijdverspreid: dat Salieri verantwoordelijk was voor de dood van 's werelds grootste genie. Nu *Amadeus* opnieuw uitgebracht wordt in de Nederlandse bioscopen rijst de vraag: waarom wordt Salieri al tweehonderd jaar lang valselijk beschuldigd van moord?

De Italiaanse opera

Muziekhistorici weten het zeker: hij heeft het niet gedaan.

Italiaan Antonio Salieri was al Europees beroemd, toen Mozart zich in 1781 vestigde in Wenen. Hij was hofcomponist van keizer Franz Josef II en de vermaard leraar van Schubert, Beethoven en zelfs Mozarts eigen (middelmatige) zoon. Voor zover bekend waren Salieri en Mozart 'concullega's'. Ze bezochten elkaars premières en werkten samen aan een cantata. In de kleine wereld der Weense muziek stonden ze heus wel eens tegenover elkaar. Zoals bij een compositiewedstrijd, georganiseerd door Franz Joseph - het publiek prefereerde Salieri's *Prima la musica e poi le parole* boven Mozarts *Der Schauspieldirektor*.

Het vergiftigingsgerucht kwam van Mozart zelf. In de weken voor zijn dood op 36-jarige leeftijd, beweerde hij vergiftigd te zijn. Daarnaast schreef hij in brieven aan

zijn vader over een cabal van Italianen aan het Weense hof.

Al vlak na Mozarts overlijden (nierfalen), wezen vingers daarom naar Salieri. Een verwijzing naar het gerucht werd zelfs gevonden in de 'gespreksboekjes' van de dove Beethoven.

Salieri maakte het er vervolgens niet beter op, toen hij 'de moord' bekende, tijdens zijn eigen stervensmanie in 1823. Vlak voor zijn dood, in een Weens gekkenhuis in 1825, kwam hij toch nog één keer in verzet.

„Ik weet het, deze ziekte zal mijn laatste zijn”, zei hij zijn leerling Ignaz Moscheles. „Daarom zeg ik u, op mijn woord en op mijn geloof: er is niets waar van dat absurde gerucht. U weet wel - Mozart, ik zou hem vergiftigd hebben. Maar neen, kwaadsprekerij, louter kwaadsprekerij!”

Vijf jaar later werd het vergiftigingsgerucht onderdeel van de wereldliteratuur.

Gif in de vriendschapsbeker

Twee maanden lang zat Alexander Poesjkin, de grootste Russische dichter, vast op zijn vaders landgoed in Boldino wegens een van de talloze cholera-epidemieën („de hondendood”) van die tijd. Die quarantaine werd een van zijn productiefste periodes. Poesjkin schreef 30 gedichten, vijf novelles, twee hoofdstukken van *Onegin* en vier *Kleine Tragedies*, waarvan één: *Mozart en Salieri*.

Salieri wordt daarin gek van jaloezie en besluit zijn vriend Mozart te vergiftigen. Poesjkins Salieri heeft alles geofferd voor de muziek en komt niet in de buurt van het genie van Mozart, die daar niks voor heeft ge-

offerd. Sterker: hij is nogal blasé.

Salieri klaagt: „Welk schrijnend onrecht, dat talent, genie [...] niet het loon is voor zelfverloochening [...] gebeden, ijver, toeloze arbeid. Maar dat een zot, een losbol en een leeghoofd ermee gezegend wordt?” En hij giet vergif in „de vriendschapsbeker”.

Poesjkin was niet geïnteresseerd in het gerucht - de eerste zin van de tragedie is: „Er is geen waarheid”. Maar wel in de ideeën die het bij hem inspireerde. Over de tragiek van talent, dat oneven en immoreel wordt verdeeld. En hij stelde één gedachte centraal: „Genialiteit en kwaad zijn niet verenigbaar”, zegt Mozart voor hij het gif drinkt.

Het toneelstuk ging op 27 januari 1832. En het bleef ver na Poesjkins dood invloedrijk. In 1897 gebruikte componist Nikolaj Rimski-Korsakov de tekst als libretto voor een opera.

Wraak op God

In de jaren 1970 las de Britse toneelschrijver Peter Shaffer het toneelstuk van Poesjkin. Dat was vlak na het succes van zijn toneelstuk *Equus*, waarin een jongen zes paarden de ogen uitsteekt, om Gods oordelede oog te verblinden. In *Mozart and Salieri* zag Shaffer een gelijkaardig thema: een verzet tegen God.

Toen filmregisseur Milos Forman (*One Flew Over the Cuckoo's Nest*) de Londense première van het toneelstuk bijwoonde in 1979, zag hij onmiddellijk een film. Hij overtuigde scenarist Shaffer om het origineel „te slopen en opnieuw uit te vinden”.

Vier maanden lang sloten de twee zich op in een „martelkamer” - ofwel een boerderij in Connecticut - waar ze urenlang ruzieden over elk woord en beeld van *Amadeus*.

Salieri werd steeds kwaadaardiger. „We waren niet bezig met feiten”, zei Shaffer tegen *The New York Times*, „maar met de onmiskenbare wetten van het drama”. In Shaffers toneelstuk was Salieri te veel „een observant van de calamiteiten die hij zou moeten veroorzaken”.

Forman en Shaffer gebruikten veel van Poesjkin. Mozart is ook in *Amadeus* onuitstaanbaar frivool, en Salieri een vrome pletteraar gedoemd tot middelmatigheid. Maar ze bouwden voort op zijn thematiek. Hun Salieri is niet zozeer boos op zijn rivaal, maar op God. Door Mozart te saboteren, slaat hij Gods instrument stuk op de straatstenen. Toch komt er gerechtigheid. Salieri verdwijnt richting de vergetelheid, met een tussenstop in een Weens gekkenhuis. Mozart krijgt het eeuwige leven.

Sneer naar de Sovjet-Unie

Interessanter nog, is dat Mozart en Salieri onder regie van Forman ook wat zeiden over de jaren tachtig. Historici zien tegenwoordig een „onmiskenbare sneer” naar de Sovjet-Unie in *Amadeus*, schreef de *BBC* in 2024. Mozart vertegenwoordigt het virtueuze, maar vulgaire Westen; Salieri, met zijn conservatieve keizersorde, het Oosten. Zoals de Sovjet-Unie gaat hij innovatie niet te lijf met innovatie, maar met ondermijning.

Met *Amadeus* keerde Forman voor het eerst in zijn carrière terug naar Praag, dat dienstdeed als achttiende-eeuws Wenen, nadat hij Tsjechoslowakije eind jaren zestig ontvluchtte. Voor zijn terugkeer moest hij het afbrokkende Sovjet-regime beloven geen politieke dissidenten te ontmoeten. Alsnog werd hij gevolgd en afgeluisterd.

Forman schreef in zijn autobiografie dat leden van de geheime politie zijn figuran-tenploeg hadden geïnfiltreerd. Als het goed is kun je ze dus zien zitten, in het publiek bij de première van Mozarts *Die Zauberflöte*. Forman: „De geest van Kafka hing boven onze productie.”

Plakken we ons wereldbeeld net onrecht op Mozart en Salieri? Of is dat juist het punt? In tweehonderd jaar dansten de componisten door de wereldgeschiedenis, van het Weense keizershof naar de Sovjet-dictatuur in Praag. En misschien nog wel verder. Grappig genoeg werd ook Salieri zo onsterfelijk. Ondanks een leven gewijd aan muziek, werd het gerucht waar hij tot zijn sterven tegen vocht zijn grootste culturele bijdrage. Het is bijna een tragedie waard.

Klassiek De muziek van Antonio Salieri

Ik kan me niet herinneren dat ik in de afgelopen tien jaar muziek van Salieri live heb gehoord. Toch schreef hij zo'n veertig opera's en allerlei orkest- en kamermuziek, die tijdens zijn leven in heel Europa werd opgevoerd. Na zijn dood werd zijn muziek al snel minder uitgevoerd.

Salieri staat in een rijtje van componisten die de pech hadden dat het publiek niet twee keer hetzelfde wilde horen. Muziek moest nieuw, nieuw, nieuwst. Muzio Clementi, Giovanni Paisiello, Domenico Cimarosa (opvolger van Salieri aan het hof van Wenen)? Daar hoor je weinig meer van. De generatie ervoor, met onder meer Johann Sebastian Bach, was al vergeten - die werd een hele tijd later pas herontdekt.

Het publiek wilde luisteren naar de volgende generatie componisten, met als ultiem wonder Beethoven - die nota bene tegelijk met Salieri leefde, maar opwindender componeerde.

Tegenwoordig luisteren we anders naar klassieke muziek. Nog steeds zijn de innovatieve componisten populair, maar tegenwoordig worden muziekstukken die in hun tijd 'gevoond goed' waren, ook regelmatig uitgevoerd. Gewoon omdat we ze mooi vinden, en soms omdat musici er gelukkig van worden.

Voldoet de muziek van Salieri daar dan niet aan? Je ontkomt er niet aan dat Mozarts muziek van de buitencategorie is, en die van Salieri niet. Zelfs Mozarts tijdsgenoot Haydn blijft altijd een beetje de dupe van Mozart.

Haydn en Mozart klinken heel gelijkaardig, maar negen van de tien keer gok je goed met de vuistregel: is het verrassend speels? Mozart. Is het tóch een beetje saai? Haydn. Zij hebben al zó veel muziek gemaakt; waarom naar Salieri luisteren, als je je tijd ook met Mozart of Haydn kunt doorbrengen?

Maar kom, er zal toch wel iets leuks tussen zitten? Ik heb wat Salieri zitten luisteren en me daar best mee vermaakt. Hij is soms net wat ongeïnspireerd, maakt een te simpele afslag, maar neem zijn *Sinfonia in D 'La Veneziana'*. Dat is een prima stukje muziek. De ouverture van zijn opera *Les Danaïdes* veraste me ook positief. Zet Salieri vooral eens op als je al vertrouwd bent in de klassieke muziek, om zelf je mening over hem bij te stellen. Ben je nieuw in deze contréinen, doe jezelf dan een lol, en begin gewoon - zoals iedereen - met het *Klarinetconcert* van Mozart.

Het is trouwens niet helemaal waar dat Salieri nooit wordt uitgevoerd in Nederland. Opera Nijetrijne in Friesland heeft zich als pleitbezorger opgeworpen. Al zullen ook zij zijn laatste opera, *Die Neger*, waarschijnlijk netjes in de la laten liggen.

Rahul Gandolhage

Tom Hulce als Wolfgang Amadeus Mozart en F. Murray Abraham als Antonio Salieri in 'Amadeus'. FOTO MARY EVANS PICTURE LIBRARY LTD. / ANP

CLOSE-UP

Jaafar Jackson (neef van) in de film 'Michael'.

Slechte film? De fans maakt het niets uit

Okeeeee, de biopic over Michael Jackson is een slechte film. Maar ik ben nu eenmaal fan, ooit ging ik op bedevaart naar zijn geboortehuis in Gary, Indiana, en bij deze film zat ik weer te swingen in mijn bioscoopstoel. Dus kwam ik in mijn recensie toch uit op drie ballen. Ondanks de vernietigende recensies is *Michael* een enorme hit. Met een omzet van 423 miljoen dollar op moment van schrijven, behoort hij tot de grootste films van dit jaar en komt hij met stip binnen op de tweede plaats van de lijst met meest succesrijke dramafilms over popsterren. Op de eerste plaats staat *Bohemian Rhapsody* met een wereldwijde omzet van 911 miljoen dollar.

Biopics over popsterren van vroeger zijn in de mode. Denk aan hits als *Elvis*, *Straight Outta Compton*, *Rocket Man*, *A Complete Unknown*. De komende tijd heeft de florerende nostalgemarkt nog in het vat: het Beatlesvierluik van Sam Mendes en de films over Snoop Dogg, Madonna, en Joni Mitchell.

Het grote verschil met Michael Jackson? Die andere bezongen popsterren zijn geen pedofielen, zo stelt journalist Maureen Orth in een essay in *The Wall Street Journal*. Orth deed meer dan twaalf jaar onderzoek naar de beschuldigingen van seksueel misbruik tegen Jackson en vond geloofwaardig bewijs.

Ook de documentaire *Leaving Neverland* betoogde overtuigend dat Jackson jonge jongens misbruikte die hij met zijn roem en rijkdom in zijn macht kreeg. Na juridische dreigementen van de erven Jackson tegen HBO is *Leaving Neverland* sinds november vorig jaar nergens meer te zien.

'Ze zien Michael Jackson als god, en godslastering wordt niet getolereerd'

Michael is onderdeel van dezelfde witwascampagne van de erven Jackson, en negeert dit deel van diens levensverhaal volledig. In een eerdere versie van de film zat nog de eerste beschuldiging van seksueel misbruik uit 1993. De filmmakers bekeken het vanuit Jacksons standpunt: hij zou onschuldig slachtoffer zijn van laster en afpersing. De popster had er onder meer driet van dat hij in die dagen zijn gevleete penis moest tonen aan de politie om een getuigenverklaring te bevestigen. Op aandringen van de erven - die zich beriepen op een bepaling uit de schikking van die zaak - werd deze verhaallijn uit de film geknipt.

Het maakt de fans blijkbaar niets uit, die komen in groten getale naar de film. Voor de Amerikaanse zwarte gemeenschap blijft Jackson hoe dan ook een held. Met reden staat die sceptisch tegenover iedere poging van witte machthebbers om een zwarte man te criminaliseren. Reagerend op de kritiek op de film, nam bijvoorbeeld filmregisseur Spike Lee het deze week op voor zijn overleden vriend. Dan Reed, regisseur van *Leaving Neverland*, zei over de fanatieke fans: „Het interesseert ze gewoon niet. Het is als religie, ze zien hem als god, en godslastering wordt niet getolereerd.”

Ik vraag me af hoe het verder moet met het aangekondigde vervolg op *Michael*. De volgende film zou de tweede helft van Jacksons leven moeten behandelen. Zelfs als de makers de pedofiele-zaken wederom negeren - of Jacksons kant van het verhaal kiezen - ontkom je niet aan het beeld van een aftakelende, verslaafde ster die zich steeds vreemder gedroeg en vroegtijdig aan zijn einde kwam.

Wilfred Takken

Troost van een bordkartonnen K-Pop-idoel in geleefd rouwdrama

ROUW 'Tre Ciotole' is de wonderschone verfilming van de verhalen die feminist Michela Murgia schreef toen ze te horen kreeg dat ze ongeneslijk ziek was. We zien Marta doorleven tot het einde.

Dana Linssen

AMSTERDAM

In haar semi-autobiografische roman *Accabadora* (*De laatste moeder*, 2009) beschrijft feminist, antifascist en auteur Michela Murgia (1971-2023) twee Sardijnse gebruiken die een inkijkje geven in de drijfveren achter haar activisme. Het eerste gaat om zogeheten 'zielekinderen': een vorm van informele adoptie waarbij doorgaans al wat oudere kinderen door een andere familie worden opgenomen. Vaak uit armoede, maar ook omdat ze bijvoorbeeld

(queer) buitenbeentjes zijn. Het tweede is de praktijk van de 'accabadora', waarbij meestal een vrouw de zorg voor terminaal zieken op zich neemt en ze helpt waardig en pijnvrij te sterven. Voor Murgia waren dit twee voorbeelden van hoe vooruitstrevend (en veronachtzaamd) tradities ook kunnen zijn.

De film *Tre Ciotole* ('drie schaal-tjes') is gebaseerd op de verhalen die Murgia schreef toen ze te horen kreeg dat ze zelf ongeneslijk ziek was. Ook daarin komen allerlei vergelijkbare vormen van zelfsprekende zorg voor. De gebeurtenissen draaien om de introverte gymlerares Marta. Na een break-up krijgt zij te horen dat ze ziek is, waarna we haar in een serie intieme tableaux zien doorleven, tot ze niet meer leeft.

Crackers met knakworst

Nog voordat de film de relatiecrisis met ex Antonio heeft geïntroduceerd sta je als het ware al *rock bottom* naast Marta in de keuken crackertjes met ketchup en knakworstjes te eten. Dit is niet een

film over begrijpen, maar over zijn. Het is een geleefd rouwdrama, dat onsentimenteel de zwaartekracht ontstijgt. Vooral door de manier waarop regisseur Isabel Coixet (die ook zelf camera deed) met zorg kijkt naar allerlei momenten die vaak geen aandacht krijgen: een in de haast niet goed dichtgedraaide kraan, de verkleurde contouren op een lege muur waar ooit een schilderij heeft gehangen, de speling van het licht op de vloer.

Zo kijkt ze ook naar Rome, een stad van spelende kinderen op het dak, stille steegjes waar iemand arancini met eindeloze kaasdraden eet, van spreuuzwermers die zinloos plezier lijken te maken in de avondzon. Die wispelturigheden van het lot en het leven laten de film ademen en maken hem troostrijk.

Dat blijkt het best uit een ragfijn verhaalraad die je nauwelijks een subplot zou kunnen noemen. Op een gegeven moment neemt Marta van straat een levensgrote bordkartonnen opzetfiguur van het fictieve K-Pop-idoel Jirko mee. Het lijkt vergezocht, maar Murgia was zelf enorm gefascineerd door dit wereldwijd populaire Zuid-Koreaanse muziekfenomeen. De immer glimlachend gladgestreken man is een soort imaginaire vriend, die ook weer wordt afgedankt, omdat er een veel leukere echte man opduikt. Maar hij verbeeldt in de context van de film ook een soort Pinokkio die tot leven komt omdat er van hem wordt gehouden. Dat is ook het gevoel dat de film je mee wil geven. Soms hou je van een film. Deze film houdt van jou.

Recensie Drama

Tre Ciotole. Regie: Isabel Coixet. Met: Alba Rohrwacher, Elio Germano, Francesco Carril. Lengte: 120 minuten. Te zien in de bioscoop. ●●●○

Alba Rohrwacher als Marta.

Historisch drama 'Orphan' is een rijke

Recensie Drama

Orphan. Regie: László Nemes. Met: Bojtorján Barabas, Andrea Waskovics, Grégory Gadebois. Lengte: 132 min. Te zien in de bioscoop. ●●●○

André Waardenburg

AMSTERDAM

De films van de Hongaarse regisseur László Nemes verweven persoonlijke verhalen met de grote geschiedenis: de Holocaust

in zijn verpletterende debuut *Son of Saul* (2015), de vooravond van de Eerste Wereldoorlog in het weerbarstigste *Sunset* (2018) en in zijn nieuwe film *Orphan* is het de moreel verwarrende nasleep van de Tweede Wereldoorlog.

Orphan begint in 1949 als moeder Klára haar zoontje Andor komt oppikken uit het weeshuis waar hij de naoorlogse jaren verbleef. „Pas op, hij zal weer aan je moeten wennen”, krijgt Klára te horen. Dan verplaatst de handeling zich naar 1957, een jaar na de door de Sovjets neergeslagen Hongaarse opstand. De straten van Boedapest zijn nog

zwaar gehavend van de oorlog, leuk als speelplaats voor de 12-jarige Andor en zijn vriendinnetje Sári, maar ook goed om in te schuilen. Zo verstoppt Sári's revolutionaire broer zich in een leegstaand huis voor de communistische autoriteiten.

Op een avond staat er een motorrijder voor de deur van het appartement waar Klára en Andor wonen. We zien nog geen gezicht, horen alleen het dreigende gebrul van zijn motor met zijspan. Het is een fraaie introductie van het ploertige personage Berend: een ongemanieerde slager bij wie de

Dochter Anna (Jil Krammer) onderzoekt haar moeders mysterieuze voorliefde voor ezels.

In 'Donkey Days' biedt het gezinstheater troost

ROLPATRONEN In 'Donkey Days' strijden twee zussen om de affectie van hun rijke, excentrieke moeder. Talent Rosanne Pel heeft iets verfrissends te melden over familie.

Coen van Zwol

AMSTERDAM

Anna is een gezette vrouw. Een vetklep, noemt ze zichzelf. Op de eerste dag van de jaarlijkse zomervakantie met haar moeder en zus in een afgelegen huisje in Frankrijk is iedereen weg als ze ontwaakt. De koelkast is leeg; na een hele dag honger, keren ze terug met wat groente en fruit, niet de heerlijkheden die Anna op Franse vakantie zoal gewend is: baguette, éclair, crème brûlée. Als elke dag gestoomde vis en een halve tomaat op tafel staat, begint het Andor te dagen: haar slanke moeder en zus hebben stiekem afgespro-

ken deze vakantie collectief te diëten - zodat zij afvalt. En ze laten Anna niet vertrekken. Zij heeft geen rijbewijs.

Misschien een spoiler dit, maar wie zoiets verzint - absurd, maar geloofwaardig en suggestief - is een groot talent. *Donkey Days*, de tweede film van de in Duitsland gevestigde Nederlandse filmmaker Rosanne Pel, werd geselecteerd door het filmfestival van Locarno en was in New York de slotfilm van New Directors/New Films, de talentenjacht van het MoMa en Lincoln Center met alumni als Christopher Nolan en Wong Kar-wai. „Je weet niet of je moet gillen van het lachen of van walging”, schrijft *The New York Times*. „Beide zijn redelijke reacties.”

Rosanne Pel heeft iets verfrissends te melden over familie, iets wat je niet eerder zo zag. Ze werkte met een mix van acteurs en niet-acteurs: Jil Krammer, opmerkelijk als volatiele Anna, maakt haar debuut. De film werd in vijf periodes opgenomen, Pel herschreef het script tussendoor, wat spannende stemmingswisselingen geeft: in het begin waan je je soms bij Peter Greenaway, soms in een Dogma-

film met heftig zwiepende camera, soms in een jaren zestig-trip met caleidoscopisch gefilmd naaktzweemmen. Toch voelt de film heel coherent.

Theatrale zelsaboteur

Elk gezin is verknipt op z'n eigen manier, aldus *Donkey Days*, waar twee zussen strijden om de affectie van hun rijke, excentrieke en bejaarde moeder die een fraai landhuis buiten Hamburg bewoont. De focus ligt op lerares Anna, een impulsieve, theatrale zelsaboteur die er gulzig op los eet, drinkt en feest in haar artistieke queer-milieu. Ze is bang haar geliefde Noe te verliezen, wellicht vanwege de lichaamsschaamte die ze ontkent. Zus Charlotte heeft zich gepantserd in eenzame, nuffige distantie - maar eenmaal thuis smelt haar controle snel weg, wat een hele opluchting moet zijn.

Het landhuis van mama Ines is strijperk én oase. Daar voltrekt zich onder begeleiding van Wagner of techno het dagelijks gezinstheater waar ieder zijn rol kent. De zussen weten op welke knopjes te drukken: jij bent een vetzak, jij kil en onbemind. Ze stampvoeten.

Pruilen. Stormen boos weg. Kibbelen. Stellen zich aan. Laten zich door mama kroelen. Het doet er niet toe: hier zijn ze weer kinderen, wordt alles direct vergeven en niets vergeten.

Moeder Ines speelt een ambivalente rol: is ze vermoed arbiter of manipulator die de dochters tegen elkaar uitspeelt? Vaak dat laatste, als ze de één of de andere set oorbellen uit haar sieradenkast cadeau doet of quasi-terloops opmerkt tegen Charlotte: „Maar ik hou ook van jou hoor.” Ze blijft hoe dan ook mama: haar dochters speculeren hoe ze over hén denkt, niet over wie ze is, een vraag die kinderen doorgaans pas stellen als het te laat is. Anna en Charlotte ontdekken dat mama tien jaar geleden een Hongaars ezeltje adopteerde, voor 3,50 euro per dag. Dat speelt kennelijk een sleutelrol in haar beleving. Hoe dat zit?

Donkey Days bezorgt je vaak een prikkelend soort gêne, dat je mensen betrappt op iets al te intims. Talloze films ontleden funeste rolpatronen binnen het gezin vanuit de gedachte dat ze doorbroken dienen te worden opdat we elkaar los van toxische afhanke-

lijkheid kunnen zien als autonome individuen. *Donkey Days* viert juist de troost die rolpatronen biedt, zo lijkt het. Dat ze evengoed een veilige haven als een knellend korset zijn.

Pel onderstreept dat met intermezzo's van performances en feestjes uit Anna's milieu: heel spannend allemaal, ook nogal onvoorspelbaar. De zussen klagen dat er thuis niets verandert, maar godzijdank. Om dat te onderstrepen, verandert moeder Ines in *Donkey Days* soms zomaar in de veertiger die de dochters ooit kenden. In hun valiumdromen, bij een soort wedergeboorte. Of als moeder zich tijdens een heerlijk ontsporend kerstdiner net zo ongemakkelijk aanstelt als zij. Is het bezoeke bekwam de deur uitgewerkt dan lijkt het trio opgelucht, zoals meestal als ze gasten wegjagen. Ze hebben genoeg aan elkaar.

Recensie Zwarte komedie

Donkey Days. Regie: Rosanne Pel. Met: Jil Krammer, Susanne Wolff, Hildegard Schmahl. Lengte: 107 min. Te zien in de bioscoop. ●●●○

Vatersuche in het (moreel) gehavende naoorlogse Hongarije

Andor (links) in het kapotgeschoten Boedapest.

Joodse Klára tijdens de oorlog ondergedoken zat.

Aanhoudend antisemitisme

Berend ontsteekt in woede als blijkt dat Klára niets doet om Andors heilige geloof over wie zijn vader is te ontcrachten. Voor Andor is de Joodse ondernemer Hirsch zijn vader, iemand die in 1944 verdween en sindsdien niet meer is gezien. De kwajongen biecht dagelijks tegen een brommende boiler die in de kelder staat - een soort gesprekken met de afwezige maar geïdealiseerde Hirsch. Maar is deze Hirsch wel

echt zijn vader?

Voor het lange *Orphan*, deels gebaseerd op zijn vaders leven, werkte Nemes weer met zijn vaste cameraman Máttyás Erdélyi. Hij laat Boedapest baden in nostalgische bruine en goudgele tinten, en via prachtige camerabewegingen volgen we Andor door de kapotgeschoten straten van Boedapest.

Alles is gefilmd in bijna vierkante kaders, met doorkijkjes en kaders in kaders. Af en toe zien we Andor als silhouet: een mooie metafoor voor iemand voor wie de waarheid in schaduwen gehuld is. Probleem is dat Andor de hele film

lang boos is op Berend, die beweert zijn vader te zijn. Dat maakt deze verhaallijn wat eenvormig.

Verder is *Orphan* een rijke film die veel (te veel?) aanstijpt. Naast een *Vatersuche* gaat het over de Joodse identiteit en over aanhoudend antisemitisme in Hongarije. Daarnaast wordt er impliciet een verband gelegd tussen de onderdrukking door de Duitsers en de keiharde repressie van de communistische dictatuur. Na een wat slepend tweede uur maakt een sterke climax in een rond-draaiend reuzenrad veel goed. Maar niet alles.

DRAMASERIE Na een matige verfilming met Meryl Streep is Isabel Allende's debuutroman *Het huis met de geesten* nu wél goed naar het scherm vertaald: als zinderende, achtidelige serie 'La Casa de los Espíritus'.

Sandra Heerma van Voss

AMSTERDAM

Z e zijn zelf ongeveer zo oud als het boek. Ze hoorden erover van hun „moeders, tantes, oma's" - en toen ze het herlazen bleek het verrassend actueel. Showrunners Francisca Alegria en Fernanda Urrejola, beiden Chileens, werkten zes jaar aan *La casa de los espíritus*, een nieuwe achtidelige serie op Amazon Prime naar de debuutroman van Isabel Allende.

Het verfilmen van *Het huis met de geesten*, waarvan sinds de verschijning in 1982 zo'n 70 miljoen exemplaren zijn verkocht in meer dan veertig talen, is geen taak om licht op te vatten. Allende schetst een van toxisch machismo doortrokken maatschappij, waarin de vrouwen staan voor spiritualiteit en sociale verandering. Het verhaal heeft een tijdspanne van meer dan een halve eeuw en telt tientallen personages uit vier generaties.

Een eerdere filmversie pakte matig uit: de Deense regisseur Bille August castte voor zijn groten-deels in Denemarken gedraaide epos *The House of the Spirits* uit 1993 spierwitte sterren als Jeremy Irons, Meryl Streep en Glenn Close in de hoofdrollen, wat tot protesten leidde onder Latino acteurs. Het script hakte bovendien behoorlijk in de vele verhaallijnen uit Allende's barokke familiesaga, ten gunste van de liefdesrelaties maar ten koste van de sociaal-politieke

Aline Kuppenheim (Nivea), Chiara Parravicini (Rosa), Francesca Turco (Kid Clara). AMAZON MGM STUDIOS

Sexy, gruwelijk, en precies soapy genoeg

context. Allende schreef haar boek in ballingschap, omdat ze in Chili haar leven niet meer zeker was na de militaire coup van 1973.

Allende schrijft nog steeds, en is

verrissend laconiek waar het haar eigen oeuvre betreft. „Als ik een boek publiceer, is het weg", zei ze onlangs tegen persbureau AP. „Literatuur kan op zoveel manieren

geïnterpreteerd worden. Als ik toestemming geef voor een film, een toneelstuk of een tv-serie, zoals nu, dan is het niet meer van mij." Indertijd schaarde ze zich ruimhartig achter August's visie; voor haar Chileense familie, van wie een deel zwaar beledigd was over haar losjes op de werkelijkheid gebaseerde boek, werkte de beroemde cast als een goedmakertje. Maar ergens moet Allende hebben geweten dat het beter kon. Authentiek. In haar moedertaal.

Een grote zak Amazon-geld

Van Francisca Alegria en Fernanda Urrejola voelde Allende „dat hun intentie authentiek was". Ze werd bij de serie betrokken als uitvoerend producent en moedigde de makers aan om hun eigen, eigen-

tijdse stempel op het materiaal te drukken. Die creatieve vrijheid, gecombineerd met een grote zak Amazon-geld, heeft een zinderend, meeslepend tv-drama opgeleverd, kun je op basis van de eerste drie afleveringen die aan recensenten beschikbaar werden gesteld al stellen. *La Casa de los Espíritus* is ontroerend, sexy, gruwelijk, en precies soapy genoeg. De sets zijn groots en luxueus, de shots hebben cinema-allure. Net als in Allende's boek wordt Chili nergens expliciet vermeld, maar de opnamen vonden wel degelijk in het land zelf plaats, van de woestijnvlakten in het noorden tot de vruchtbare grond in het zuiden en de historische gebouwen van hoofdstad Santiago.

In schril contrast met die aardse

pracht staat het gedrag van Esteban Trueba, de patriarch uit het boek: een brute baas en een verkrachter, maar ook een getraumatiseerde zoon. De paar scènes met zijn wrede oude moeder verklaren een hoop, zonder dat hij wordt vrijgeleefd. Alfonso Herrera (*Ozark*, onder meer) maakt er een mooie rol van - en dan moeten de 240 uur die hij in de grimestoel doorbracht voor de oudere Esteban nog komen.

Maar de meeste focus ligt bij de vrouwen. Bij de mooie Rosa, die in de eerste aflevering tragisch overlijdt; bij haar helderziende zusje Clara, ontroerend vertolkt door de piepjonge Francesca Turco; bij de jongvolwassen Clara (gespeeld door Nicole Wallace, een Spaans tieneridool) die Esteban na hun

huwelijk volgt naar zijn landgoed en daar met afgrijzen ontdekt hoe hij zijn arbeiders behandelt.

En dan is er Férula (Fernanda Castillo), Esteban's ongetrouwde zus die langzaam warme gevoelens voor Clara ontwikkelt. Een modern, jonger publiek is gewend geraakt aan queer relaties op het scherm, maar in Allende's twintigste eeuw wordt Férula hardhandig gestraft. Ze heeft de regels overtreden.

Recensie Serie

La Casa de los Espíritus. Van: Francisca Alegria, Fernanda Urrejola. Met: Alfonso Herrera, Nicole Wallace. Acht afleveringen. Op Amazon Prime. ●●●●○

Van zeeheks tot moordclown, een serie vol horrorfavorieten

KOMEDIE In 'Widow's Bay' speelt Matthew Rhys een burgemeester die maar blijft ontkennen dat zijn eiland vervloekt is. Totdat de plaatselijke zeeheks op zijn gezicht wil gaan zitten.

Wilfred Takken

AMSTERDAM

D e plots opkomende mist slokt mensen op. De plaatselijke zeeheks doodt zee-lui door op hun gezicht te gaan zitten. En wie er geboren is, komt er nooit meer levend vanaf. *Widow's Bay* heeft meer dan genoeg duistere folklore in huis om het eiland met recht 'vervloekt' te noemen. Maar de gladdige, cynische burgemeester gelooft er niets van en doet er alles aan om het achtergebleven eiland voor de kust van New England tot een toeristische trekpleister te maken.

Dat is het uitgangspunt van de horror-comedyserie *Widow's Bay*. De bebaard, grumpy visser Wyck (Stephen Root) probeert de burgemeester te waarschuwen, maar die zet hem weg als dronken panieksaai. Tot de burgemeester (Matthew Rhys) zelf heel enge dingen meemaakt die hij niet kan negeren. Terwijl hij er steeds slechter uit gaat zien, moet hij boven zichzelf uitstijgen om het eiland te redden.

Wanneer hij horror en comedy mengt, wordt het doorgaans niet echt bloedstollend. De grappen neutraliseren de schrik. Knap van *Widow's Bay* is dat de serie geestig én tegelijk eng en spannend is, en heel eigen toon bezit. Serieleider Katie Dippold schreef eerder voor de sitcom *Parks and Recreation* en de horrorfilm *Haunted House*, die hier mooi samenkomen. Vooral in de eerste afleveringen gaat het om de lul-

ligheden van het kantoorleven en de incompetente werknemers van het gemeentehuis - net als in *Parks and Recreation*.

Satanische cocktailparty

Widow's Bay biedt een bingokaart met iedere week een ander horrorcliché, met naast voornoemde zeeheks en moordmist ook nog het spookhotel en het geheime offerritueel. Dat is natuurlijk geestig en fijn voor de fans die de verwijzingen oppikken naar *The Fog*, *Jaws*, *Halloween*, *The Witch*, Stephen King en andere New England-horror. Maar er zit weinig samenhang in, geen onderliggend verhaal dat de gruwelen verbindt. Ja, de stichter van het eiland heeft driehonderd jaar geleden een pakt gesloten met Jeeveetwel, maar hoe dit tot de komst van een gemaskerde tienslachter en horrorclown leidt, blijft onduidelijk.

Het eiland is een vat vol *folk horror*, maar het is ook een aangenaam pittoresk plaatsje met wonderlijke, boeiende personages, waar het voor de kijker goed toeven is. De serie is gebouwd rond de Welse acteur Matthew Rhys (*The Americans*, *Perry Mason*, *The Beast in Me*), die een fantastische burgemeester neerzet, een opgefokte non-valeur die ver gaat in zijn ontkennen van wat er rondom hem gebeurt.

Maar de Britse actrice Kate O'Flynn, als zijn eenzame, gepeste assistente Patricia die de zaak draaiende houdt, steekt hem naar de kroon. Patricia krijgt een eigen aflevering, de beste aflevering zelfs. Hierin organiseert ze, met de hulp van een oud *how-to*-boek, een cocktailparty die per ongeluk uitloopt op een occult ritueel.

Recensie Serie

Widow's Bay. Van: Katie Dippold. Met: Matthew Rhys, Katie Dippold, Stephen Root. 10 afl. van circa 38 min. Te zien op Apple TV. ●●●●○

COLOFON

Mediahuis NRC BV

Hoofdredacteur:
Patricia Veldhuis
Algemeen directeur:
Dominic Stas

Redactie

Vragen, opmerkingen of suggesties?
Mail naar
redactie@nrc.nl of ga naar nrc.nl/contact.
Postadres: Postbus 20673, 1001 NR Amsterdam, t.a.v rubriek, redactie of persoon.
T: **020 - 755 3000** (algemene nummer)

Ingezonden brieven

Reageren op artikelen? Stuur maximaal 250 woorden naar opinie@nrc.nl. Vermeld naam, adres en tel. nummer.

Advertenties

T: **020 - 755 3049**,
E: sales@nrc.nl,
W: adverteren.nrc.nl

Familieberichten

T: **020 - 755 3052**,
E: familieberichten@nrc.nl

NRC Webwinkel

E: kantenservice@nrcwebwinkel.nl

Bezorging en abonnementen

Wij streven ernaar NRC te bezorgen voor 7.00 uur, op zaterdag voor 9.00 uur.
W: nrc.nl/service,
T: **088-572 0572** (ma-vr 8.00-17.00, za 9.00-13.00)

Omgang persoonsgegevens

Mediahuis NRC BV legt van abonnees en gebruikers van online dienstverlening gegevens vast voor de uitvoering van een (abonnee)overeenkomst en/of het verlenen van diensten. Deze gegevens kunnen worden gebruikt om u te informeren over relevante producten en diensten van Mediahuis NRC BV (zie ook nrc.nl/privacyverklaring). Alfirmiden kan via privacy@nrc.nl.

Auteursrecht

© NRC, 2026.
Alle auteursrechten en databankrechten ten aanzien van (de inhoud van) deze uitgave worden uitdrukkelijk voorbehouden. Deze rechten berusten bij Mediahuis NRC BV c.q. de betreffende auteur. Zie voor de volledige tekst: nrc.nl

Zo leest u de NRC waardering

●●●●● buitengewoon
●●●●● zeer goed
●●●●○ goed
●●●○ matig
●○○○ zwak

Schlemiel moet achter de tralies partij kiezen tussen pitbulls in 'Wasteman'

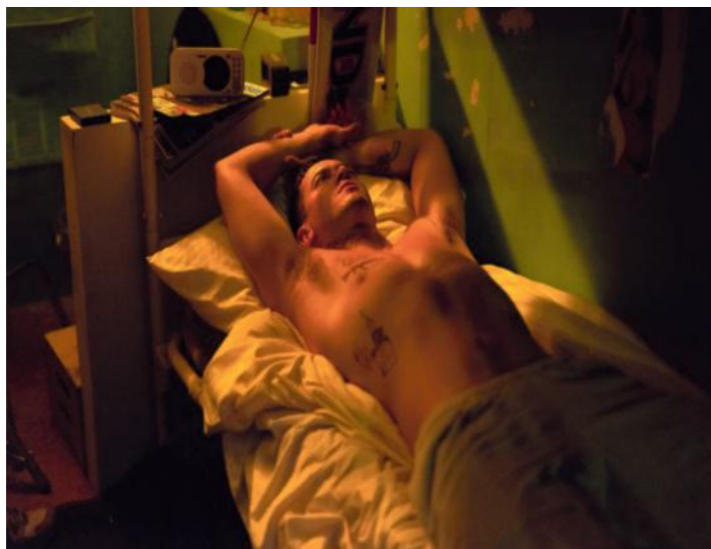
Recensie Drama

Wasteman. Cal McMau. Regie: Cal Met: Tom Blyth, David Jonsson, Neil Limpov. 90 min. In de bioscoop. ●●●●○

Coen van Zwol

AMSTERDAM

R egisseur Cal McMau wil met zijn film de wereld veranderen, lees ik in de persmap bij zijn film *Wasteman*. Met name het Britse strafstelsel, nadat hij rauwe TikToks zag van gedetineerden die elkaar molesteren en daarover opscheppen. McMau was geschokt - geschokt! - en besloot een film te maken om dit onrecht aan de kaak

Tom Blyth speelt de levensgevaarlijke gevangene Dee in 'Wasteman'.

te stellen. Wereldkundig te maken dat een plek voor rehabilitatie na vele bezuinigingsrondes is geworden tot een hel van traumatisering.

Genoteerd, en wat een lekker heftig gevangenisdrama is *Wasteman* zeg, als je tenminste houdt van dit bloedige en explosieve testosterone-genre waarin een (jonge)man moet zien te overleven tussen enge bendes en louches cipiers, geslepen tandenborstels en stukken zeep op de douchevloer. Gevangenisdrama's zijn survivalfilms in allerlei smaken en combinaties: buddy movie (*Papillon*), man versus systeem (*Cool Hand Luke*), coming of age (*Un prophète*) of ontsnappingsfilm (*The Shawshank Redemption*, de populairste

film op 's werelds grootste filmsite IMDb). Het kan tragisch eindigen.

Wasteman is het verhaal van Taylor (David Jonsson), een tenge-re, timide schlemiel die dertien jaar achter de tralies belandde omdat hij per ongeluk twee scholieren vergiftigde met foute pillen die hij dealde om geld te verdienen voor zijn zootje. Taylor beweegt zich met geloken blik en hangende schouders door de gevangenis. Hij werkt braaf in de keuken, knipt de zware jongens van zijn afdeling en doodt de tijd met hun pijnstillers: een schim van een man.

Net als Taylor in aanmerking komt voor vervroegde vrijlating, krijgt hij een nieuwe celgenoot... Dee (Tom Blyth) is jong, gewelddadig en arrogant en neemt de cel di-

rect over met zijn bezittingen: pin-ups, snackrepen, spelcomputer. Zijn plan is ook de afdeling over te nemen met drugs die hij per drone laat bezorgen. Taylor laat zich inpakken door Dee's welwillende alfa-gedrag, dope en kleine attenties. Maar hij raakt zo ongewild betrokken bij de oorlog tussen nieuwkomer en gevestigde orde, en wordt gedwongen partij te kiezen tussen pitbulls.

Zonder te streven naar originaliteit is *Wasteman* een genrefilm die bijna alles goed doet. Het script is een soepele drie-akter waarin je sympathie zich verplaatst terwijl de arme Taylor in een web van noodlottige complicaties wordt geloofwaardig en charismatisch,

met name de egocentrische, in zijn jongensachtige branie levensgevaarlijke Dee. De montage houdt de vaart erin, met heftige TikTok-clips die druk op de ketel houden als het iets te kalm wordt.

Of *Wasteman* de door de regisseur gewenste penitentiaire hervormingen stimuleert, waag ik te betwijfelen. Dit zijn geen 'angels with dirty faces' die zijn gebrutaliseerd door het systeem: het gezag is in *Wasteman* correct en machteloos. Dit gaat over een wetteloze onderwereld, een jungle waarin Taylor - als stand-in voor ons vreedzame burgers - zijn innerlijke roofdier moet vinden om te overleven. En na afloop denk je: wat een monsters. Deur op slot, sleutel weggooien.

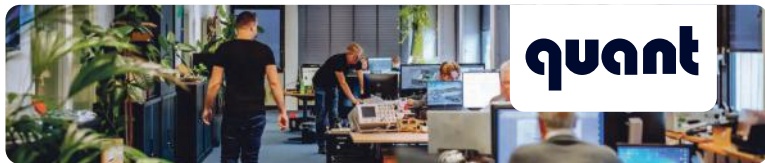

Matthew Rhys en Stephen Root in 'Widow's Bay'. FOTO APPLE TV

Detachering • Recruitment • Tech Solutions

Werk dat je verder brengt

Focus op wat jouw carrière vooruithelpt

General Manager

Bedrijf

Quant Consultancy Electronics is al meer dan 30 jaar specialist in de ontwikkeling én productie van hoogwaardige en betrouwbare elektronische oplossingen waarbij zij klanten binnen de industrie, rail en health-tech ondersteunen van concept en ontwerp tot validatie en seriematige productie.

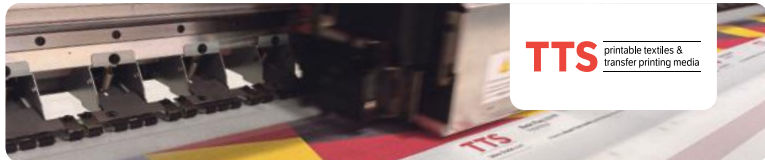
Functie

Je bent eindverantwoordelijk voor de aansturing van de organisatie en het verbinden van commercie, engineering en operatie voor duurzame groei. Je ontwikkelt en benut de contacten met key klanten en voert regie over de langjarige samenwerking met de EMS-partner in Azië.

Locatie: Alkmaar / **Ervaring:** +10 jaar / **Sector:** Engineering & Development / **Opleiding:** Hbo/wo Master / **Voorwaarden:** € 120.000 - € 140.000/jaar + bonus +auto

Contactpersoon YER

Peter Jeurissen, +31 6 454 006 89

Finance Manager

Bedrijf

Texo Trade Services is Europa's toonaangevende fabrikant en distributeur van digitaal bedrukbaar textiel en aanverwante producten, met ruim 25 jaar expertise en een breed assortiment voor diverse industrieën.

Functie

Als Finance Manager borg je betrouwbare financiële sturing, sterke analyses en efficiënte processen. Je bent strategische partner voor het management, leidt het finance team (4,2 FTE) en speelt een sleutelrol in de integratie na de overname door Antalis.

Locatie: Moordrecht / **Ervaring:** +10 jaar / **Sector:** Wholesale / **Opleiding:** Hbo / **Voorwaarden:** Uitstekende arbeidsvoorwaarden

Contactpersoon YER

Nikki de Munk, +31 6 330 142 43

Scan de QR-code en
bekijk alle vacatures
[yer.nl/nrc](https://www.yer.nl/nrc)

YER. Mensgericht. Ambitieuw. Deskundig.

Dealer Manager Baoli Nederland

Bedrijf

Baoli onderdeel van KION Group AG, levert betrouwbare en kosten-efficiënte heftrucks en magazijnoplossingen binnen het value-segment en breidt sterk uit in Europa.

Functie

Als Dealer Manager Nederland ben jij de drijvende kracht achter de groei en zichtbaarheid van Baoli in Nederland. Een unieke kans om iets bijzonders op te bouwen. Je ontwikkelt en stuurt het netwerk van onafhankelijke Baoli-dealers aan, ondersteunt hen in indirecte sales en vergroot de marktdekking door nieuwe partners aan te trekken.

Locatie: Nederland / **Ervaring:** +5 jaar / **Sector:** Automotive / **Opleiding:** Hbo / **Voorwaarden:** € 6.000 - € 8.000/maand +bonus

Contactpersoon YER

Karen Bausch, +31 6 292 392 02

HR Manager

Bedrijf

Een vooraanstaand, internationaal opererend middelgroot advocatenkantoor in Amsterdam, actief op topniveau binnen een hooggespecialiseerde praktijk. Het kantoor staat bekend om complexe internationale zaken.

Functie

Je bent eindverantwoordelijk voor het volledige HR-spectrum. Je werkt nauw samen met een partner en de kantoordirecteur, en fungeert als sparringpartner voor management en professionals. Je geeft leiding aan een klein team en zorgt dat zowel de dagelijkse HR-operatie als de strategische koers optimaal op elkaar aansluiten.

Locatie: Amsterdam / **Ervaring:** +5 jaar / **Sector:** Legal / **Opleiding:** Wo Bachelor / **Voorwaarden:** Uitstekende arbeidsvoorwaarden

Contactpersoon YER

Elke Kesnich, +31 6 214 892 11